

ARHIIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKE

• EESTI KOOL •

EESTI RAHVUSASJADE
KOMMISSARIAADI
HARIDUSOSAKONNA HÄÄLEKANDJA

Sisu.

	...r.
1. Ar. W. Eesti kooli saatus	98
2. Ar. Wallner. Kasvatuse siht rahwuse seisukohalt	102
3. A. Kutti. Kõrgema tehnilise hariduse demokratiseerimisest	107
4. Kasvatusteaduslik ajakirjandus	111
5. Lepeschinski. Keskkooli reform	114
6. Ülewenemaaline õpetajate-internatsjionalistide kongress	116
7. Hariduskroonika :	
I. Haridustegelaste saatus	118
II. P. K. Rahw. a. K. E. O. kultuurharidusline toimekond	118
III. Eesti Tööraha Ülikool	119
IV. Eesti Tööraha lastekommüün	120
V. Eesti Proletkult	121
VI. Wene Proletkult	121

VII.	Saksa haridustöö Eestis	122
VIII.	Haridustöö Eestis	126
IX.	Tartu ülikool	128
X.	Hariduskirjanduse ülewaade	128
XI.	Asunduste haridustöö	130
XII.	Haridustöö Wenemaal	132
XIII.	Kirjandus	132
XIV.	Kunst ja teadus	133
XV.	Õpetajate palgaolud Eestis	133
XVI.	Õpetajate paiukid	134
XVII.	Õpetajad Saksa teenimas	134
XVIII.	Päppide tegewus Eestis	134
XIX.	Nekroloogid	134
XX.	Mitmesugused teated	135

Eesti kooli saatus.

Saatuslik on Eestimaa kooli arenemiskäik. Eesti töörahwas ei saa omale raske ja ohwriikka wõitluse peale waatamata wabat kooli, mis ainult tema juhatuse ja kõlbliste nõuete kohaselt noortsugu kaswataks. Ainult paar kuud maitses ta wõimast oma kooli korraldada mööda läinud aasta lõpul ja käesolewa aasta algul, kuid sellest on liiga wähe, et midagi põhjapanewat ja tuntawat oleks suudetud läbi wiia. Kooli uuendusi wõib ainult pikema aja wältusel elule kutsuda.

Wenestamisajajärgust astume me nüüd peale paari kuulist wabaduse perioodi saksastamise järku, kus tulewik näib weel tumedam olewat, kui wana tsaari walitsuse ajal.

Meie ei tahtnud „Eesti kooli“ № 5 pikemalt Eesti kooli saatust ette kuulutada, kuid temas mahutatud teated hariduskroonika all lasid wääramata ette aimata, mis on sügisel kooliasjus loota. Iseäranis silmapaistew oli „Dorpater Zeitung“i esimese mai kirjatöö Eesti- ja Liwimaa tulewiku üle, kus selgelt öeldakse, et sakslased peawad kindlal sammul koolis oma koolipoliitikat ajama, mis nüüd ka täitmist leiab. Kindla ametliku materjaali puudusel jätsime Eesti kooli küsimuse Saksa walitsuse all „Eesti kooli“ № 5 käsitamata ja teeme seda nüüd, kus selleks rikkalikult ametlikku materjaali käepäralt on.

Meie kodanlised õpejõud, poliitikas pimedad olles, lootsid weel paar nädalat tagasi Saksa armu peale, kes omast „suu-

rest heldusest“ andis algkoolile emakeelse õpetuse, et ta ka seda keskkoollide kohta wälja kuulutab. Selles mõttes töötasid Tallinna ja teiste linnade kesk- ja algkoolide õpetajad õperaamatute kokkuseadmise ja nende kirjastamise kallal, kuid wiimaste päewade teadete järele on see piiratud töö, sest riigiõigustega keskkoollides seatakse saksakeelne õpetus sisse.

Kõige suuremat peawalu teewad sakslastele wabaduse päiwil koolides sisse seatud autonoomia ja eestikeelne õpetus, mille ärakaotamiseks on sihitud Saksa wõimude koolipoliitika.

Sakslastel on isesugune kitsas arusaamine kooli juhatuse ja korralduse asjus, mis kuulub nende arwates peasjalikult keskwalitsuse wõimkonda, kes koole ringkirjade teel on harjunud juhatama, nagu see meil wana tsaari walitsuse ajal oli maksew. Iga wäikese koolikorralduse asjus keskwalitsuse poole pöörata, iga muudatust õpejõu ehk tundide ja õpeainete ümberpaigutamise asjus keskwalitsusele teatada ja luba ära oodata, see on Saksa targa koolipoliitika siht, mis lubab teda igasse koolielu peensusse tungida ja oma peremehe wõimu awaldada.

Tallinna linna meesgümnaasiumi direktori koht sai kewade wabaks, mis puhul kooliõpetajate nõukogu ühes wanemate komiteega tahtis selle koha peale uue direktori walida, kuid kõrgema walitsuse poolt tehti walimisele takistusi, kuni 13. juunil anti päewakäsk, mille järele kõik

Wene walitsuse poolt awaldatud määrused ja eeskirjad koolide autonoomia kohta on nimetatud päewakäsuga oma makswuse lõpulikult kaotanud. Kooli õpetajate ametisse walimine, kinnitamine ja lahtilaskmine jääb täielikult kooliameti hooleks. See päewakäsk on küll Tallinna linna koolide kohta awaldatud, kuid tema jõud peaseb peagi üle maa wõimule. Selle päewakäsuga seatakse õpetaja säherdusse seisukorda, mis tema iseseiswust kuni juurteni kõigutab ja teeb teda jälle sarnaseks alandlikuks ja wõimu ees roomawaks ametnikuks, nagu ta poolteistaastat tagasi Wene inspektorite ja direktorite ees oli.

Iseteadwa õpetajate ringkonna kaswatamiseks püüdis Nõukogude walitsus kõike teha, teades, et arusaaja ja kindla iseloomuga õpetaja wõib noortsugu ühiskonnale kasulikuks kaswatada. Õpetajaid koolipõllul isetegewusele awateledes, püüdis Nõukogu walitsus neist töörahwa tõelikka walgustajaid ja juhte arendada. Saksa wõimude tegewus on sihitud selle wastu; tal pole tarwis iseteadwaid ja arenenud õpetajaid, waid ametnikka, kes rahwast saksastaksid ja kaswataksid ülemate sõnakuulmisele.

Autonoomia ärakaotamisega on ühenduses uued rahwakooli ülesanded, mis juuni kuus wäljakuulutati ja mille ettewalmistamiseks ilmus kõikides Eesti lehtedes ametlikult poolt seletuskiri (waata hariduskroonika). Ülemkommando määruse järele on „rahwakooli ülesandeks nooresoole sellel moodsul, kui temal perekonna, seltskonna, kiriku, riigielus ja töö jaoks tarwis on, h a r i d u s t a n d a j a e l u k o m b e i d õ p e t a d a.“

Selles ülesandes pole juttugi wabast lapse arenemisest, waid kõneldakse m õ õ d u s t, kui palju laps haridust t o h i b s a a d a. See on niisugune ekslik põhjusemõte, mis üheski haritud riigis ette ei tule, wälja arwatud wana tsaari kooliwalitsust, kes rahwakooli tarwitas tsaari austamise ja õigeusu kiriku truude liikmete kaswatamiseks, nagu see riigi põhjuseaduses ette oli nähtud. Saksa kommando päewakäsus on öeldud, et kool peab lapsi perekonna waimus kaswatama, see tähendab neis pärandatud traditsioonides, mis kodanlises perekonnas kauemat aega makswad ja kõdunenud moraali alusel üles ehitatud, teiseks tuletatakse seltskonda meelde, kelle kohaselt tuleb noortsugu kaswatada, see tähendab õieti seda, et iga laps peab oma seltskonna jaoks kaswatatama, see on linna- bürgeri laps wäikekodanluse, moonaka

laps moonaka, kohaomaniku laps ja mõisniku laps oma au ja kommete kohaselt. Kolmandaks nimetatakse kirikut, kes hariduse asjus oma nõudmised üles seab. Igal pool on kirik hariduse asjast eemale tõrjutud, kuid sakslased seowad temaga igat ettewõtet, iseäranis aga kooli alal, sest neile on tema waimu orjastaw mõju hästi teada ja massede pimestamiseks kibedaste tarwilik. Neljandaks hariduse mõõdu määraks on riigielu, millega tahetakse ütelda, et Eesti noortsugu tuleb Saksa monarhia toeks ette walmistada ja teda kapitalistlik-imperialistliku alandlikuks tööriistaks kaswatada. Wiiendaks määrab hariduse järku töö, milleks laps ette walmistatakse. Mis sellega öelda taheti, on wist see, et rahwakool teatud mõttes kutsehariduse laadi kannab ja tarwilikku juhatus annab teatud töö aladel. Kuid siit wõib ka nii aru saada, et iga ametnik ja tööline peab niisõrd haridust saama, kui palju tema tulewasel tööpõllul waja, kõike teisi teadmisi üleareuseks pidades.

H a r i d u s e k ö r w a l p e a b w e e l r a h w a k o o l e l u k o m b e i d õ p e t a m a, mis nagu teada, Saksa koolide tähtsam ülesanne on ja mis end selles awaldab, et teatud ringkonna liikmed enese wahel kindlat solidaarsust ja wastastiku lugupidamist awaldawad. Kui suur wäärtus sarnastel elukommetel ja missugune kõlbline alus neil on, seda teame meie wäga hästi, iseäranis töörahwas, keda elukommetega warustatud juhid töökojas juhatawad ja kelle üle wälja koolitatud ametnikud walitsewad, kes peale metsikuse arwa elukommete mõistmist awaldawad. Nagu nimetatud, nõuawad elukombed wiisakust ja komblust ainult oma ringkonnas, kuna wastaringkonnas püütakse kõike seda paha wäljendada, mida kodanliste elukommetega rikutud inimene peab oma ringkonnas tagasi hoidma ja katma. Hästi kaswatatud ja elukombelised Saksa wõimud ja soldatid awaldasid seda iseäranis Eestis, kui nad sissetungides talumeeste käest sigu ja loomi rekwireerisid ja sellekohase nõudmise peale kirjutasid sõimu kwiitungid umbes sarnasel kujul: siga armastab mind, mina siga, sellepärast wõtan ta omale, missuguse kwiitungi ettenäitamisel heasüdamlik komandant naeratades teatas, et see kwiitung ei maksa. Meie sakslaste elukombeid on kõik Eestis hästi tundma õppinud ja teawad, et see õieti klassikombed on, mille ülesanne on end teistest lahus hoida ja, komblust koolis õpetades, alt rahwa seast elukommete pealiskaudse külge-

istutamise kaudu väikekodanluse elementi rikastada.

Oieti pole Saksa kommando poolt välja kuulutatud kooli ülesanded meie maale uued, need on need samad wanad väikekodanlised kaswatuspüüded, mis Balti maal enne wenestamise ajajärku olid makswad ja senni teatud ringkondades elutsesid, laiemas ulatuses aga Wene laiemale ja wabamale kaswatussihile teed tehes. Meie teame, et ehk küll Wene kool tsarismi all tugewalt kannatas, kuid tema oli Wene rahwa laia ja iseäraliku iseloomu tõttu waba väikestest elukommete, „seltskonna“ ja muust nõuetest, mis wõimalust andis intelligentsile wõrdlemisi lopsakalt Eestis wõrsuda. Ainult siis, kui Saksa koolijuhatajad ja tegelased juhtiwatest kohtadest eemale tõrjuti, mis mööda läinud aastasaja wiimasel kümnel aastal sündis, awanes meie talupoegade ja tööliste lastel waba tee ülikoolidesse ja kõrgematesse õpeasutustesse, mida Saksad nii kawakindlalt nende eest luku taga hoidsid. Saksa kaswatuses siht Baltimaal oli ja jääb selleks, et iga rahwa liiget selleks kaswatada, kes tema wanemad on, see tähendab wabrikutöölise laps jäägu tööliseks, käsitöölise peab käsitööliseks jääma, kaupmehe kaupmeheks, aadelimehe aadelimeheks jne. Seda nimetatakse nende keeles „seltskonna tarwiduste“ järele haridust anda. See on iseäranis meie Balti sakslaste kitsa waimlise arenemise seisukohast arusaadaw ja selgitataw terve meie maa 700 aast. ajaloo arenemise kohalt, kus seltskonna au wahekorrad peenelt olid välja tõotatud ja mis neis ringkondades seni ikka edasi kestab kõigi rewolutsiooni ajal läbi elatud muudatuste peale waatamata.

Ülemkommando päewakäsk on weel selle poolest saatuslik, et tema kindlalt lubab aimata, et meie koolikorraldus on wana kõdunenud Balti aadeli ja pappide käes, kes arwatawaste wana keskaja maitsega kooli ja hariduse sihi ülemkommando päewakäsus üles seadsid. Et see nii on, seda kinnitab lause päewakäsust, mis eelpool tsiteeritule järgneb: „et seda ülesannet nüüdsete olude (!) ajal parem-täita, on järgmised määrused antud: nagu endistel aegadel (heast Luteri ajast peale, toim. täh.) peab ka nüüd koguduse õpetaja (papi) juhatusel lapsi 7 aastast kuni 9 aastani kodus lugema õpetama, peab neid ka katekismuse ja ükskord ühega tutwustama.“ Selle määruse punktiga oleme me uuesti pappide ja kiriku wangistusse sattunud hariduse asjus. Nende hooleks

jäetakse nooresoo kaswatus ja nende ees peab wallakooli õpetaja wärisedes oma töö eest wastutama. Nagu kodumaa teadetest näha, hakatakse nüüd alles maakoolide ametisi looma, mille kohus on maakoolide järele walwata ja nende eest hoolitseda. Mis sugused nad tulewad, on raske ütelda, kuid nii palju on selge, et maakonnakoolide järelwalwajaks ja juhatajaks pannakse pappid, nagu see Pärnu- ja Järwamaakonnas sündis, kus esimeses papp W. Kentmann ja teises papp Beermann ametisse määrati. Kohtade peal läheb otsekohene walwe ja juhatus kihelkonna papi kätte, kes siis hariduse isewalitsejana kõike rahwa ette wõtteid hakkab kitsendama. See on wana enne wenestamise aja traditsioon, kus terve Liiwimaa peale Riias üks kooli-nõunik oli, niisama ka Eestimaa kohta üks nõunik töötas, kes iialgi ei suutnud kõigi koolide asjaajamisse tungida. Tegelikult oli koolijuhatus aga kohalikkude kooliwõimude, s. o. kihelkonna pappide ja mõisnikkude käes. Nende otsekoheseks ülemaks olid maakonna rewidendid, kellest üks oli papp, teine mõisnik ja kes mitme aasta järele koole „katsumas“ käisid. Nüüd oleme me jälle selle armsasse ja pappide ning mõisnikkude poolt nii taga igatsetud kaswatussüsteemi sattunud, kus kool mitte sellekohase eriteadmistega juhatajate walwuse all ei tööta, nagu see kultuuri maadel harilik ja ainus nähtus tohib olla, waid kus ilma sellekohase hariduseta pappid ja meie harimata mõisnikud ilmalikku haridust kitsendades, waimuliku kaswatusesile tõstawad. Siit teeb meie hariduslugu järsu ja alastamata hüppe tagasi wanadesse aegadesse, kus papp oli kihelkonnas ainus rahwawalgustaja, juhataja ja warjatud salapolitseinik, nagu ta seda mitmel pool 1905. a. ja nüüdki on, Eestimaal juhtunud sündmuste peale põhjendades.

Säherduste Saksa politsei ja poliitika tegelaste kätte usaldatakse terve rahwa kaswatus, rääkimata sellest, et neil ametnikkudel-pappidel puudub selle kohane haridus. Meie teame, et õiget eel- ja algkooli õpetust wõiwat ainult need tunda ja anda, kes selleks on eriliselt ettevalmistatud ja kellel laiad teadmised õpewiiside ja lapse hinge elu kohta ei puudu. Isegi iga kooliõpetaja ja kaswatusstadiolane ei wõi seda rasket ülesannet, mis eelkooli haridusega ja kaswatusesega seotud ja mis nii lihtsalt wanemate ja pappide hooleks antakse ülemkommando poolt mõisnikkude ja pappide pealekäimisel, oma peale wõtta, sest lapse kinnine olek, tundmata

waimu arenemine ja hinge awalduste wiis awaneb kaswataja ees ainult pikema uurimisel ja lapse läheduses wiibimisel. Meie kooli saatuse otsustajad pole iialgi kaswatusteadusega tegemist teinud ja üheksateistkümnenda aastasaja unest ärgates, kuhu nad wenestamise ajajärgust saadik sattusid, loodawad nad käesolewal aastasajal, kus eksperimentaalkaswatusteadus hiiglaid samme astunud, ikka veel wanu ära kulunud radu tammuda.

Edasi kõneldakse ülemkommando määruses, et lapsed peawad kõige vähemalt kolm aastat — 10 aastast peale kuni 12 aasta lõpuni rahwakoolis käima. Isegi selles asjas ei saa meie uus kultuurriik üle, waid jääb wanadesse wagudesse.

Imelik on see arm, millest kodumaa lehed ühest suust Saksa walitsust kiitwalt kõnelewad ja mis selles seisab, et õpekeel rahwa koolis pidawat emakeel olema, kuid ülemkommando määrusest saab siit teisiti aru, sest juba esimesel õpeaastal on sunduslikult rahwa koolis 6 Saksa keele tundi, teisel ja kolmandal aastal juba 10 tundi nädalas. Kas see pole see sama tundide arv, mis wenestamise ajal oli ja kas siin ei ole „ülemineku“ ajajärguga tegemist, mille järele terve õpetus Saksa keele peale üle läheb? Seda kindlustust pole meil tänaste wõimumeeste poolt loota. Peab tähendama, et Saksa esitajad asjata kõnelewad kultuurist, sest neil peab teada olema, et pedagoogia iialgi kusagil paigal pole kellegile soowitanud rahwa algkoolis peale emakeele teisi keeleli õpetada. Siin paistab nende kultuuri omandamise puudus ja sisuline jõuetus wälja. Mitte kultuur ei ole neile tähtis, waid oma rahwa arwu suurendamine teiste kulul.

Niisama huwitaw, nagu rahwa kooli korraldus oli, on kroonu ja kogukondade kõrgemate ja keskkoolide korraldus Liiwi- ja Eestimaa, mis aga selle poolest tähelepanemiswäärilisen esineb, et selles korralduses juba uut mõõdupuud, nimelt Preisi kooli tüüpe tarwitatakse (w. hariduskroonikat). Kõige pealt toodakse need kooli jaotused ja tüübid sisse, meie endiseid keskkooli kõrgemateks ja kõrgemaid algkooli keskkoolideks ümber ristitades, nii nagu see Saksamaal on tarwitusel. Korralduses antakse teada, et neis koolides õpetus sünnib Preisi õpeplaani alusel ja Saksa keeles.

Preisi õpekawa on sisuliselt rikkam ja põhjalikum, kui Wene oma, kuid temal on ka oma puudusi, iseäranis gümnaasiumi

kawades, kus wanade keelte ja usu õppimise peale enam rõhku pannakse, kui seda harmoonilise üleüldishariduse ja kaswatuse seisukohast tohib lapsele pakkuda. Pedagoogika seisukohast on mitmed Wene kooli õpekawad kohasemalt korraldatud, kui Preisi omad, kes enam ainerohkuse kui sisu peale rõhku panewad. Näitusena wõib siin matemaatikat nimetada.

Hoopis teisem on lugu Saksa õpekeelelega, mis keskkoolides tarwitusele wõetakse. See on mitmest küljest meie saatuslik, iseäranis on ta suureks raskuseks noortele õppijatele, kelle waimline tasapind selle tagajärjel langeb, kuid temal on veel teine halb külg, mida meie wäga hästi tegelikust elust tunneme. Nimelt on wõõra õpekeele pärast sunnitud mitmed koolist enne lõpetamist lahkuma, pealiskaudselt Saksa keele ära õppides. Läänud ajast teame meie, et säherdused poolharitud inimesed, kel puudulik Saksa keel suus, olid Eesti laiemates ringkondades „suured mehed“, kelle all igal pool awalikkudes kohades soojad pesad kinni peeti, sest nad olid ju „Saksa“ haridust saanud.

Ja juba nüüd kuulduwad Balti sakste sulest ütelled, nagu tuleks ülikooli ja kõrgemat haridust teatud ringkonnaga piirata, kelle kätte kõrgema hariduse ainuõigus jäägu. Seda poliitikat on wanaste aetud, seda wiisi tahetahse ikka edasi tammuda, kuid õnneks on ajad teised, mis tõukawad peagi käesolewad hariduse aristokratiseerijad teelt kõrwale ja seawad ebahariduse asemele õigetõrahwa ilmamõistmise ja teadwa ümbritsewa elu hindamise.

Kooli töö ei lähe ükski keele mõttes raskemaks, waid siin tehakse õpetajatele mitmes asjus raskusi, iseäranis nende meelust uurides ja wanu „pattusi“ kätte makstes ning paremaid jõud töölt eemale tõrjudes. Takistused õpetuse andmises, walwe iga õpetaja sammu järele ja, mis kõige hullem, õpetaja igawese waenlase papi wõimu alune olles, ei awa meie kooli elus uusi wäljawaateid, nagu seda kodumaa Eesti lehed Sakste ülemkommando soowil kiidawad, waid wiiwad meie madala hariduse järje nullini, nooresoos wäliselt „elukombeid“ walitsewate kihtide wastu ülespidamises istutades.

Jätkusega tuleb meie iseseiswuslaste tegewuse peale Eestis waadata, kes igas asjus Saksa plaanisi aitawad elusse wiia ja „kaswatusteadlised“ nõuandjad on, nagu iseseiswa Eesti haridusminister papp Põld, kelle autunnet ülendab kaastõõtamine leutenant Merbitziga Tartus. Nemad tööta-

wad „ülemineku“ ajajärgu töökawasi välja, nad annawad nõu kooli walwe ja katsmise wiiside üle ja otsustawad õpekeele ära, selle peale waatamata, et see rahwa tarwiduste wastu käib.

Ainult lootus peatse töörahwa wõimule

peasemise peale Eestis awab uue waba tee haridusele, mis seatakse siis juba proletariaadi ilmawaate ja kultuuri kohaselt kõrgele astmele, kust tema elustaw wool kõikidesse wärskendawalt tungib.

13. VII. 18.

Ar. W.

Kaswatuse siht rahwuse seisukohalt.

Ar. Wallner.

Peale Tilsiti rahu 1807 a. Napoleoniga kautas Preisimaa poole oma pinnast. Rõhuw meeoleolu ja majanduslik kitsikus, mis rahule järgnesid, panid Preisi walitsusjuhgid selle üle mõtlema, kudas Saksa wõimu uuesti jalgele seada ja Prantsusmaa wastu tugewat jõudu soetada. Prantsuse rewolutsioon tõstis ühes Napoleoni wõidukäikudega rahwuse tunde Prantsuse kodanluses elule, mis laiematesse rahwa kihtidesse tungis ja ähwardas terve Euroopa enese wõimu alla wõtta, mille alamtamata wõimu mitmed wõidetud rahwad tundsid.

Maha surutud Preisi walitsusjuhgid nägid oma nõrkust just Saksa rahwa jõukillustuses, mis paljude kuningriikidena esines, ja leidsid ainsa peastmise tee Saksa rahwa ühise tunde arenemises, s. on Saksa rahwa ühiste ettewõtete korraldamises majanduslikul ja kultuurlikul aladel.

Kõige pealt hakkas selles sihis Preisi kuningas Friedrich Wilhelm töötama ühes oma ministri Steiniga, kes pani aluse Saksa rahwuse kaswatuse sihile järgmise ringkirjaga, mis kooliwalitsustele laiali saadeti: „Meie peahool peab olema usu, kõlbluse, isamaalsuse tunde tõstmises rahwa seas, et temas äratada teadwat mehisust, usku enese sisse ja walmisolekut kõigi ohwrite peale, mida iseseiswus ja rahwa üksus nõuab. Nii nagu igas asjus, nii ka siin wõime meie kõige suuremaid tagajärgi kätte saada ainult õige rahwa algkaswatuse ja õpetuse kaudu. Kui rahwa loomulikud terwed jõud elule äratatakse, neid toetatakse ja arendatakse algharidusega tõsises rahwawaimus, siis kaswatame me ilma kahtluseta wõimsa tugewa põlwe kehalises ja waimlises suhtes, mis on läbi tungitud ühise rahwuse tundega ja saab aru isamaa jõust ja kuulsusest, tema rahwa ja riigi üksusest, ja meie wõime julgelt loota parema tulewiku peale.“

Stein oli sunnitud Napoleoni pealekäi-

mise tõttu Wenemaale põgenema, kuid tema tööd jatkas Preisi haridusminister Altenstein, kes järgmises ringkirjas kaswatuse sihti rahwuse seisukohalt walgustas: „Raske, werine katse awas meie silme ja näitas meile, missugustele suurtele kaotustele wiib hooletus oma kodu ja isamaa wastu. . . . Meie rahwakool peab nüüdsest peale saama tõelikuks rahwa alghariduse istutajaks, mis on waimliku, rahvusliku ja riikliku üksuse ustaw ja kõigutamata alus. Tema peab olema kristlik, Saksa, Preisi üleüldine algkool kõigile Preisi rahwale, sest meie oleme kõige pealt kristlased, kuid ühes sellega ka preislased ja meie üleüldine isamaa on Saksamaa.“

Selle kaswatuse sihi äramääramisel olid tagajärjed: 1866 a. wõitude puhul Austrias ja 1871 a. Prantsusmaal teatati ametlikult, et Saksa kooliõpetaja wõitis rahvusliku kaswatusega Psantsusmaa ära. Suured wõidukäigud käesolewas sõjas on mitmeti Saksa rahvusliku kaswatuse arwel selgitatawad.

Isamaalsuse tunnet nooresoos ei kaswatatud ükski Saksamaal, waid igal maal, iseäranis Inglis ja Prantsusmaal, kus rahwustunde kaswatamisel püüti kõige pealt terve rahwa, see tähendab kõikide klasside wahel ühendust luua.

Kui Wenemaal hakati mööda läinud aastasaja wiimasel poolel poliitilist kihustööd tegema linnas ja maal töörahwa seas ning selle töö tagajärjed end talu- ja töörahwa liikumises awaldasid, leiti ametkohtades ka meil tarwiliku olewat koolides rahwuse tunnet äratada ja kaswatada, mille kasuks mitmed tsaari ametlikud poliitikamehed, nagu Leontjew ja Katkownik kaswatusteadlased Üschinski, Stojunin ja teised kirjatöödega ja sõnas awalikult välja astusid.

Wiimaste aastakümnete jooksul tekkis wäljamaal ja Wenemaal isesugune wool kaswatusteaduses, mis terve kaswatus-

süsteemi rahwuse mõiste peale rajab ja oma aineid rahwa elust omandab. Huwitaw on see, et kõik klassikalised kaswatusteadlased rahwuse tundest kas mitte midagi ei kõnele wõi teatawad temast üpris wähe. Oma töodes seawad nad üles ainult üleinimliku kaswatussihhi, terwele inimessoole ja kristlikule ilmale kasulikka inimesi ette walmistada. Ainult mõõda läinud aastasaja lõpul ilmuwad rahwuslikud kaswatusteadlased, kes teatud rahwuse waimus kaswatuse sihi ära määravad ja ainult selles waimus kaswatatud noortsugu elujõulisteks peawad. Peale 1905 a. rewolutsiooni Wenemaal tõusis selle woolu mõju reaktssiooni ajal tuntawalt, iseäranis mustasajalise „Wene rahwa ühise“ ässitamisel, mis pealinnas ja mitmel pool Wene ja Slaawi rahwuslikka koole awas. Käesolew sõda kihutas kõigil mail terawa rahwuse tunde üles ja awas tema ees tee kõikidesse koolidesse, tõuswas inimessoos rahwuslikku sallimatust wõõra rahwa wastu kaswatades ja noori hingesi werisele tappele ette walmistades.

Rahwuse wool on nii ütelda loomulik edenemise järg üleinimlikule kaswatusele, millele greeklased tuhandite aastate eest aluse panid ja mis kristliku kaswatuse läbi tehes, XVIII a. filantropismini jõudis, kust ta loomuliku ja waba kaswatuse kujul senni püsib ja nüüd rahwusliku kaswatussüsteemiga kokku pörkab.

Kodanlised kaswatusteadlased, kes kaswatuse küsimusi oma harjunud metoodi — nõnda nimetatud idealistliku ehk metafüüsikalise ilmawaate järele käsitawad, mille arutamisel wälja minnakse inimese mõistuse ja hinge omadustest, püüawad nüüd suuri ja keerulisi õpetusi kaswatusalal septseda, mis peawad rahwale selgeks tegema, kui tähtis ja tarwilik on nooresoos rahwuslikku ühistunnet kaswatada ja temale selgitada klasside üksuse tähtsust.

Ära näidates wõltside arutustega ja Darwinini ning majandusõpetuse wale tarwitamisega, et teatud rahwas loomulikult teel wõitluses enese alalhoidmise eest on tekkinud ja terwenen igas asjus jääb püsima, kuni rahwas wälja ei sure, püüawad nad iseäranis selle peale rõhku panna, et terwe rahwa majanduslikud ja kultuurlikud huwid on ühised klasside peale waatamata.

Töörahwast ei saa leppida nende alustega ja sihtidega, mis kodanline kaswatusteadus oma ilmawaate kohaselt tuletab. Töörahwast on oma ilmawaade ja oma teaduse metoodid, mis risti kodanlaste omadele wastu käiwad, mille alusel ta oma kas-

watusteaduse üles ehitab, nagu ta juba poole saja aasta eest oma majandusteaduse löi. Tema juhib tööd oma uurimistes nõnda nimetatud materialistliku dialektika mõttekäigu järele, mis selles seisab, et inimessoos ühiskondliku, majandusliku ja kultuurliku käigu määravad ära tööstusmajanduslikud walmistuswahekorrad ja nendest järgnewad rahwaklasside wastolud. Mitte mõte, idee, waid aine (materie) on see, mis elu edenemiskäigu ära määrab, mõistus on seal juures ainult korraldaw jõud.

Kui meie töörahwa ilmawaatele asume, ei saa meie kodanlise rahwuse kaswatuse sihiga nõus olla.

Rahwuse küsimus tõusis õieti põnewalt üles minewal aastasajal, kus kiire majandus-tööstuslik edenemine ta päewakorrale tõi ja tema arenemiseks wõimsalt kaasa aitas. Juba XVIII. a. oli Inglismaa oma koloonia kaubitsemisega kõrgele majanduslikule järjele tõusnud, mis Inglismaa majandus-tööstuslikkude kihtide enesetunnet äratas ja teda kõigist teistest rahwastest eraldas, kartes neist wõistlejat saada. Oma kindla tulewiku eest hoolitsedes, püütsid kaubitsejad Inglismaal kõikides kihtides, proletariaadist peale, kaswatada arwamist, nagu oleks Inglisrahwal iseäralikud ülesanded ilma ajaloos ja ta ainus wee ja maa käskija. Tema alalised wõistlejad, Prantsusmaa ja Saksamaa, nägid peagi ära, et nad majandus-tööstuslikus ilmas ainult siis suudawad Inglismaaga laialisemas ulatuses wõistelda, kui nende selja taga kindel tugi laialiste rahwa massede näol peitub, kellega nad ühise rahwusliku tundega on ühendatud ja kes nõus on tarwilisel juhtumisel end ette wõtjate kasude heaks tasuta ohwerdama, kui seda kokkupörkamine Inglise ette wõtjatega nõuab.

Imelik on see, et rahwaste ajaloos on just jõukad need, kes rahwustungi töörahwa juures äratawad ja teda hoolikalt arendawad, seda arusaadawalt enese klassi huwide pärast tehes. Rahwuse tungi kaswatades, püüawad kodanlased seda wastolu lahendada ja ära kaotada, mis tööstus-majanduslikud walmistamiswahekorrad loomulikult esile toowad ja kus rahwas kahte klassi jaguneb: ette wõtjatesse-kapitalistidesse ja walmistajatesse-töörahwasse. Rahwuslased kuulutawad: pole klassiwahe, on ainult rahwas, kellel ühised majanduslikud ja kultuurlikud ülesanded. Nende kasude seisukohast pole arusaadawalt kahte wastaskihti olemas, iseäranis siis, kui waja teise wõistlewa ette wõtjate

rühmaga weriselt kokku pörgata, mille täidewiimine usaldatakse lahkelt töörahwa kätte. Huwitaw oleks teada, kas kodanlised kihid siis töörahwa ühinemist nõuawad, kui töörahwas peaks mingisugusel põhjusel teise rahwa töörahwaga werisesse wõitlusse astuma, mis küll proletariaadi põhjusemõtete järele iialgi ei sünni.

Kooli tuli rahwuslik wool, millele aluse panid kaugele ettenägijad riigimehed juba mõõdaläinud aastasaja algul, jõudselt just sel ajal, kui rahwuse tung majandus-tööstuse arenemisel teatud kõrguseni tõusis ja kus wõistlewate tööstuslikkude rühmade wahel wahekord põnewaks kippus minema. Teiselt poolt pani walitsewaid ringkonde kartma alaliselt kaswaw töörahwa klassiline teadwus, mis ettewõtjate ja walmistajate leplikku kaastöötamist ähwardas rikuda. Siit tuleb rahwusliku kaswatuse sihti õieti otsida ja töörahwa seisukohalt asja peale waadates, peame tunnistama, et töörahwa koolis pole kohta säherdusele kaswatusele, mis tema noortsugu sellelt teelt eemale juhib, millel töörahwa püüded püsiwad ja mis loomulikult ja paratamatult senni edasi wiib, kuni ühiskonna walmistamiswahekorrad pole põhjalikult muutunud. Töörahwas on waba majandustööstuse ja imperialismi ahnitsemise kalduwustest, temal pole waja teiste kulul oma elu rikastada, ta teeb seda oma jõul. See määrab ka tema kaswatuse sihi ja annab sellele sihile isesuguse kõrge aate, mis kodanlisel kaswatuse sihil puudub: mitte ligemist kurnata, waid kõike omal jõul kätte saada. Arusaadaw, et see klass, kes enesele säherduse sihi üles seab, ei tarwitse ühinemist wastasklassiga, nii langeb ka ühise rahwa ja rahwustunde mõiste iseenesest kokku.

Rahwuslik kaswatus, nagu ülewal ette toodud, töötab otse töörahwa püüde — klasside wäljaarendamise — wastu, kuid mitte üksi see ei sunni töörahwast eitawa seisukohale asumast kodanlise kaswatuse asjus, waid selleks annab põhjust terwe rahwuslik kaswatussüsteem, mis järgmistest ridadest selgub.

Rahwusliku kaswatuse sihi ülesseadja Saksamaal Stein, nagu eelpool tähendatud, nimetab esimesel paigal usulist kaswatust. Ja mitte Stein ei ole ainus, kes seda toonitab, waid seda nõuawad kõik rahwusliku kooli poolehoidjad järgmise mõttekäigu alusel: rahwuslik kaswatus ammutab oma õpetus- ja kaswatusained ümbritsewa rahwa elust,

kirik ja usk on aga osa rahwa elust, järjekult peab rahwuslik kaswatus kiriklik olema ja rahwa usu peale põhjenema. Misugune aga kiriklik kaswatus ja kui soowitaw ta töörahwale on, seda walgustati „Eesti koolis“ № 5, kus seletati, et töörahwa seisukoht usulise kaswatuse asjus wõib ainult eitaw olla.

Järgmine wäide rahwuslikul kaswatusel on nooresoole kõlblist kaswatust anda. Muidugi mõeldakse siin seda mittekõlblist kodanlist kõlblust, mille wastu töörahwas tuhanded aastad on wõidelnud ja mida temale sunduslikult peale pandi: alandlikult, truult ja arutamata ülemate, peremeeste ja wanemate poolt peale pandud kohuseid täita, enese ja oma töörahwa huwisi ära andes. Töörahwal on oma kõlblus olemas, mida juhib sotsialistlik aade, mis aga kodanlise kõlbluse wastu waenuk on ja teda kui alawaärtuslikku hindab. Säherduse langenud kõlbluse osaliseks ei wõi töörahwas kaswatada oma noortsugu, kelle peale ta tulewiku rajab. Kõlblust wõib õpetada ja kaswatada ainult see, kes ise kõlbluse nõuete täitja on ja tema järele elab, seda aga kodanlised ei tee.

Kolmandaks püüab rahwuslik kaswatus isamaalsuse tunnet istutada. See on kõige tumedam punkt kodanlises kaswatuses. Nagu käesolew rewolutsioon näitab, pole kodanlastel õieti isamaad olemas, kudas wõib muidu seda seletada, et kodanlased, töörahwa wastu wõideldes, kutsuwad wõõra rahwa wägesi selleks isamaale, et nad seal kodanlaste kaaswendi töörahwa seast tapaksid, röõwiksid, nende warandust laastaksid ja perekondadest toitjad kaswangikotta heidaksid wõi isamaalt wälja saadaksid.

See kõik on ju isamaale kahjulik, pealegi peab kõige selle teo tasuks päästjatele wiimased wilja ja toidu tagawarad ära andma, kes nad maalt wälja weawad ja rahwa nälga jätawad. See lugu ei sündinud ainult Eestis, waid igal pool, nagu Soomes, Ukrainas jne., kus waljult isamaalisest kaswatusest kõneldakse, kuid mida siis ära unustatakse, kui isamaalased töörahwaga kokku pörkawad. Säherduse tunde kaswatamisel, nagu ta kodanlaste isamaa tunde nimel tuttaw, pole koht töörahwa koolis.

Neljandaks seab rahwuslik kaswatus kodaniku kaswatuse nõude üles, see tähendab, ta püüab kaswandikus istutada austamist ja lugupidamist kodanlise riigikorra, tema walitsejate ja makswate seaduste wastu ühes kõigi nende klassiliste

wahede õigeks tunnistamisega, mis teatud rahwal sunduslikult makswad on. Need on aga nõudmised, mille wastu töörahwas juba algusest saadik wõitleb ja mis wiimastel aastakümnetel iseäranis terawust olewate klasside wahel sünnitawad. Oma lapsi selleks kaswatada, et nad täiesees kodanlist õigluseta ilma- ja riigikorda õigeks tunnistaksid, tähendab õieti töörahwa kõlbluse pankrotti. Ennast lasta kurnata ja seda kurnamist lõpmata aja peale loomulikult pidada ja isegi lubada oma lastesse istutada selleks pinda, see kõik ei wasta töörahwa ilmawaatele ja elunõuetele: ta teab, et kord ilmas sellele lõpp tehakse ja see lõpp tuleb seda kiirem, mida teadwamalt ta oma lapsed wanemate klassi seisukohalt kaswatab.

Wiimendaks aratab rahwuslik kaswatus lastes ja terwes rahwas wale arusaamise oma olukorrast ja ümbrusest, sest et rahwuslik kaswatus leiab terwes kaswatus-süsteemis ainult oma rahwa juures häid ning wooruslikka omadusi ja omal maal ilusaid ja rikkaid kohte, teda maapealseks paradisiuks nimetades, kuna nende puudused warju jäätakse, mis aga wanemas eas elusse astudes lastele annab end kibedalt tunda. Lugege Saksa rahwa õperaamatuid, kudas seal kiidedakse ja hoobeldakse Saksa keisriga, kui kõige ausama, heasüdamlisema, õiglasema, targema ja heldema inimesega terwes ilmas, tööstusega, sõjawäega, ajalookangelastega, teadusega, tehnikaga, kunstiga, linnadega jne. ja teile tuleb jälkus selle awaliku wale juures peale. Ja seda teewad kõik rahwuslased igal pool. Kas säherdune awalik liialdus on kaswataw? Ta pole arusaadawalt kaswatus, waid on lapse hingē ja mõistuse rikkumine ja wale teele juhtimine.

Kuuendaks kaswatab rahwuslik kaswatus lastes ja rahwas lahusmeelt wõõraste rahwaste wastu, sest ainult teiste rahwaste puuduste ja wigade waral on wõimalik oma rahwa hiilgust ja headust silmapaistwalt üles puhuda.

Kõige kardetawam on kapitalistidele, kelle käes on kõigi maade koolide juhtimine, isegi Wenemaal, töörahwaste eneste waheline lähenemine ja ühinemine kapitalistilise ilmakorra wastu wõitlemiseks, millele 1864 aastal Tööliste Rahwuswahelise Ühenduse (I Internatsjonaali) asutamisega alus pandi. Sellest ajast peale omandas tööliste liikumine rahwuswahelise tähtsuse, ühes sellega töötati tööliste kongressidel wälja rahwuswaheline tööliste ja rahwaste eetika, mille järele tööliste omawahelist ja

walist poliitikat juhitakse. Sellele rahwuswahelisele tööliste liikumisele seawad kapitalistide koolid rahwusliku kaswatusese wastu, nooresoos kõikide oma rahwa kihtide üksust kuulutades ja teiste rahwa wastu wihawaenu külwates. Saksamaal ja mujal lõikasid kapitalistid-imperialistid 1914 a. oma kaswatusese wilja: rahwuswaheline töölisteklass astus wastastikku enese tapmiseks werisesse wõitlusesse, mis 4 aastat juba kestab.

Rahwuswahelise tööliste ühinemise ja solidaarsuse nimel tuleb kawakindlalt igal maal kodanlise rahwusliku kaswatusese wastu sõidida, tema puudusi ja ühekõlgsust laiematele tööliste kihtidele selgitades ja rahwuswahelisi kaswatussihte üles seades.

Seitsmendaks patustab rahwuslik kaswatus hingeteadusliste nõuete wastu, mis puhast kaswatusseaduslikku ja didaktikalist laadi kannawad. Nagu teada, koondab rahwuslik kaswatussüsteem oma sihi saawutamise mõttes kõik kaswatus- ja õpeained ühe keskpunkti ümber, mida rahwuslikuks kultuuriks kutsutakse. Rahwuslik kultuur on allikas, kust rahwuslik kool oma jõu ja ained ammutab, noortsugu tema mõistmisele ette walmistades. Teiselt poolt on aga selge, et rahwuslik kultuur on arusaadaw ja seletaw ainult rahwuswahelise kultuuri seisukohalt, mis tema hindamiseks üksuse wõi mõõdu kätte juhib. Rahwuslik kaswatus, mis oma ained piiratud allikast omandab, walmistab ette noortsugu elule ka piiratud hinge ja waimu omadustega, ei anna nende awaldustele seda laia laadi ja alust, mis õige ilma elu awalduste, nagu kultuuri, ühiskonna ja rahwuse mõistmiseks tingimata waja. Kaswandiku mõistus, tunded ja tahte wiibiwad aastate jooksul ikka ühe ja sellesama foonil, kus ikka ja ikka korduwad teatud isamaalaste kangelaste teod, ühed ja needsamad looduse ja linna pildid, ühe ja sellesama rahwa woorused ja eluawalduused tehnika, teaduse, kunsti ja muusika näol. Kaswandikul tekib aegamööda tunne ja tarwidus selle rahwusliku õhkkonna järele, nagu inimene, kes kauemat aega teatud kliimas elanud, ainult teatud õhku wälja kannatab. Arusaadaw, et see õhkkond, milles kaswandik peab 7—8 aastat omast paremast elueast mööda saatma, lõpuks ära lämbub ja temast ainult mehaanilise koolitõöst osawõtja loob, kes kõige isamaalikkuse wastu haiglast poolehoidmist ja naiiwset joowastust awal dab, ilma et ta suudaks seda kaine arwustamise ja hindamise alla wõtta. Rahwusliku kas-

watuse esitajad nimetavad säherdust haiglast ja närwilist olekut oma kaswatuse sihi saawutamiseks, kuid kaswatusteadlane ei saa sellega nõus olla. Tema teab, et nimetatud kaswatuse järele formeeritud noormees on waimliselt haiglane, mõistuse, tunnete ja tahte poolt piiratud, seal juures pooleti haritud, ilma kindla laialise ilmaaadeta ja tundeilmata, kellele sellest jatkub, et rahwahümnuse wõi kodumaa kangelase nime nimetamisel piiramata joowastuse sattuda.

Meie ei puuduta käesolewas kirjatöös, mille ruum piiratud, rahvuslikku kaswatust kõigekülgelt ja jätame muu seas käsitamata nooresoo sõjalikkuse kaswatuse ja teisi probleeme, mis rahvusliku kaswatusega lähedas ühenduses on.

Ette toodud ridadest ei ole waja nii aru saada, nagu poleks töörahwa nooresoo kasvatamisel tarwilik rahvuslikka iseäraldusi ja omadusi silmas pidada. Ei, seda meie ei mõtle. Juba see, et meie oma ajakirja „Eesti kooliks“ nimetame, näitab, et meie Eesti rahwaga, kui loomulikult teel arenenud rahwaga tegemist teeme. Meie kaswatussüsteemis on rahwuse eluawaldused ja iseäraldused kui kaswatuse elemendid, see tähendab lahutamata osad, mida elu ning ümbritsew ühiskond ja loodus meile paratamata ette kirjutawad. Kuid see on kõik, mis meie rahwuse mõistest omandame. Meie ei tee rahwuse mõistet ja tema ideale oma kaswatuse sihiks, meie ei ohwerda oma klassilisi huwisi sellele mõistele, mis wale ja loomuwastasel alusel on kunstlikult üles ehitatud ja selleks sihitud, et walitsewate klasside olemasolemist töörahwa jõul kindlustada. Meil on rahwuse mõiste ainult osaliseks kaswatuse abinõuks, mille mitmekesiduse peale meie, lapse wõrsuwaid hinge tarwidusi silmas pidades, iseäralist tähelepanekut juhime ja selleks isegi neid allikaid tarwitame, mis otse harilise kodanlise rahwuse mõiste wastu käiwad, nagu proletariaadi elu ja ülesannete selgitamine, sotsialistliku kõlbluse õpetamine jne.

Kui meie kodanlisest kaswatusteadusest oleme sunnitud paljugi asju wälja heitma, kui ekslikul alusel põhjenuwaid õpetusi, siiski jätame meie temast kasulikud ja tarwilikud juhatused kasvatamise asjus alale, iseäranis hinnaline on meil see osa kaswatusteadusest, mis kauaaegsest praktikast omandati ja millel püsiw wäärtus on.

Üks neist tõdedest, millel alaline tähtsus on, seisab selles, et kaswatus peab ümbritsewa looduse ja rahwa elu kaudu

algama ja lapsele neist kõige tarwilisemaid teadmisi pakkuma. Ühes sellega nõuab aga kaswatusteadus, et kõik teated, mis lapsele edasi antakse, tõetruult loodusele ning tegelikkusele wastaksid ja et nad sihikindlat walelikku, ekslikku ehk ülespuhutud laadi ei kannaks, mis last algusest saadik kõlwatus õhkkonnas üles kaswatab. Kui meie sellest seisukohast wälja läheme, siis on meie kooli waim järsult teine, kui kodanlises koolis, kus igal sammul nimetatud kaswatusteaduslikku põhilause wastu talitatakse.

Rahwa elust wälja minnes ja tema mitmekesiseid eluawaldusi kirjeldades ja selgitades, peatame meie põhjalikumalt ja tõelikkusele wastawalt ühiskonna eluawalduste juures, neid aluseid uurides, mis ühiskonna huwisi mitmesse wastaskihti eraldawad ja klassi wastolusi ilmale toowad. Ühes sellega peame tarwilikuks ära näidata, kudas ühe rahwa wastaskihid teiste rahwaste wastawate kihtidega solidaarsed on, millest järgneb ühise rahvusliku üksuse mõtte pankrott ja millest aga kohanlised kaswatajad laste ees waikiwad.

Meie kaswatuses ja lugemisraamatutes seisab silmapaistwal kohal rahwuswaheline ning Eesti töörahwa liikumine ja rewolutsiooni kirjeldused, milles tähendatud liikumised end kõige mõjukamalt awaldasid. Siin ei saa meie sellest äraandlikust poliitikast mööda, mida Eesti kodanlus käesolewa rewolutsiooni ajal ajas, kodumaale wõõra rahwa wägesi oma töörahwa tapmisele kutsudes. Siin on suure hingeteadusliku ainekoguga ja protsessiga tegemist, mis selle poolest huwitaw on, et Eesti kaks waenulist wastaskihti weel poolsada aastat tagasi ühised feodaaltöörjad olid, kelle huwid lühikese aja jooksul kodumaa kiire majandus-tööstusliku arenemisega kahes wastassihis edenesid.

Kui meie nende sündmuste üle waikisime, eksiksime me kaswatusteadlikkude nõuete wastu ja ei kaswataks noortsugu tegeliku ja ümbritsewa elu waimus.

Meie kaswatuse ülesanne on aga noortsugu wiia looduse ja ühiskonna eluawalduste õigele mõistmisele ning hindamisele ja temale tulewiku ideaali sotsialistliku ilmakorra kujul kätte juhatada, mis peab teda waimustama elu raskuste ja takistuste ärawõitmisel.

Selles kaswatussihis pole aga aset kodanlisele rahvuslikule kaswatusele, mis ühekülgse aine ja õpewiiside tarwitamisel wiib noortsugu ekslikule arenemisele ja piiratud elu ja ümbruse mõistmisele.

Kõrgema tehnilise hariduse demokratiseerimisest.

A. Kutti.

Wenemaa kõrgema tehnika koolide iseloomulikkus seisab nende programmide laialduses. Kool, mis oma nimetuse järgi peaks andma ettevalmistust tehnoloogias, teedeasjanduses ehk elektrotehnikas, võtab läbi oma kursuses ja teeb sunduslikuks oma õpilastele terve rida teadusid, millel otsekohest sidet walitud kutsega ei paista olewat. Nii näit. õpitakse praegu kõigis instituutides otsekoheste eriteaduste hulgas ehituskunsti, elektrikud õpiwad tehnoloogiat, tehnoloogid elektrotehnikat, nii ühed kui teised õpiwad maamõõtmist, teede sihtimist j. n. e.

Ühes ja samas õpeasutuses, kus on kursus mitmesse osakonda jagatud, peab ära õppima igas osakonnas pea kõik ained, mis üleüldse teatud õpeasutuse programmi käiwad. Elektrotehnika instituudis, näituseks, on 4 osakonda: tööstuselektrotehnika-, üleüldiselektrotehnika-, telegrafide ja telefonide- ja elektrokeemia osakonnad. Neist osakondist on wiimases programm kõige õnnelikumalt wälja töötatud, kuid elektri telegrafide kursus, mis üheski osakonnas ei puudu ja mis iseenesest kaunis suur on, on ka elektrokeemia osakonda sisse tunginud.

Teistes osakondis on aga lugu halwem. Nii tuleb ära õppida üleüldises elektrotehnika osakonnas pea täielikult kõik asjad, mis tööstus elektrotehnika osakonda kuulduwad ja juure wõtta weel hulk aineid telegrafi ja telefoni osakonnast, kuna wiimases osakonnas õppijad alles pärast seda oma eri asjade juure pääsewad, kui nad, oma seltsimeestega teistest osakondist ühes töötades, need diploomi töö juure on saatnud.

Niisugusel laialdasel ettevalmistusel, tösi küll, ei puudu omad head küljed. Nimelt, arenewad sel teel üliõpilased laialdasele tehnika ilma mõistmisele, mis võimalikuks teeb üksikuile isikutele, kellel sellekohased kalduwused on, praktilises tegewuses oma ettewõtlikkust mitmekülgselt awaldada. Kuid tema warjukülge, üliõpilaste kauane kinnipidamine koolides, sundus päha tuupima aineid, mille kohta otsekohest huwitust pole, on üliõpilaste keskel maksma pannud täitsa kindla seisukoha sarnase süsteemi wastu. Kursused õpitakse wastu tahtmist, nende õppimine

muutub tuupimiseks, on wäsitaw, kurnab energiat, ja programmi mitmekülgsus, mis üksikuile isikutele wast kasulik wõiks olla, saab enamusele koormawaks.

Elektrotehnika instituudis muutus wiimastel aastatel programmi kergitamise küsimus üsna põnewaks. Üliõpilaskonna meeoleolu surwe all tekkisid mitmesugused kawatsused professorite keskel, kes oma koosolekutel instituudi õpekawade muutmise küsimust tihemalt puudutama hakkasid. Weebruari rewolutsiooni järel hakati professorite nõukogu istumistele ka üliõpilaste esitajaid kutsuma ja ühisel jõul õpeplaanisid arutama. Prof. Timaschenko pani sellekohase eelnõu ette, mis näis üliõpilaste esitajaid rahuldawat; kawatseti 1917 a. sügisel üldist koosolekut toime panna, professorite, üliõpilaste- ja elektri inseneride esitajate ühisel osawõtmisel, ja lõpulikult muudatust instituudi õpekawades läbi wiia, kuid, teadmata miks, jäi asi soiku.

Hiljuti awaldas prof. P. Ossadtschy eelnõu elektrotehnika instituudi õpekawade ja administratiivse korralduse muutmise kohta*). Ossadtschy on wanem pedagoog, kes elektrotehnika instituudis töötab juba tema awamisest peale. Instituudi awamine ja tema praeguste õpekawade wäljakujunemine sündis P. Ossadtschy kõige lähemal mõjul ja kaastegewusel ja tema oli üks neist, kelle algatusel endine tehnika kool elektrotehnika instituudiks sai ümber muudetud. Sellepärast on P. Ossadtschy mõtet tehnilise hariduse kohta üleüldse, ja elektrotehnilise hariduse kohta eraldi, wäga tähelepanemise wäärt.

Prof. O. arwustab praegust entsüklopedilist kõrgemat tehnilist haridust tema wastawuse seisukohalt lähema tulewiku tehnika ja tööstuse nõuetele, ja leiab tarwiliku olewat programmisid kitsamaisse, üksikute eriteaduste piiridesse seada kahesugustel põhjustel. Esiteks arwata, et kui Wenemaa tööstus lähemas tulewikus suurema hoogsusega peab käima hakama, kui enne sõda, siis on tarwilik, et riigil ja ettewõtetal oleks käepärast

*) Журн. Электричество №№ 1—2 1918 г. стр. 6—12. Демократизация высшего технического образования П. С. Осадчий.

rohkearwulised inseneride ja tehnikute kogud. Selleks peaksid tehnika koolid kiirema ettevalmistussüsteemi maksuma panema, ja seda oleks võimalik teha ühest küljest seega, et kursused kitsamasse eriteaduste piiridesse seada. Teiseks, kirjutab ta edasi: „Tähelepannes tööstuse arenemist neis maades, mis meid oma alla on pannud tehnilise kultuuri ja wabriikaatidega, näeme meie, et masselise walmistusewiisi edukuseks on tarwilik kitsas tehniline ettevalmistus ettewõtteis tööta-jaile. Ühe õpetlase, laialdase tehnilise haridusega inseneri, peale oleks waja kümned kitsa haridusega insenerid, ühekülgsed, eriteadlased, praktilised tegelased, kes on õppinud wähe asju, kuid põhjalikult.“ Nii siis peaks kõrgemad tehnika koolid hakama andma lähemas tulewikus kitsama programmist kutseharidust, et, esiteks, tõsta inseneride arwu ja, teiseks, andma õpilastele enam elule wastawat ettevalmistust.

Praeguse aja Wenemaa kõrgemaid tehnika koolisid käsitades, kirjutab prof. P. Ossadtschy järgmist: „Ajalooliselt wälja kujunenud entsüklopeedilise kõrgema tehnika kooli tüübil, mis õpilasi 6 kuni 7 aastat oma seinte wahel kinni peab, on riigi ees omad teenused, tal on omad hädad küljed, ja ta wõib tulewikus alale jääda, kuid praegustel entsüklopeedilistel õpeplaanel ei peaks olema sunduslikku iseloomi, nad ei peaks jääma kohustawaks kõigile õpilastele, nii, nagu see oli seni. Need plaanid wõiks alale jääda mõningatele õpilastele, kes soowiks saada mitmekülgsed, põhjalikud, kõrgemat tehnilist haridust teatawa kooli üleüldises eriteaduses. Isikud, kes on saanud sarnase entsüklopeedilise hariduse, wõiks saada õpetlas-inseneri ehk doktor-inseneri aunime selles ehk teises laiemas eriteaduses. Inseneride kogule, kes end walmistawad praktilisele tegewusele wabrikutes ja tehastes ja igasugustes majandustehnilistes- ja tööstusasutustes, peaks saama sisse seatud kitsas eriteadline ettevalmistus koolis, mis muidugi mõista, peaks rajanema tusedal teaduslisel alusel, kuid milles oleks ära jäätud õpeplaani koormamine ballastiga teistest, olgugi lähedaist, eriteaduste waldest. Kõrgema tehnilise hariduse, entsüklopeediliste õpeplaanide jaotamise juures kitsatesse, kuid täitsa iseseiswatesse ja elulistsesse eriteadustesse, wõib mahtuda iga eriteaduse õpeplaani, ilma millegi kahjuta teadus-tehnilisele ettevalmistusele 6 kuni 7 semestrisse, kui pikendada õpe-

aastat, teda arwates 1 septembrist kuni 1 juunini, ja kui wälja heita meie rohkearwulised pühad, milledest warem keisri päewasid üksi juba 10 oli.

Teostades oma aluseriteaduse differentseerimist üksikuisse iseseiswatesse eriteadustesse, wõiks iga praegune kõrgem tehnika kool praktilise tegewusse igal aastal wäljalastawate inseneride arwu kahekordseks ehk kolmekordseks tõsta, ilma põhjaliku wormide lõhkumisetä, mis Wenemaal kõrgemas tehnilises hariduses ajalooliselt on wälja arenenud.“

Eespool ettetoodud põhjusedega elektrotehnika instituudi juure minnes, awaldab prof. P. Ossadtschy esiteks üleüldise tähtsusega mõtteid ja toob peale selle kindlamalt wälja töötatud eelnõu. Ta kirjutab, põhjendades oma enam kui weerandsaja aastase töötamise peale elektrotehnilise hariduspõllul, et praegused kõrgema elektrotehnilise hariduse wormid on wälja kujunenud katsete põhjal, wabalt, ilma isäraliste sundusteta wäljaspoolt, ministriumide ringkondist, ja wastawad suuremalt osalt tehnilise hariduse eestwõtjate waadetele selle hariduse ülesannete peale lähemas minewikus. Laialdane nõudmine Wenemaal kõrgemaist koolidest tulnud elektri inseneride peale wiimaste 5 kuni 10 aasta jooksul enne sõda eratööstus-ettewõtete ja tehniliste riigi-majandusliste asutuste poolt tõendas, et kõrgema elektrotehnilise hariduse wormid, mis tol korral makswad oliwad, üleüldises mõttes ühiskonna eluliste nõudmistele wastasid. Praegune Wenemaal elektri inseneri tüüp leiab awatawaste weel kaua laialdast tööõpõldu praktiliseks tegewuseks, kuid see inseneri tüüp üksi ei wõi enam täita uue demokraatlise Wenemaa nõudmisi, ja lähem ülesanne seisab selles, et alale jättes ajalooliselt wälja kujunenud elektrotehnilise hariduse wormid, neid täiendada uute wormidega, mis wastaks uutele elu nõuetele.

Prof. P. Ossadtschy arwab, et praegused entsüklopeedilised elektri inseneride ettevalmistusplaaniid mitte üksnes wõiwad, waid lähemas tulewikus peawad alale jääma kõigile, kes soowiwad omandada entsüklopeedilise iseloomuga elektrotehnilist inseneri haridust, ilma ühekülgsesse kitsasse erilisse walda süwenemiseta. Kuid nende plaanide kõrwal, programmi maximumi kõrwal, on waja ülesseada elektrotehnilised inseneri hariduse wormid kitsa, kuid selle juures sügawa eriteaduslise ettevalmistusega, programmi minimumi järel.

Ühe ja teise liigi õpeplaanide wahel ei pea olema suuremat wahet nende teaduste pooldest, mis on ettevalmistawad igale inseneri haridusele, nagu matemaatika, füüsika ja mehaanika. Ei peaks ka olema silma paistwat wahet kolme elektrotehnilise teaduse põhjapanewa osa läbiwõtmises: 1) teoreetilise elektrotehnika (elektri ja magnetismi teadusline kursus), 2) elektrometria ja 3) elektromehaanika. Pea lahku minek peaks olema tegelikkude, eriliste,

elektrotehnika osade programmides, mis määravad ära inseneri praktilise tööpõllu ja iga üliõpilane, kes sooviks inseneri haridust saada programmi minimumi järel, ja kes waliks omale kindla, kooli plaanis olewa, eriteaduse, wabastatakse õpeasjadest, mis kuuluwad teistesse eriteaduste osakondesse.

Prof. P. Ossadtschy poolt wälja töötatud õpeplaan-minimum on järgnewas tabelis näha.

Õpeasjad.		1 ja 2 sem.			3 ja 4 sem.			5 ja 6 sem.			7 sem.	Suwised praktilised tööd.	
		Ette lug.	Harjut.	Laborat.	Ette lug.	Harjut.	Laborat.	Ette lug.	Harjut.	Laborat.			Projektid ja laboratoorium.
1 grupp ettevalmistawad õpeasjad.	Kõrgem matemaat.	5	2	—	2	2	—	—	—	—	Diploomi eelnõud ja laboratooriumi tööd.	Esimene suwi: Tegewus kütmise, aurumasinat ja soojusmootoride alal. Teine suwi: Tegewus elektri juhtide wõrgu peal walitud elektrotehnika eriteaduse osakonnas. Kolmas suwi: Tegewus walitud elektrotehnika osakondade jaamades.	
	Kujutaw geomeetria	2	1	—	—	—	—	—	—	—			
	Teoreet. mehaanika	3	1	—	—	—	—	—	—	—			
	Füüsika	3	—	1½	4	—	3	—	—	—			
	Keemia	2	—	3	—	—	—	—	—	—			
	Masinate ehituse tundm.	1	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Tegelik mehaanika	—	—	—	2	2	—	—	—	—			
	Mehaaniline tehnoloogia	1	—	3	—	—	—	—	—	—			
	Ehitusmehaanika	—	—	—	3	1	3	—	1	—			
	Joonistus	—	4	—	—	—	—	—	—	—			
2 grupp eriteaduse alus	Küttehjud ja küte	1	—	—	—	—	—	—	—	—	Diploomi eelnõud ja laboratooriumi tööd.	Esimene suwi: Tegewus kütmise, aurumasinat ja soojusmootoride alal. Teine suwi: Tegewus elektri juhtide wõrgu peal walitud elektrotehnika eriteaduse osakonnas. Kolmas suwi: Tegewus walitud elektrotehnika osakondade jaamades.	
	Elektrotehn. eriteaduste entsüklop.	—	—	—	2	—	—	—	—	—			
	Üleüldis hariduslised asjad (Ühiskonna teadus, seaduste tundmine, poliitil. ökonomia, raha asjand.)	2	—	—	—	—	—	—	—	—			
	Teoreet. elektrotehn.	—	—	—	—	—	—	4	—	1½			
	Elektrometria	—	—	—	—	—	—	2	—	3			
	Elektromehaanika	—	—	—	—	—	—	4	2	1½			
	4 gr. 3 gr.	Tegeliku eriteaduse kursused	—	—	—	3	1	1½	6	3			9
		Kokkupuutuwa teaduste kursused	—	—	—	2	—	1½	2	1			1½
			20	8	7½	21	8	9	18	7			16½
		35½			38			41½					

Selle plaani neli esimest semestrit, kirjutab prof. Ossadtschy, on pühendatud üleüldisele teadustehnilisele ettevalmistusele ja peaaegu ei lähegi lahku praegusest õpeplaanidest programmi maximumi järel, ja nad wõiwad olla ühised kõigile üliõpilastele, nende eriteaduse waliku peale

waatamata. Uuendusena esineb kawatsetaw uus kursus ja suwine praktiline tegewus küttehjud ja kütte wallast. Iga eriteaduse inseneril peab olema selge ettekujutus energia hällikatest looduses, eraldi mitmesugustest kütte liikidest (kiwi süsi, turbas, nafta, põlewkiwi, puud j. m.),

nende soojenduswõimest ja tähtsamatest sisseseadetest, mis tingivad korrallikku ja kokkuhoidlikku kütte tarvitamist tööstuses. Esimene suwi peaks üliõpilastel saama ära tarvitatud sunduslisteks praktilisteks töödeks kütmise alal, niisama ka tutvustamiseks auru ja gaasi sünnitamiseks tööstuses olevates jõu sisseseadetes.

5 ja 6 semestri peale langewad ühes osas eriteadlised elektrotehnilised ained, mis on üleüldised programmi maximumile ja kõigile eriteaduste programmide minimumidele, ja teises osas tegelikud kursused walitud kitsamast eriteadusest, mis on täiendatud lühendatud kursustega kokku puutuwaist eriteadustest.

Seitsmes semester oleks pühendatud diplomii töödele. Prof. P. Ossadtschy arwamise järel peaks neist diplomii töödest wälja jääma kõik see, mis otsekohe ei puutu inseneri praktilisse projekteerimisse, nagu laialdased üleüldised mõtted, ajaloolised märkused, wäljawõtted kursustest, joonistuste esteetiline wäljatöötamine j. n. e., mis senistes diplomii töödes tarwilikuks peeti.

Prof. P. Ossadtschy kawatsuse järel tuleks programmi minimumi kohaselt järgmised eriteadused sisseseada:

1) elektri keskjaamad, 2) elektri liinid, wõrgud ja walgustus, 3) elektri tramwaid, 4) elektri tarvitamine wabrikutes ja tehastes, 5) elektrokeemiline tööstus, 6) elektri raudteed, 7) telegrafid, 8) telefonid, 9) radiotehnika, 10) elektri signalisatsioon.

Prof. Ossadtschy peab tarwilikuks ka kõrgema tehnika kooli juhtiwat korraldust muuta. Tema arwamise järele praegune kinnine ja ühefakulteelistes tehnika koolides ainukene autonoomiline kolleegium, kooli nõukogu, mis seisab koos ainult professoritest ja mis on seatud otsustama mitmesuguseid küsimusi kooli elus, ei wõi igakord autoriteetliselt otsustada niisuguseid küsimusi, mis puutuwad kõigi, kooli ümber koonduwate, gruppede huwisid, kellel kolleegiumis esitust pole. Kõrgema tehnika koolide nõukogude eraldus tööstuslisest, kaubanduslisest, seltskondlisest ja tehnilisest tegewusest ei kindlusta tarwilikku kooli wastawust nõudmistele, mis inseneri haridusele tegeliku elu poolt ette pannakse ühel ehk teisel tööstusmajanduslisel ajajärgul. Prof. Ossadtschy paneb ette kooli juhtimise mõttes kaunise keerulise korralduse. Ta jagab kõik küsimused, mis kooli elus wõiwad tekkida, wiiesse osasse: 1) riiklisseltskondlised, 2) teadus-

lised, 3) õpetuslised, 4) majapidamisse puutuwad ja 5) administratiivsed. Iga liigi küsimuste otsustamine kuuluks isesuguse kolleegiumi alla, ja nii oleks ühtekokku kooli elu juhtimas 5 kolleegiumi.

Prof. O. leiab, et kõrgema tehnilise hariduse laialilaotamiseks on tarwilik kõrwaldada takistust, mis seisab üliõpilaskonna ainelises kindlustuses, mis neid sunnib tööd otsima mitmesugustes ettewõtetes, et ülespidamist saada. Seda oleks wõimalik kõrwaldada isesuguse kapitali asutamise teel, millest puudust kannatawale üliõpilastele laenusid wälja antakse. Üliõpilastele peaks kergendama wõimalust ühistegewusliste ettewõtete ja teiste organisatsioonide elulekutsumist. Kui riigi käest ei wõiks nõuda, et ta terwelt oma hooleks wõtaks üliõpilaste majade sisseseadmise, siis peaks igatahes lootma tema toetuse peale sarnaste asutuste elulekutsumise juures, wabade maatükkide tarwitada andmise ehk laenu saamise tingimiste kergendamise näol.

Lõpuks arwab prof. O., et ühenduse alalhoidmiseks kõrgema tehnika kooli ja seltskondlise ja tööstuslise elu wahel maal, on tarwilik, et kõrgem tehnika kool ei jääks täieste eraldatuks alamaist tehnilise hariduse astmetest, nagu see seni oli. Wõttes elektrotehnika instituuti, millel on rikkalikud laboraatoriumid kõigis elektrotehnika osakondes ja rohkearwuline õpetajate kogu, kelle seast on paljudel kesk- ja algkoolis õpetamise kogemused, peaks seda õpeasutust täieste ära tarwitama kui keskkoha, mille ümber koonduks alamad elektrotehnilise hariduse astmed: keskkool elektrotehnikute ettewalmistamiseks, algkäsitöö kool elektromontööride ettewalmistamiseks ja elektrotehnika kursused tööliste. Neis koolides peaks olema läbi wiidud eelnimetatud kitsaste eriteaduste süsteem kõige nende elektrotehnika osakondade järel, mille järel insenerid erinewad. Peale selle tuleks muidugi awada sarnased elektrotehnika koolid ja kursused walmistamiseks teistele koolidele ja oleks seega nende waimliseks juhtijaks ja kõik elektrotehnika koolid sünnitaks ühise elektrotehnika koolide wõrgu, mis walmistaks ette igasugusid töötajaid elektrotehnika alal, alates inseneriga ja lõpetades lihttöölisega.

Kasvatusteaduslik ajakirjandus.

Suured tõuked panewad rängad asjad liikuma ja nende seis muutma. Õpetajate mass oli tardunud wana walitsuse kaswatussüsteemi ja ei oskanud omale paremat ette kujutada, kui igawest Issanda ja keisri ülistamist, mida oli nii kerge ja mureta eeskirjade järele täita. Korraga ilmub ootamata rewolutsioon, Issand ja keiser lendawad koolituast ja nende asemele ilmub . . . mitte midagi. Ja arusaadaw, miks ta tühjalt ilmus, miks kõik muutmata senni on jäänud: õpetajate laiem kiht on arenemata selle sõna täies mõttes. Wenemaa õpetajal puudub kõik. Tal pole üleüldist haridust olemas, ta pole suuremalt jaolt ka kaswatusteaduse osaliseks saanud, ta on . . . eksikombel õpetaja. Puudulikud teadmised ühiskonna elust, poliitiliselt arenemata ja kaswamata, sattus ta kergeste esimeste wabaduspääsukeste tulekul nende mõju alla, kes siis uue walitsuse juhtimise juures seisid, olid ju me õpetajad alati walitsuse soovidele soojalt wastu tulnud ja tema tahtmist püüdnud silmadest lugeda. Uued juhid tõid mõtted päewakorradele, mida demokraatlikkudeks nimetati ja mis peaasjalikult selles seisid, et kool taheti kõigile kihtidele kätte saadawaks teha. Maksuta, kõigile kätte saadaw, seisuseta, järjeline jne kool— need on loosungid, mida kodanline demokraatlik walitsusringkond peale rewolutsiooni wälja kuulutas ja mida õpetajate laiemad kihid kui pühadust wastu wõtsid. Ei kodanlised walitsusparteid, ei õpetajate juhtiw osa ei mõistnud wälja kuulutatud hüüdsõnu elustada ja neisse sisu mahutada; tuli sügise ja kool jäi igas asjus endisse olukorda, ainult selle wahega, et keisri palwed ja tänuteenistused ära jäät.

Sügisene proletariaadi rewolutsioon leidis õpetajaid poliitiliselt walmimata ees, lühikene aeg esimesest rewolutsioonist ei suutnud endiseid poliitiliselt kaswamata ja iseseiswuseta ametnikka uuteks proletariaadi liikmeteks luua, waid nad olid sügisesel rewolutsiooni ajal kõige lähemalt oma waimlises edenemises kadettide ja parempoolsete es-eridega ühendatud. Sel ajal, kus ootamata töörahwa rewolutsioon Wenemaa wana korra põhjalikult ümber lükkas, paistis küla ja linna õpetajate wahel soe side tekiwat, mis lubas oletada kauemat aega kesta ühise poliitilise platwormi kaitsemisel. Minewa sügiseseid strei-

gid ja sobboteerimine näisid alguses kodanlaste wõidukäiguks muutuma, kuid peagi lõhknes ühine front õpetajate keskel ja jõukam keskkooli õpetajate kiht leidis end üksi oma demokraatliku kooli ja ühiskonna programmiga, kuna suur mass õpetajaid maal ja linnas jäid kas poliitikast eemale wõi löid end jäädawalt töörahwa poole.

Sügisene rewolutsioon oli tõuge, mis massed liikuma pani, iga masse osa kaldus liikumises sinna, kus ühiskonna seaduste järele tema koht, ainult osa waesemaid õpetajaid maal ja linnas ei leidnud kauemat aega paika, kuhu peatama jääda ja üks osa neist wiibib praegugi weel seal, mis nende kogu peale poliitilisest seisukohast warju heidab. Kuid loodame, et nad weel liikwe on ja pole oma kindlat seisukohta leidnud.

Sel aastal ilmunud kaswatusteaduslikku ajakirjandust uurides, tunneme igal sammul wõitlust kahe ilma wahel, mis õpetajad kahte wastaslaagrisse eraldas ja mille wahel mingisugust lepitust pole.

Ühel pool ära kulunud wabadushüüded demokraatiast ja uuendatawast koolist teisel pool rahulik loow töö uue kaswatussüsteemi sünnitamisel, mis küll pikka ilmale ilmub, kuid mis ähwardab alastamata kõike wanu kaswatuswiise ümber lükata. Esimestel puudub ettenägemisjõud nad kobawad wanades ära tüütanud mõttekäikudes, millest kellelgi enam kasu pole wälja arwatud kitsas kapitalistide ringkond teisi wiib tulewikku tungiw ja kaugele ulataw waade uutesse hulljulgedesse eksperimentidesse, mis õnnestades uue haridus ja kaswatusõpetuse peawad looma, mille sihiks pole taewariigi saawutamine waid sotsialismi maksma panemine ja temast osasaamine maa peal.

Ühel pool tundub wänge lämastaw, sumbunud ja umbne õhkkond, millesse nina pistes surnu lõhni wastu heljub teiselpool näed warskeid, noori taimeid, mis julgelt õrne lehti wälja sirutawad ja ümbrust uuendatud kattedega ilustawad. Kõik, mis siin tehakse, tehakse esimest korda, midagi pole siin wanast kodanlisest ilmast laenatud, waid kõik on uue ilmakorra kohaselt proletariaadi kultuuri nõuete järele kawatsetud.

Esimesed sammud uue Nõukogude walitsuse rahwahariduse kommissari poolt on kindluseta ja lubawad aimata, et uus kommissar ei tundnud alguses pedagoogide

ja kodanliste haridustegelaste psühholoogiat. See awaldab ennast wiimases haridusministeeriumi ajakirja numbris, mis detsembri kuus ilmus nime all „Извѣстія по народному образованію“ *).

See nummer on kahe wastaslaagri wõitluse sümbol, siin on nad mõlemad koos, igaüks oma seisukohta kaitsedes, kuid nendel oli ka ühendawaid sidemeid, mis Lunatscharski teadaandmisest hariduse asjussilma paistab, kus rahwakommissar end nende samaste demokraatlikkude kooli hüüdsõnade peale toetab, mis kodanlaste kaswatusteadlastel tarwitatawad. Kuid juba midagi oma pärast, ehk küll tumedas kujus, awaldub selles osas rahwakommissari teadaandest, kus kõneldakse õpetuse ja hariduse mõistete wahest, aga sellele järgnewad seletused, detsentralisatsioonist ja ühistöötamisest kodanlise riigi hariduskomiteega, mis kodanlaste ministrite poolt asutatud, on selged tunnistused sellest, et uus rahwahariduskommissar on weel riigi hariduskomitee mõjul ja pole suutnud end wabastada kodanlaste kooli poliitikast ja hariduse ideaalidest.

Järsult ja terawalt paistawad silma üleskutsed õpetajatele, õpijatele-üliõpilastele ja kooli streigi asjus, kus rahwakommissar paari nädaliste kogemustega warustatud, uut töösihti rajab kodanlaste ühismeelise wastastöö ärawõitmiseks. Riigi hariduskomitee ühes laiate õpetajate ringkondadega Peterburis ja Moskwas kuulutasid uuele riigiwalitsusele streigi, mis aga Lunatscharski ja terve walitsuse kindla juhtimise läbi peagi murdus, kõike kodanlaste koolitegelasi alaliselt kooli uuendustest ära tõrjudes.

Mitteametlikus osas ilmunud teated üksikute rahwahariduskomissariaadi osakondade teguwussihtide üle on ka weel wäljakujunemata, seal nimetatakse üksikuid ülewaateid nimepidi, kuid nende lähem sisu oli weel tulwiku katte all, ainult Lunatscharski arwamine riigiteatrist sisaldab waateid, mis näitab, et siin asjatundja kunstiarwustajaga on tegemist.

Kirjatöö „25 oktobri pööre ja rahwahariduse ülesanded“ tunnistab üles, et käesolew ajakirja nummer ei suuda kõike seda muudatust ja pööret kirjeldada, mida enesega tõi kaasa oktobri kuu rewolutsioon.

See rewolutsioon loob Wenemaa algusest peale uueks, kuid uuendusprotsess ei lähe nii äkki, waid ta käib pikka arenemisteed.

Teises ajakirja osas on mahutatud kodanlaste tööd, mis niuwõrd kohased olid, et nad üleüldist kokkukõla et rikkunud, nii wabandab ajakirja uus toimetus. Tegelikult on siiski wähe wõõras, lugeda ühes ja sellesamas ajakirjas töörahwa rewolutsiooni rahwahariduse ülesannetest ja rahwahariduse kommissari tuliseid üleskutsesid ja nende kõrwal pikka kirjeldust Turgenjewi ja Tolstoi wahekorrast ehk pidewatest murdarwudest ja määramata ühtlustustest.

Teises osas on Jegorowi töö Daanimaa wäljaspool kooliharidusest, Janshuli wõrdlew ülewaade Prantsus, Inglis, Saksa ja Põhja-Amerika Uhisriikide kooli juhatamisest, Skwortsowi töö Turgenjewist ja Tolstoist ning Jakowlewi töö pidewatest murdarwudest ja määramata ühtlustustest kesk-kooli kursuses.

1918 a. kaswatusteaduslikud ajakirjad jagunewad kolme liiki. Uhed käsitawad peajasjalikult kaswatussihite ja kooli ülesandeid, osalt kaswatus ja haridusmetoode puudutades, teised näewad oma ülesannet haridustegelasi informeerida selles, mis hariduse asjus käesolewal silmapilgul keskwalitsuses ja kohtade peal tehakse, kuna kolmas liik ajakirje õieti ilukirjanduslist laadi kannawad ja wähe tahawad hari-likus sõna mõttes pedagoogilised olla, kuid kaudsemas mõttes on nende ilukirjandusliste ajakirjade siht kaswatada täiskaswanud proletariaati teatud ülesannete saawutamiseks, rikastada teda uue ilma mõistmisega ja teda ettewalmistada uute eluwäärtuste loomisele. See on ülesanne, mille kaswatusteadus omale sihiks seab nooresoo kaswatuses, selle sihi seawad ka ilukirjanduslised töörahwa ajakirjad oma lipukirjaks.

Tähendatud jaotus käib kui proletariaadi nii ka kodanluse kaswatusteadusliku ajakirjanduse kohta, wäljaarwatud wiimane liik ajakirje, mis oktobri kuu rewolutsiooni sünnitusena ainult töörahwa juures senni on ilmunud.

Nimetatud ajakirjanduse esimesse liiki tuleb kõige pealt arwata ajakirju, mis endise rahwahariduse ministeeriumi shurnali asemel kaks korda nädalas ilmub „Народное просвещение“ nime all, teiseks sellesama nimelist lisa, mida kord nädalas „Wenemaa nõukogude kesktäde-saatwa komitee teataja“ kaasa annab, kus kaswatusteaduslikka küsimusi mitmest seisukohast arutatakse, wõrdlusi tuues wäljamaa autorite käest, mille nimetamisel kaunis laia mõõdupuud on tarwitatud.

*) Teated rahwahariduse üle.

Tööraha kaswatuslikust ajakirjandusest on need kaks ajakirja silmapaistwad kui oma jõudude rikkuse poolest, nii ka sisu mitmekesiduse ja põhjalikkuse asjus. See on wabandataw, et käesolewal rahutul ajal on wõimata anduda puhaspedagoogilistele uurimistele ja awaldada töid puhasmetoodilise ehk hinge teadusliku sisuga, nagu seda meie wanad traaditsioonilised kuukirjad tegid. Rahulikul ajal on seda wõimalik teha teadusmehel, kuid nõukogude kaswusteadslased pole ainult kaswatajad, waid olude sunnil ka poliitika põllul tegewad. Siit selgub, miks uues ajakirjas „Rahwaharidus“ kooli küsimuse kõrwal siinsamas poliitilisi arutatakse, nagu № 1—2 ette tuleb.

„Rahwahariduse“ № 1—2 kordab esimeses osas kõike seda, mis eelpool nimetatud ajakiri „Teated rahwahariduse üle“ awaldas. Wõib olla torm ja maru, mis „Teadete“ ilmumisel kodanlaste ilmas ja ajakirjanduses tekkis, kus suurt rahulolematust selle üle awaldati, et Nõukogude walitsuse hariduse tegelased julgesid puhasteaduslikku ja wanat auwäärt ajakirja oma kõlwatute sõnadega ja hüüetega roojastada, sundisid toimetust ilmunud „Teadetest“ lahti ütlema ja uut iseseiswat ajakirja wälja andma.

Peale ametliku osa ilmusid kaksik nr. №1—2 N. Krupskaja töö sotsialistliku kooli küsimuse kohta, mis püüab Nõukogude walitsuse kooli küsimust selgitada ja lahendada, H. S. Wene keele õpetusest täiskaswanute koolis, siis Mrotscheki seletus õpetajate - internatsjonalistide ühisuse kohta, millele ühisuse põhjuskiri järgneb, siis tuleb arwustuse osa, kus minewal aastal ilmunud kaswusteaduslikka töid arwustatakse. „Rahwahariduse“ № 3 sisaldab walitsuse dekreeta hariduse ja kunsti asjus ning hariduse kommissariaadi osakondade töökawasi, kus püütakse nende töösihta ja ülesandeid uue riigikorra seisukohalt rajada.

Mitteametlikus osas esineb W. Poljanski kirjatöös „Meie rewolutsioon“, A. Lunatscharki „Intelligentsi koht ja osa seltskonnas“, N. Krupskaja „Ilmalikust koolist“. N. S. „Keskooli reformi kohta“; peale selle on awaldatud „Sotsialistliku wäljaspoolkooli haridustegelaste ühenduse“ põhjuskiri ja terve rida arwustusi kaswatussisuliste raamatute üle.

„Rahwahariduse“ teisend on iga nädal ilmuw sellesama nimeline lisa kesk täidesaatwa komitee häälekandjas, mida

toimetab A. Lunatscharki ja kus kõik kooli ja hariduse küsimused wiitutuseta arutuse alla wõetakse, kuna kommissariaadi „Rahwahariduses“ kirjatööd hiljaks jäanutenä ilmuwad. Lisas „Rahwaharidus“ on ilmunud kirjatööd töökooli ülesannetest ühes sellekohase kirjanduse nimetusega, õpetaja ja oktobri kuu rewolutsioon, siis selgituskirjad kodanlaste õpetajate ühisuse tegewuse üle rewolutsiooni ajal, kool ja riik, kutsehariduse ülesannetest, eelkooli kaswatajate ettevalmistamisest, sõjalisest nooresookaswatusesest jne. jne. See on rikas ja mitmekesine ajakiri-lisa, millega peawad end kõik haridustegelased tutwustama.

Esimesse liiki arwame me ka käesolewat ajakirja „Eesti kooli“, sest tema seab oma ülesandeks kooli ja hariduse küsimuste selgitamise sotsialismi seisukohalt. Kui nimetatud ajakirjad, mis keskwalitsuse poolt toimetatakse, nii langeb ka „Eesti kool“ osalt teise liiki, mille ülesanne on informeerida haridustegelasi keskwalitsuses ja kohtadel tehtud ja käsil olewas töös.

Teise liigi ajakirjandusest wõiksime nimetada terve rida uusi katseid kaswusteaduslikus ajakirjanduses, nagu P. K. Rahwusajade Juudi osakonna kultuurhariduslise toimekonna häälekandjat „Juudi tribuna“, siis üksikute nõukogude ringkondade häälekandjaid, nagu „Permi nõukogude ringkonna haridusosakonna teataja“, siis „Lääne nõukogude ringkonna haridusosakonna teataja“, „Olonetsi kub. hariduskommissariaadi teataja“ jne., milledest iseäranis sisukas „Permi teataja“ on, mis ümbrusele ja loodusele wastawalt kutse ja tööstuslikku haridust käsitab. Wiletsa postiühenduse tõtu pole wõimalik kõikide ringkondade ajakirju näha, ainult mõned on kätte juhtunud, kuid nende arw on wõrdlemisi suur, seda arwu ajakirje silmas pidades, mis minewal aastal kokkuleppe walitsuse ajal ilmusid, kus hariduse asjus kadettide miniistril wana tsaari walitsete osa etendasid ja takistasid kohtadel wõimu kooli asjus nõukogude kätte wõtmast, teda wanade õperingkondade käes pidades.

Ajakirjad kolmandast liigist käsitawad suuremalt jaolt kunstilist-esteetilist kaswatus, püüawad täiskaswanutele lugemismaterjaali uute ilukirjandusliste töödega rikkastada ja neile awada laiemaid wäljawaateid teatri, kunsti ja teaduse kohta. Siin tuleb nimetada kõige pealt Peterburi Proletkultu wäljaannet Грядущее

see (Tulewik), mis on „Proletaarlase kultuura teataja № 1 jatk. „Tulewik“ on sellepoolest tähelepanemise vääri-line, et tema kaastöötajad suuremalt jaolt tööliste eneste seast ilmuvad, kuna teised ajakirjad on enam-vähem intelligentsi hingeelu seisukohalt kirjutatud. Kui noor ja hakkaja jõudude kogu, ei suuda „Tulewik“ kõike seda weel awaldada, mis proletariaadi hinge soppades peidus, kuid pika peale areneb temast loodetawaste anderikas proletariaadi kunsti kogujõud. Juuli kuul ilmub „Tulewiku“ № 4, mis arwatawaste edusamme kunsti ja ilukirjanduse alal esitab.

„Tulewiku“ laadiline on üsna wärske ajakiri „Proletaarlase kultuur“, mis juuli kuul Moskwas Wenemaa proletaarlaste kultuurharidusliste organisatsioonide konverentsi kokkukutsumise büroo poolt välja antud ja proletaarlase kunstile, loow-tööle, teatrile, luulele jne. pühendatud.

Waba ilukirjanduslist laadi kannawad „Пламя“ (Leek) Peterburis ja „Творчество“ (Loomine) Moskwas, milledest aegamööda töörahwa paremad ilukirjanduslised ajakirjad välja kujunewad, kuid mis praegu weel sihte on rajamas. Inimessugu ei wõi ühe hoobiga end wanadest sügawalt sisse juurdunud eluawalduswiisidest lahti ütelda, tuhanded aastad on ta harjunud teatud mõttewiisi järele töötama, millest ainult pikaldase uuendustöö järele ära wõõrutakse. Nii leiame me nimetatud ajakirjades kalduwusi sisus ja wormis järel aimata wanadele ilukirjanduslistele ajakirjadele, kuid see on arwatawaste esimestel sammudel.

Ettekantud ajakirjad on töörahwa wäljandend. Peale nende ilmusid paar kodanlist kaswatusteadlikku ajakirja, mis oma sisu

ja sihtide pooldest esimestest silmapaistwalt lahku lähewad.

Sõja ja rewolutsiooni mõjul on kodanlaste ainealine seisukord kõigutatud, mille tagajärjel Wene rikas kaswatuskirjandus, mis iga kuu mitu paksu ajakirja aastate jooksul korralikult välja andis, on surmale suikunud. Ainult üks nummer „Педагогическая мысль“ (Kaswatusteaduslik mõte) on selle aasta jooksul paksu kuukirjana ilmunud. Mitte ainult ainealine olukord pole siin süüdi waid ka waimlinn. Kodanlised kaswatusteadlased-ajakirjanikud näewad et neil enam midagi pole ütelda laiematele õpetajate kihtidele ja et nende kaswatuspoliitika on sisse langenud. Töörahwa kaswatussihid ulatawad kaugele ette, kuna kodanlased pikka taga sörgiwad, elust ja ümbrusest maha jäädes. Säherdune tunne asub südamesse, kui loed „Kaswatusteaduslikku mõtet“ ehk Peterburi õpetajate ühisuse ajakirja. „Peterburi õpetaja“ wõi Ülewenemaalise õpetaja ühisuse „Õpetajat“. Wiimast kaks on weel selle pooldest tähtsad, et nemad õpetajate-saboteerijate häälkandjad on ja püüawad õpetajaid Nõukoguwalitsuse wastu organiseerida, mis neil aga korda ei taha minna, sest pikema aja ühistöötamise järele selgub proletaarlasel õpetajal waade kodanlase keskkooli wõi ülikooli kaaswenna püüete ja kalduwuste kohta ja ta läheb sinna, kus ta oma tarwiduste ja nõuete täitmist leiab.

Töörahwa wõitlejate arw kaswab iga päewaga, niisama tõuseb ühtelugu nende õpetajate arw, kes kodanlaste kütkedest wabanedes tunnewad end uuesti sündinud olewat ja uue wärske jõuga hakkawad, haridustööd tehes, teed rajama sõtsialismi peatse maksimapanemiseks.

Keskkooli reform.

Lepeschinski kõnest Ülewenemaalisel internatsjionalistide-õpetajate kongressil.

Meie kujutame omale ilmalikku kooli, mille seinte wahel pole lubatud mingisugusi jumalateenistusi ja usuõpetusi. Peale selle peab rahwa üleüldishariduslik kool sunduslik ja kätte saadaw olema kõigile, soo peale waatamata (mõlema soo ühine kaswatus) ja ilma mingisuguse jautuseta ühiskonna seisuste järele, tema peab olema maksuta (maksuta õpetus, maksuta raamatud jne), lõpuks kujutame meie omale uue kooli järjelise töökoolina.

Tema peab olema järjeline tüübi üksuse mõttes, kindla teadete minimumi mahutusega, — järjeline sihtide ja ülesannete üksuse mõttes, mis rühmiwad kahe raskuspunkti — harmoonilise isiku ja isiku ühiskonna arenemise ülesande kaswatus ümber, lõpuks järjeline selles mõttes, et sidet kindlustada üksikute kooli järkude wahel ja õpilastele üleminekut kergendada ühest järgust teise.

Töökooli põhialused on järgmised:

1. Warane side saaduste valmistamistöö ja õpetusandmise wahel on mõjuwam abiriist käesolewa seltskonna ümberehitamisel.

2. Käesolewa saaduste valmistamise tehnika nõuab igakülget isiku arenemist, kel on omadus tööd teha ja politehnilist ettevalmistust mitmesugustes valmistamisliikides. Sellepärast peab üleüldishariduslikul koolil politehnilise kooli iseloom olema. Spetsialiseerimine ja professionalism ei kuulu üleüldishariduslikku kooli ja on kõrgema ehk väljaspool kooli õpeasutuse ülesanne.

3. Kehaline töö on sunduslik osa kooli elust; kõik lapsed peawad osa wõtma saaduste valmistamistööst. Lastele peawad selged olema selle töö üleüldiskasulikud tagajärjed, mille siht on kas otsekohe kasulikkude, tarwilikkude wäärtuste loomine (peasjalikult oma kooli jaoks) wõi kasuliku töö tegemine, mis lõpu arwes ainelist tulu toob, nagu koolielus puhtuse, terwis-hoiu eest hoolitsemine jne.

4. Koolil on saaduste valmistuskommuuni, s. t. saaduste valmistustarwitajate kollektiivi iseloom, mis põhjened järgmistel alustel, millel suur tähtsus on laste ühiskondlikus kaswatuses:

a) kooli omawalitsuse ja kogulise enesemääramise põhjussmõte mõttelise ja kehalise töö tõstmisel.

b) laste eneseteenimise põhjussmõte kõigis oma tarwidustes

d) ühiskondliku mõttetöö korraldamine (teaduslikud seltsid, ajakirjad, kogulised tööd jne)

5. Töökool peab andma wabadust lapse loowa jõu arenemisele. Selle sihi kättesaamiseks on waja last ümbritseda õhkkonnaga, mis toidaks tema waimlisi ja kehalisi jõudusi, mille olemasolemisel kõik tema waimu ja keha awaldused wõiksid omandada kõige täielikuma harmoonilise arenemise, peale selle ei tohi nende tingimiste kogu puududa, mis aitaksid üleüldises töös lapse isiklikka awaldusi wäljendada.

Olulisteks eeldusteks waba kaswatuses juures on:

a) lapse isetegewus kõigil koolielu aladel, nende iseseiswus ja algatus töös, iseseiswus tutwustamises tegeliku elugu (isiklikud elu kogemused)

b) euristiline meetod, kui lapse loowa mõttetöö tagasihutaja.

d) kunstiline aktiivsus, kui peamoment lapse esteetilises arenemises, mis on tema

hinge elus wõimsam, kui passiwsete hingeliigutuste protsess.

6. Laste kaswatus ja haridusmeetodid muudawad oma endist iseloomu ühes uute töökooli ülesannetega. Lapse harimises peab pea tähelepaneku keskpunktiks olema ühiskonna inimene ja seltskondlik töö; kõige pealt — käesolewas ajas, selle järele töö inimessoo minewikus ja lõpuks töö ülesanded oletawas tulewikus. Peab olema orgaaniline otsekohene side haridusliku mõttetöö wahel koolis ja saaduste valmistustöö wahel, kus juures wäiksemate laste juures peab see side minema punase joonena läbi terve õpetusandmise ja saaduste valmistustöö peab olema kooli alamatel järkudel alaliseks mõtte arenemise ja lapsemõistuse teoreetiliste nõuete tagasihutajaks.

Terwe õpetus antakse täielikult hingeteaduse, füsioloogia ja pedagoogia andmete kohaselt, ja eraldi sihis, kus minnakse teatud asjadest tundmatate, konkreetsetest abstraktsete juure.

Peale nende üleüldiste järjelise töökooli põhjussmõtete on olulise tähtsusega küsimine, missugune peab olema homsepäewa kool? Siin peab ütleva, et waevalt on wõimalik täide wiia sundusliku õpetuse täies kooli üleüldise kursuse mahutuses ja sellepärast tuleb kõneleda ainult tema järkudest suurema wõi wähema tähtsusega koondustega.

Selles asjas on kaks arwamist olemas: üks peab tarwilikuks kolm järku, teine kaks.

Kolm järku kujutatakse järgmiste astete olemisel:

1) kolme wõi nelja aastane algkool

2) neljaaastane praegusele kõrgemale algkoolile wastaw asutus ja

3) weel 4 aastane kolmas aste, mis wastaks keskkooli wanematele klassidele.

Mina olen kahejärgulise kooli poolt. Mulle paistab, et rahwale on waja anda walitud teadmisi, aga seda wõib teha ainult siis, kui laps on kauemaks ajaks kooli külge seotud. Kui meie jätame kolm järku, siis awateleme wanemaid oma lapsi peale kolmeaastase õpetuse järgmistelt kooliastmetelt üleüldse ära wõtma.

Kolmeaastase alghariduse kurbade tagajärgede üle wõime me otsustada lõpmata kirjaoskamatuses mis meil on hariline nähtus. Kui meie aega mööda awame kõrgemaid rahwakoole kolme järkulise kooli juures, siis pikendame me sellega wõitlust kirjaoskamatuses. Me peame tingimised looma, kus kooli ealised

lapsed pikaajalisema kursuse läbi teeksid. See on võimalik siis, kui käesolevate rahwakoolide kursus pikendatakse, näit. 5 aastaliseks.

Ma arwan, et nende 5 a. jooksul me võime mitte vähem kui endise 7 aastase kursuse läbi võtta (alg ja kõrgema rahwakooli kursused), sest suviste semestrite tarvitamine kooli jaoks ühest küljest ja programmide lühendamine usuõpetuse, Slaawikeele jne arwel teisest küljest — teewad minu poolt kawatsetud 5 aastase kooli teadmiste kogu mõttes ühewääriliseks senimakswate 7 a. alghariduse kooliga. Miks ei wõi meie juures maksew olla sunduslik õppus, nagu see mujal maadel on?

Arwatawaste ei hakka rahwas sundusliku õppuse ja suwe waheaegade wastu, kui kool pole enam tuupimiskool, waid

on töökool, sest tema tulusad tagajärjed on nähtawad.

Ei ole waja kurta, et meil ei jatku koole ja õpetajaid; õpetuse pikenduse wiime astmeliselt sisse, kuna õpetajaid hakkame me kiirendatud wiisil wälja laskma.

Meie katsete puudust selles sihis parandab elu ise. Meie peame sellele tööle kutsuma kõiki poolehoidjaid, meie peame kihutustööd tegema oma ideede kasuks, ja selle sihiga hakkame me bulletinisi wälja andma, mis pühendatakse meie kooli reformeerimistöö informeerimiseks ja loobime nendega terwe Wenemaa täis. Kuid waja kihutustööd teha mitte ainult sõnaga, waid ka teoga. Mispuhul korraldab Rahwahariduse Kommissariaat näitlikud katsekoolid, mis tõmbawad oma peale kahtlemata kõigi Wene õpetajate tähelepanekut.

Ülewenemaaline õpetajate-internatsjonaalistide kongress.

Minewal sügisel, kui suurem osa pealinnade õpetajaid, poliitilisse keerdu sattudes, sabboteerimise wälja kuulutasid, astusid üksikud õpetajad, Nõukogude walitsuse platwormil seistes, ühendusse ja asutasid õpetajate-internatsjonaalistide ühisuse, mille osakonnad tekkisid aegamööda igal pool prowintsis.

Internatsjonaalistide - õpetajate ühisus on suureks wõistlejaks Ülewenemaalisele õpetajate ühisusele, kes oktoobri kuu rewolutsioonist saadik peasjalikult streiki ja tõrkumist õpetajate seas Nõukogude walitsuse wastu korraldab ja oma kutseühisuse ülesanded ära unustas.

Nüüd on üle Wenemaa internatsjonaalistide-õpetajate ühisusi ja ringisi olemas, mispärast tundus tarwidus kongressi järele, mis seaks ühised haridussihid ja tööalused kindlaks ja ühendaks kõike õpetajaid ühisel platwormil.

2. juunil awati kongress Moskwas.

Intern-õpetajate ühisuse Moskwa osakonna liige Kaschintsew waliti kongressi juhatajaks.

Esimesena wõttis sõna Rahwahariduse Kommissar s. Lunatscharki, kes kongressi terwitas Rahwakommissaride nõukogu nimel ja pika kõne pidas intelligentsi töö tähtsusest sotsialismi maksmapanemisel. Alg ja kesk-

kooli õpetajate huwide wastolu selgitades, tuleb kõneleja otsusele, et ehk küll neid õpetajaid wähe, on kes praegu Nõukogude walitsust tegelikult toetawad, jatkab walitsus oma loowat tööd nende jõududega, mis temal käepäralt ja walmistab kiirendatud kursustega uusi jõudusi, kellele peagi need õpetajad seltsiwad, kes kodanlaste laagris wiibiwat wõi erapooletu seisukoha omandanud. Rahwaharidus ja kultuur on üks kõige suurematest teguritest: sotsialistliku korra kindlustamisel ja maksmapanemisel, seda ümber ehitades muudetakse terwe rahwa elu teiseks.

Teiseks wõtab sõna Internatsjonaalistide-õpetajate ühisuse Moskwa osakonna esitaja s. Hahn, kes seletab, et ühisuse siht on toetada walitsust uue kooli, s. sotsialistliku kooli teostamisel ja ühendada kõiki neid õpetajaid, kes soowiwad sel alusel töötada. Intern-õpetajate ühisus pole ametiühisus, sest et töörahwa riik ise juba töötajate eest hoolitseb, tema kaitseb oma liikmete kasusi ainult sel korral, kui mõni asutus wõi rühm isikuid kellegi liikme wastu waenulist tegewust awaldab.

Ühisuse pea ülesanne seisab wana kooli lõhkumises ja uue asutamises. s. Hahn lõpetab kõne hüüdega: „Tormijooksule wana kooli peale! Uue, waba, töö, järjelise, rahwuswahelise kultuuriga läbi tungitud

kooli eest! Ühes rahvuswahelise liikumisega sotsialismi eest!“

Kongress walib s. Lunatscharki auesimehks ja saadab telegrammi professor Timirjasewile tema juubeli puhul.

Kolmandaks kõneleb s. Posner Ülenemaalisest õpetajate ühisusest, tema tekkimist 1905 a. ja tegewust kuni wiimaste päewani walgustades ja ära näidates, et see ühisus kui kodanline asutus loomulikul teel peab wälja surema, sest laiemad õpetajate kihid lahkuwad temast ja tulewad Nõukogu walitsuse kuni nende huwide kaitseja juure üle.

Peale selle kantakse Internatsjonalistide-õpetajate ühisuse põhjuskiri ette, mis antakse komisjooni kätte läbitöötamiseks.

Huwitawat osa kongressist pakkusid teated kohtadelt, mis walgustasid haridustööd neis asutustes, kes keskwalitsuse otsusi on kohustatud täitma ja kooliasja uue korra nõuete järele juhtima.

Rahwakommissariaadi esitaja s. Fainstein tõi siin huwitawaid asju ette ankeedi järele, mis Kommissariaat toime pani. Küsimise peale, kelle käes on rahwahariduse töö juhtimine koha peal, tulid järgmised wastused: oblastite ja kubermangude haridusorganisatsioonidest on 90% Nõukogude, 9,45% semswote ja 0,55% teadmata kelle käes. Kreisides langeb aga nõukogude organisatsioonide arw kuni 77%, kuna 23% on kõikisugu teiste asutuste käes.

Teise küsimise peale, mis on tehtud dekreetide täitmiseks, wastati, et kõige kiiremini on likwideeritud õperinkonnad, rahwakoolide direktsioonid ja inspektsioonid, kuna usuõpetuse ärakaotamise dekreeidi täitmine pole mõnes kubermangus, nagu Arhangelski ja Olonetski kub., sugugi ette wõetud. Siin pidada wanemate ja õpetajate organisatsioonid vastu töötama ja isegi Nõukogu walitsuse esitajad pöörata palwega Rahwahariduse Kommissariaadi dekreeti tühjaks tunnistada. Nii-sugune juhtumine on ette tulnud Smolenski kuberm. ja Jalta kreisist. Wäga palju eksitusi ja segadusi sünnitawad koolid, mis kaubandus, teede ja sisemisasjade kommissariaatide wõimkonda wanaste käisid, kes tõrkuwad Rahwahariduse Kommissariaadi dekreeti täitmast. Nendele saadetakse ringkiri teatega, et nad Rahwahariduse Komm. wõimkonda kuuluvad ja on kohustatud tema eeskirju täitma. Niisama tulla segadusi õpetajate ümberwalimisega, milles süüdi on dekreeidi mõned punktid, kus selgelt pole ära

tähendatud, kes kandidaatide nimekirju kokku seab, kes seab neid üles, kes walimisi toimetab jne.

Edasi näitas ankeet, et raha puudusel kohtadel õpetajad ja teenijad peawad nälgima ja wõimata awada uusi haridusasutusi. Suur puudus on õpetajate ettevalmistamisasutustest, kuid nende ülewalpidamiseks puudub raha, niisama tundub tarwidus õperaamatute ja abinõude järele.

Sellele järgnesid saadikute aruanded kohtadelt, mis kinnitasid ankeedi teateid ja näitasid, et parem ja pahempoolsete õpetajate wahekord selgub igapäewaga ja et wõitlus lõpeb igal pool wiimaste kasuks.

Teisel kongressi päewal, 3. juulil, jätkati aruandeid kohtade pealt, mille peale s. Radiwilkin tegi ettekande õpetajate ainelise olukorra üle, kus ainelise olukorra parandamiseks soowitati terve hulk otsusi wastu wõtta.

s. Pauschkin selgitas Moskwa ringkonna rahwahariduse kommissariaadi tegewust peale Moskwa õperingkonna ärakaotamist.

Huwitawa ettekandega esines s. Lepeschinski keskkooli reformist, mis meie eraldi wälja wõttes ära trükime, (W. Lepeschinski, Keskkooli reform).

Sm. Pokrowski ettekandega rahwahariduse töö organiseerimise asjus lõppes kongressi teine päew.

Kolmandal päewal otsustatakse saata delegatsjooni s. Lenini terwitama, mille järele asutakse Lepeschinski ettekande arutamisele. Suuremalt jaolt waieldi selle üle, kas on wõimalik lapsi suwe semestril õpetada, sest talupojad olla selle wastu, et lapsed suwel töö juurest ära wõetakse. Peale selle sünnitab waielusi õpetajate ettevalmistamise küsimus, milleks arwatakse enam aega minewat, kui Lepeschinski ja Lunatscharki ettekawa järele (lühikese ajalise kursused). Sl. Pokrowski kõne palju waielusi ei tekita, tema täiendab lõpusõnas oma kõnet teadaandmisega, et õpetajate instituudid muudetakse wiie aasta kursusega pedagoogia akadeemiateks ja nad walmistawad kõrgemate ja keskkoolide õpetajaid, kuna seminarid jääwad weel muutmata.

Kolmandal päewal kanti ettekannetest ette s. Piskunowi poolt Moskwa nõukogu hariduse osakonna tegewus, kus Moskwa õpetajate liikumist 1917 ja 1918 a. jooksul walgustati ja s. Potemkini poolt uue õpetaja organiseerimise ja propagandeerimise ülesannetest. Kolmas päew lõppes kinnise koosolekuga.

Neljandal päewal kõneles s. Poljanski

koolist kui kommuunist, mis oma mõtete poolest mitmeti Lepeschinski omadega ühte läks. Sl. Orlow kõneles teema üle: „Missugune peab uuesti loodud kool olema?“ kus ta püüdis wahet teha kutse- ja töökooli wahel ära näidates, et kutsekool lahutab kehalise töö hingelisest, kuna töökoolis on täielik ühendus kehalise ja hingelise põnewuse wahel. Kutsekooli siht on lastele anda kutse harjumisi, töökooli siht on aga ühendada tööd haridusega. Töö peab igapaewasest elust wõetud olema ja tema ainete (liiw, telliskivi, sawi, puu, metallid) selgitamisega peab lapse mõtte- tegewust arendama ja temale teadmisi pakkuma.

Sl. Groinim kannab ette kõne uue kooli loomisest, kuna sl. Apletin kannab s. Ignatjewi ettekande politehnihilise hariduse üle ette, mille üle meie pikemalt järgmises „Eesti kooli“ numbris kõneleme.

Pealelõunasele koosolekule ilmub s. Lenin, kes õpetajaid terwitas Rahwakomissariide Nõukogu nimel ja tuletas neile nende suuri ülesandeid meele, soovides peagi näha õpetajaid proletariaadiga ühiselt wõitlemas sotsialismi eest. Peale selle asuti ennelõunaste ettekannete arutamisele.

Wiendal päewal, 6. juunil, arutati „Sotsialistliku kooli põhjusemõtete deklaratsioon“, mille meie täielikult järgmises numbris ära trükime. See deklaratsioon paneb põhja tulewasele kaswatusõpetuse ehk pedagoogiale, temal on niisamasugune tähtsus, kui esimise Prantsuse rewolutsiooni ajal antud kodaniku ja inimese õiguste deklaratsioonil.

Wiie päewane töö ühendas seltsimehi, kes kõigest Wenemaa nurkadest kokku tulnud, suurte ja kõrgete ülesannete arutamisel ja andis neile jõudu ja selgitust tulewases töös kohtade peal.

Hariduskroonika.

ARHIIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKE

I. Haridustegelaste saatus.

— Õpetajad J. Reinwald ja J. Saar Tartumaalt lahkusid Eestist weebruari kuu sündmuste puhul ja töötawad praegu Permi kubermangu nõukogus. Sl. Saar oli muu seas tegew Eesti kooliõpetajate Täidesaatwa Komitee liige Tartu maakonna õpetajate esitajana.

— Saue naisõpetaja Marie Plukk Harjumaalt on Wenemaale Gatschinasse ewakueerinud.

— Weltsa kaheklassilise ministeeriumi koolijuh. J. Kilimet Läänemaalt wõeti sakslaste tulekul kinni. Tema saatuse kohta puuduwad meil lähemad teated, mida palume seltsilisi meile saata.

— Selli wallakooli õp. Gustawson Pärnumaalt wõeti weebruari k. sakslaste pealetungimisel wangi. Tema saatuse kohta palub toimetus seltsimehi lähemaid teateid saata.

— Wirumaa Järwe walla töörahwa nõukogu haridusosakonna juhataja ja Sakakooli õpetaja Ruuben Siitas, Eestist ajutiselt lahkudes, töötab praegu Petrogradi esimestel nõukogn suurtükiwäe instrktorite kursustel.

II. P. K. Rahw. asjade Kom. E. O. kultuurharidusline toimekond.

Kultuurhar. toimekond algas tegewust mai keskel. Kõige pealt oli waja toimekonna ülesannete selgitamisele asuda. Et teistel rahwustel nimetatud toimekond ka alles algatusel oli, siis ei wõidud sealt näpunäiteid saada. Paari nädala tegewuse järele selgusid ülesanded niiwõrd, et tundus kindel tarwidus toimekonna tööd kahesse peaosasse jaotada, nimelt kultuurkunstilisse ja pedagoogilishariduslisse. Kultuurkunstilisse osasse kuulduwad teater, muusika, laul, ilukirjandus jne., mille ülesannete elusse wiimiseks leiti kõige kohasema olewat kultuurkunstilise töö laiemate proletariaadi ringkondade kätte anda, mis wõimaldab ja kergendab anderikaste seltsimeeste soetamist ja walmistab kunstile kiirendatud wiisil teed laialistesse massedesse. Toimekonna osawõtmisel tekkis niiviisi Eesti Proletkult, kelle hool on kultuurkunstilist haridust massedele pakkuda ja edendada isetegewust tööliste seas kunsti ja ilukirjanduse ajal. Teine osa kultuurhariduslisesest tööst, nimelt pedagoogilisharidusline, jäi kultuurhariduse osakonna ülesandeks, mille teostamisel ta senini on töötanud, oma asemiku läbi ka Eesti Proletkultide tööst osa wõttes.

Kultuurtoimekonna töö jaguneb nelja osasse: wäljaspoolkooli haridus, kooliharidus, eelkooliharidus ja kirjastus.

Waljaspoolkooli hariduse asjus awati 13. juulil töörahwa ülikool, mille juures eelklass ja lugemistuba töötawad. Nende asutuste lähem tegewus leiab eraldi selles numbris aset.

Koolihariduse asjus korjatakse praegu materjaali Põhja kommuunides olewate Eesti koolide kohta ja loodakse nendega sidemeid. Selleks töötati ankeedileht wälja, mis trükitud kahe suure lehena ühes mitme majandus- ja poliitikaküsimistega laiali saadeti. Sügisel kawatseb toimekond Peterburis suurema kooli elusse kutsuda, mis peab näitlikuks töökooliks olema töörahwa ülikooli juures awatawatele õpetajate walmistuskursustele. Peale selle püüab toimekond õperaamatuid kirjastada ja neid Eestist muretseda neile koolidele, kes temaga ühendusse on astunud.

Abirahade asjus on toimekonna poole mitmed haridusseltsid pööranud, nagu P. E. Hariduse Selts, Sergiewo, Lamme, Belõi Struugi ja teised. Neile soowitab toimekond kohalike kude wälja ehk maakonna nõukogude poole pöörata, kes on kohustatud selles asjus abiks tulema.

Eelkooli hariduse asjus hakati juba mai kuul lastekoolonia ehk kommuuni korraldamisel töötama, mispuhul toimekonna liige s. Künnapuu Permi kuberm. sõitis, kus ta suurema maatüki ja mõisa laste kommuuni alla muretses. Tsheho-slowakide mässu ja muul põhjustel pandi aga sõit Permi kubermangu kinni ja lastekommuun jäi wälja saatmata. Nüüd asub ta 5. juulist Koloshitsa mõisas Jamburi kreisis. Lastekommuunis elab 87 last 2 a. peale kuni 16 a.

Kirjastuse asjus on suudetud seni ainult «Eesti kooli» wäljaandmisel töötada, kuid lähematel päewadel laiendab toimekond oma tegewust sellel alal.

Peale selle töötas kulttoimekond kõikide rahwuste ühise kooli juhatuskirja wälja ja loob sidemeid teiste rahwuste kultuurharidustoimekondadega.

Toimekonnas töötawad: A. Wallner, A. Künnapuu ja R. Weltmann.

III. Eesti töörahwa ülikool.

E. T. ülikool awati pidulikult 13. juunil suurema seltsimeeste kogu osawõtmisel. Esimesed ettelugemised peeti 14. juunil ühiskonna teaduskonna ja loodusmatemaatika ning tehnika osakonnas. Et alguses tehnika osakonda iseseiswalt wõimata awada, selleks puuduwad eelteadmised kuulajatel, siis otsustati esialgu tehnika ja loodusmatemaatika osakonde ühendada, on ju loodusmatemaatika teadused tehnika teaduste algteated, ilma milleta wõimata omandada põhjalikka teadmisi tehnika alalt.

Ühiskonna teaduskonnas kanti 14. juunist kuni 1. juulini järgmised ettelugemised ette. J. Anwelt «Proletariaat ja riik» 1 ettel., J. Mägi «Wene tööstuse edenemine ja tööliste-klassi arenemine» 3 ettel., D. Plau «Käesolew rewolutsioon Wenemaal» 2 ettel., J. Samp «Rahaasjandus» 4 ettel., J. Sihwer «Ühiskonna arenemine» 4 ettel., üleüldse 14 ettel.

Loodusmatemaatika ja tehnika osakonnas kanti nimetatud ajajooksul ette A. Kutti poolt «Elektrist» 4 ettel. L. Schmidt poolt «Keemiast» 8 ettel. ja A. Wallneri poolt matemaatikast (algebrast ja geomeetriast) 8 ettel. ja füüsikast 2 ettel., üleüldse 22 ettel. Mõlemas osakonnas kokku kanti 2 nädala jooksul 36 ettel. ette.

17. juunist algas tegewust eelklass ülikooli juures, mille ülesanne on seltsilisi ülikooli kursuste kuulamiseks ette walmistada. Eelklassis peeti 17. juunist kuni 1. juulini W. Bucki poolt «Eesti keele» üle 7 ettel., Anna Leetsmanni poolt «Aritmetika» üle 7 ettel., Marie Lucki poolt «Wene keele» üle 7 ettel. kokku 21 ettel. Nii peeti wõrdlemisi lühikese aja jooksul noores Töörahwa ülikoolis kokku 57 ettelugemist 11 lektori poolt.

Ettelugemised peetakse igal esmaspäewal, teisipäewal, neljapäewal ja reedel k. 7—10 ö., mis ajal on lugemistuba, einelaud ja teised ülikooli asutused awatud.

J. Anwelt kõneleb igal reedel k. 9—10 J. Mägi igal teisipäewal k. 7—8 ja reedel k. 8—9., D. Plau igal esmaspäewal k. 8—9 ja neljapäewal k. 7—8, J. Samp i. esmasp. ja reedel k. 7—8 ja teisip. ja neljap. k. 9—10, J. Sihwer i. teisipäewal ja neljapäewal k. 8—9. A. Kutti i. esmasp. k. 7—8 ja reedel k. 9—10, L. Schmidt i. esmasp. ja neljap. k. 8—9, igal teisipäewal k. 9—10 ja reedel k. 7—8, A. Wallner i. teisipäewal ja neljap. k. 7—8, teisipäewal ja reedel k. 8—9 ja esmasp. k. 9—10. Eelklassis tuleb tunniplaan ümber muuta, sest et s. Buck ja s. Leetsmann määrati kulttoimekonna poolt lastekommuuni kaswatajateks, uued kohased õpetajad pole aga senni end üles andnud.

Kuulajaid oli 1. juulil üles antud ühiskonna teaduskonnas 35, loodusmat. ja tehnika osak. 25 ja eelklassis 12, kokku 72 in., tegelikult oli aga tehnika osakonnas enam kuulajaid, kes ühiskonna teaduskonnast arwatawaste üle tulid. Kuulajad käisid soowi järele ühest teaduskonnast teise ja wõtsid nendest ettelugemistest osa, mis neid huwitas.

Lühike on aeg selleks, et kindlaks teha, missuguse tüübi ülikool omandas. Niipalju on selge, et seni pealiskaudset tööd, mis üksikute ettelugemiste wiisi juures omane, ei olnud, waid lektorid ja kuulajad asusid tööle täie

teadmise, et suur ja põnew töö seisab kui esimestel nii ka teistel ees. See ühine tunne sidus mõlemaid rühme juba esimestest päevadest peale ühiseks ülikooli pereks ja töö edenes teadvalt ja lõbusalt. Kuulajad töötavad iseäranis suure agarusega loodusmat. ja tehnikas osakonnas, kus leksiad kuulajate poolt üles tähendatakse ja kodus korratakse. Katsete tegemises, ainete muretsemises ja muus asjus on kuulajad igate pidi abiks, sellega lektorite tööd tuntavalt kergendades.

Ühiskonna teaduskonnas oli töö kuu lõpul takistatud lektorite aja puudusel, kes oma otsekohese ameti pärast olid sunnitud ülikoolist puuduma, mille tagajärjel selle osakonna kuulajate arv kahanes.

Eelklassi töö edeneb ja omandab kuulajate seas iga päewaga suuremat poolehoidmist, iseäranis meie sõjawäelaste madruste ja punaarmee laste juures.

Ülikooli juures kawatsetakse sügisel kasvatusteaduse ja põlluasjanduse osakonnad awada.

IV. E. Tööraha lastekommuun.

Raske majanduslik ja toiduainete olukord sundis Põhja Kommuuni nõukogu laste eest iseäralikult hoolitsemise ja juba suadeti tema eestvõttel ja kulul aprilli kuul esimesed esselonid pealinna nälgivaid lapsi Siberi poole teele.

Eesti Rahwusajade kommissariaadi tekinisega tõusis päewakorrade nende laste suwekommuuni korraldamine, kelle isad kas punaarmees teeniwad või töötavad pealinnas wiibisid. Walitsuse abi peale lootes, püüti ida kubermangudes lastele suwemaja leida, mis ka korda läks Permi kubermangus saada, kus lastekommuuni asutamise mõttele soojalt vastu tuldi ja 12 dessatini maad alaliselt Kommuunile dokumendiga kindlustati. Kuid Slowakide mäss ja mitmed põhjused takistasid sõitmast Permi kubermangu, mis pärast waliti Peterburi lähedal Jamburi maakonnas Moloskowitzsa jaama juures Eesti tööliste käes olewa mõisa Koloshitsa, kuhu 5. juulil lapsed ära suadeti.

125 lapsest, kes olid üles antud, on 87 last Kommuunis 2 a. peale kuni 16 aastani. Uusi lapsi Kommuuni enam ei võeta, sest söögi ja elamisolud ei luba laste arwu suurendada. Mitmed lapsed, kes Peterburist välja sõitsid, olid päris nälgunud, nende kõht ja jalad õlid üles paistetunud, keha kõhn ja nägu kahwatu. Söögiainete saamise raskuse pärast ei või lapsed esialgu Kommuunis pealinnas nälgitatud organismi nii kiirelt wärskendada, kuid pikapeale paraneb nende terwis niiwõrd, et nad suudawad sügisel koolitööle asuda.

Suuremalt jaolt on lapsed Peterburi Eesti tööliste omad, kuid paljude isad teeniwad punaarmees ehk on Sisewenemaale emigreerinud tööd otsima ja lapsed siia jätnud.

Lastekommuun töötab s. W. Bucki juhatusel, majandusjuhtimine ja wanemate tütarlaste kaswatus on s. Anna Leetsmanni hoolet. wanemate poeglaste kaswatus s. J. Kadastiku käes, esteetiline kaswatus Joh. Muda wõimkonnas ja wäikeste laste kaswatus ja hoidmine s. L. Petrowa hoolet. Peale selle töötawad Kommuunis teenijatena s. Marland, s. Holtsmann, s. Assmann, s. Toots ja s. Taderas, kõik põgenenud Sakslaste tulekul Eestimaalet.

Kommuuni päewatöö on järgmiselt sisse seatud: k. 8 homm. ülestõusmine, k. 9 söök, k. 10—1 ennelõunane töö, kus muusika ja kehaharjutusi tehakse, õpitakse kooliaineid, tehakse aias ja wäljas tööd, k. 2 lõunasöök, kella 5-ni on lapsed wabad, nad talitawad siis «oma pea» järele; k. 5 õ. on oode, k. 6—8 ühiskonna kaswatus mängude, koosolekute jne. näol, k. 8 õhtusöök, k. 9 lähewad kõige nooremad magama, k. 10 keskmised ja k. 11 wanemad.

Wanemad wõiwad lapsi waatamas käia igal pühapäewal ja kesknädalal k. 12—7 õ. Ükski wanem ei tohi Kommuunist toiduaineid saada, sest neid on seal isegi napilt. Ainult siis wõib wanem seda saada, kui ta kauemat aega oma raskelt haige lapse juures peab wiibima. Ükski wõõras isik, olgu ta kommissariaadi või partei liige, ei wõi Kommuuni toiduaineid ja ruume tarwitada. Isikud, kes kulttoimekonna juhataja poolt suadetakse kas Kommuuni asjus ehk teaduslike ja kunstiliste ettekannete jaoks, wõiwad Kommuuni toiduaineid tarwitada sellekohase tasu eest.

Kommuunil on tarwitada klawer, peagi muretsetakse talle wäikene raamatukogu, suadetakse ajalehed ja ajakirjad ja muud tarwilikud asjad.

Koloshitsa mõisa asub ilusas kohas ojakese kaldal. Mõisa rahwas on vastu tulnud ruumi ja leiwa muretsemises.

Toiduainete muretsemisest peaksid kõik ümbruskonna mõisad osa wõtma, see on nende otsekohene kohus proletariaadi laste wastu, kelle isad käesolewat rewolutsiooniwõitlust oma õladel kannawad. Kaob nende jõud, lähewad mõisad tööraha käest wanade mõisnikkude kätte, kes juba nüüd selle järele luurawad, keda siis lähemasse oksa tõmmata. See ei tohi sündida ja ta ei tule ilalgi, kui kõik tööraha liikmed teineteist wastastiku aineliselt ja waimliselt toetawad.

Kirjade saatmise adress lastele on:

Ямбургский уѣзд., ст. Молоковицы, им. Коло-
жицы. Дѣтская коммуна.

V. Eesti Proletkult.

Eesti Proletkult awas tegewuse juuni kuul-
ria kõnedega. 4. juunil kõneles A. Wallner
tööraha ülikoolist, 5. juunil J. Mägi ajakir-
jandusest, tema arenemisest, kultuura ja poliitika
elu tähtsusest, 6. juunil L. Schmidt
käesolewast keemiast tööstuses ja elus, 7. juunil
A. Kutti elektrist, 8. juunil J. Sihwer
Karl Marxist, 9. juunil A. Wallner Eesti
koolist, 10. juunil D. Blau rahwuskomissariaatide
ülesannetest ja nende poliitilisest tähtsusest.
Kõneõhtudest sissetulek oli määratud teatud
otstarbeks, mis kõne ainele wastab. Nii näi-
tuseks J. Sihweri kõneõhtu sissetulek Karl
Marxist läks K. Marxi piltide, A. Kutti kõne-
õhtu sissetulek ülikooli elektrilampide ostmi-
seks jne. Üleüldine sissetulek tõusis paari-
saja rubla peale, mis Proletkult kapitalile
aluse pani. Igal kõnel oli keskmiselt 40 ini-
mest, kõige vähem oli kuulajate arw 32—33
ümber, kõige suurem 53.

Esimene suurem Proletkult koosolek,
kust umbes 70 in. osa wõttis, oli 11. juunil
tööraha ülikooli ruumides, kus arutamisel
oli uue asutuse töösihi ja kawa selgitamine
ja tema osakondade asutamine. Peale mit-
mekülgse küsimuste läbiarutamise asuti
Proletkult Nõukogu walimisele, kuhu peale
Proletkult peakoosoleku poolt weel nende
Peterburi tööliste seltside esitajad walitakse,
kes Nõukogudewalitsuse platwormil seisawad.
Nõukogusse waliti ss. Lukk, Mägi, Schmidt,
Ikmelt, Kook. P. K. Rahwusajjade Kom.
Eesti osakon. kultuurhariduslik toimekond ja
Wen. Kommunistliku Partei Eesti sektsjoonide
keskkomitee walib Proletkult Nõukogusse
oma esitajad.

Osakondadest asutati teatri, kirjanduse ja
muusika osakond.

13. juunil awati Proletkult ühes E. Töö-
raha Ülikooli ja Kommunistide klubiga.
Kella 6 õhtul olid Proletkult ruumid ja saal
rahwast täis. Awamine algas Internatsjona-
lega klaweril, millele s. J. Mägi kõne järg-
nes, kes oma kõnes selgitas wahet kodanlise
ja tööraha kulturi wahel. Peale s. Mägi
kõnet astus terwituskõnega Wene Proletkult
esitaja Ignatow ette, kes selgete ja terawate
joontega seletas proletaarlaste kultura peajooni.
Kõne wõeti suure waimustusega wastu,
millele Internatsjonale wahela mängiti. Sm.
Wallner awas oma kõnega E. T. ülikooli te-
gewust ja näitas, missugune tähtsus ülikoolil
rahwa elu kohta on ja seadis tööraha üli-
kooli sihid ja töökawa tiles.

Sm. Plau awas omas kõnes Kommunistide

klubi, selgitades klubi tähtsust töölise waim-
lises ja perekondlises elus.

Kõnedele järgnesid sm. Wennikese soolo-
laulud, s. Arenschildi wiulimäng ja sm. Sih-
weri ilulugemine tema wangelust.

Pidulised istusid kauemat aega Prolet-
kult ruumides ja lugemistoas koos ning
kõnelesid soojalt wanadest mälestustest rewo-
lutsjoonide päewadelt, mida s. Sihwer oma
luuletustega nii elawalt meele tuletas.

Eesti Proletkult kawatseb peagi ilukirjan-
duslikku ajakirja välja anda, kus muu seas
ka kunsti küsimusi käsitatakse.

Teatri osakond kawatseb oma tööd laiali-
semale alusele seada, palgalist instruktori
ametisse seades, niisama tahab muusika ja
laulu osakond palgalisi jõudusi ametisse wõtta,
kes huwitatud seltsimehi asjatundlikult ja
korrapäraliselt juhiks nimetatud kunsti
aladel. Sügisel on kawatsusel tööraha konser-
watooriumi awamine, mis puhul juba läbi-
rääkimisi peetakse sellekohaste asjatundjatega.

Heameelega tuleb seda konstateerida, et
kõik tööliste seltsid Proletkult ümber end on
koondanud ja ühiselt oma kultuurhariduslikku
tööd püüawad juhtida. Tööliste seltside esitajad
wõtawad P. Nõukogu koosolekutest osa ja
andsid oma eelarwed sisse.

Nõukogu on tegewuses eelarwe kokku
seadmise ja sisemise töö korraldamisega,
mis arwatawaste kesk juulit lõpule jõuab.

VI. Wene Proletkult.

Wene Proletkult asus oktoobri kuu rewo-
lutsjooniga elule ja selle lühikese ajaga on ta
suutnud suure töö tööraha kulturi arenemiseks
ära teha. Enne rewolutsiooni paar päewa peeti
Peterburi proletaarlaste ühenduste konwerents
ära, kus proletariaadi kultuurharidusliste asu-
tuste keskkohat — Proletkult — asutati, mille
ülesanne on kõigis alades kultuuri tööd töö-
raha seas arendada, teda iseseiswa kultuuri
tööle kaswatades. Juuni algul peeti teine
konwerents ära, millest meie ajakirja
järgmises numbris eraldi kirjeldus lei-
dub. Selle konwerentsi otsuse põhjal
on Proletkultid rajoonide osakondade töö-
kawa välja töötatud. Proletkultid tegewust
takistasid alalised rahapuudused, kuid nüüd
on hariduskomissariaat talle 800.000 rub.
assigneerinud. Proletkultid töötawad järgmi-
sed osakonnad. Kirjandusosakond on juba
mitu proletariaadi kirjaniku tööd trükinud,
nüüd on kawatsusel tööliste kirjanikkude ja
luuletajate almanahi väljaandmine.

Peale selle trükitakse 12 era väljaannet,
mis üsikutele tööraha kirjanikkudele pühen-
datud. Ajakirja »Grjadustscheje« (tulewik)
on kolm numbrit välja antud. Noorte hakka-

jate kirjanikkude jaoks asutatakse kirjandusosakonna juure kirjandusstudium, mille ülesanne on noori jõudusi wastastiku arwustamise ja ühise kirjandusliku tegewuse läbi kutsele ette valmistada.

Teatriosakond on mitu suuremat etendust näitelawal ette kandnud ja nüüd on valmistusel terve rida kirjanduskunstilisi õhtuid.

Peale nende osakondade töötawad muusika ja laulu, lektorite, laste ja teised osakonnad, mis Proletkuldi tegewust weel täiesti ei kujuta, waid siin tuleks arwesse wõtta tegewust linna osakondades ja tööliste seltsides ja isegi väljaspool Peterburi.

Proletkuldi raamatukogus on 30.000 köidet. Asutatud sotsialistilise ja politheerilise haridusosakonna poolt organiseeritakse Karl Marxi nimeline rahwailikool, kuhu mitu sada kuulajat end üles andnud.

Uus kinoosakond valmistab filme töörahwa kultuuri kohase sisuga.

Kunsti osakond awas proletaarlaste pildinäituse, mis asub Proletkuldi lossis, Katarina uul., 2.

VII. Saksa haridustöö Eestis.

Wanade wabaduste likwideerimine ja Saksa kristlikkoodanliku kaswatussüsteemi asemeleasumine kestab Eestis edasi, muidugi pearõhku saksastamises leides. Rääkimata töörahwaõpetajate kongressi otsustest, ei panda ka Eesti koodanlaste õpetajate 1917 a. suwiste kongresside nõudmisi tähele, waid Saksa leutenandi kepp töötab igal pool kindlas taktis, mis stügiesks linnas ja maal saksakeelsed koolid elusse lööb. Koodanlaste õpetajate ringkonnad, kes weebruari kuul «wabastust» ootasid, on nüüd saamatuses käed sülle lasknud, nende kooli korralduste unistustest pole midagi järele jäänud, kedagi ei huwita nende ettewõtted, waid kõik tehakse ilma et nende käest nõu küsitakse.

— Tallinna linna kooliameti poolt saadeti 13. juunil linna koolidele järgmine teadaanne: 1) kõik Wene walitsuse poolt awaldatud määrused ja eeskirjad koolide autonoomia kohta on käesolewa korraldusega oma maksuwuse lõpulikult kaotanud. Kooliõpetajate ametisse walimine, kinnitamine ja lahtilaskmine jääb täielikult kooliameti hooleks. 2) Koolide ametlikuks läbikäimise keeleks jääb Saksa keel. 3) Tuleb üles anda 15. juuniks, kui palju on neid õpetajaid, kes alla 4000 rubla aastas palka saawad. 4) Linna algkoolides algab õpetus 13.

augustil ja 5) praegu olemasolewad ja uued awatawad Saksa keele kursused kuuluwad edaspidi kooliameti wõimkonda.

— Kõikidest Eesti lehtedest käis juuni keskel järgmine kirjatöö läbi, mis mõjuwalt (Saksa wõimude) poolt oli awaldamiseks saadetud ja mis nimekirja «Rahwakooli elu parandamine» kandis.

«Lähematel päewadel ilmub uus määrus rahwakooli elu korraldamiseks. Meil on wõimalus olnud pilku selle korralduse plaani sisse heita ja wõime teatada, et peale seda määrust agitaatorite, kes ikka jälle kõnelewad, et lätlastelt ja eestlastelt emakeel ära wõetakse, töö saab seisma pandud. Rahwakoolis saab õpetuse emakeeles olema. Nõnda on siis Saksa sõjawäe juhatus lätlastele ja eestlastele palju rohkem vastu tulnud kui wenelased. Sellega ei ole mitte ainult rahwaste õiged nõudmised täidetud, waid on ka wõimalus antud õpetust põhjalikumaks teha, sest et raskemad küsimused wõiwad lastele emakeeles parem ära seletatud saada, kui ühes wõõras keeles. Emakeele sisseasumine koolides peab üldise rahwahariduse kõrguse peale väga mõjuma.

Selle wälise uuendusega on seotud õpemaksude uus jaotamine. Maksud jääwad tulewikus mitte walla, waid kreisi kanda, nõnda et ka üks jagu nendest suurmaapidajate peale langeb, olgugi et nemad suuremal osal ise rahwakooli ei tarwita.

Sellega on siis üks samm sotsiaalpoliitika asjus ette poole astunud; selle läbi on koolidele abiallikas leitud, nii et üldine haridus wõiks tõstetud saada.

Et aga rahwale wõimalust luua tulewikus sakslastega koos töötada, saab koolides ka Saksa keele õpetust antud. Saksa keele tundisid peab koolides määratud arw olema, nii et lapsed peale kooli lõpetamist, see tähendab lapsed 9—12 aastani — peale kolme kooliaasta, Saksa keelest aru saaksid. Selle sõja tagajärjel saawad Saksa- ja Baltimaa wahel läbikäimised majanduslikust küljest sagedad olema. Et sakslastega õnnestawasse wõidutõesse astuda ja majanduslisest ühendusest kasu saada, on Saksa keele teadmine tingimata tarwilik. Missugust kasu wõõraste keelte tundmine rahwale toob, näitab Saksa-maa majandusliku elu seisukord. Mitte wäikest osa ei mängi selles, et sakslased ilmakaubanduse ikka oma kätte saawad ja inglaste käest ära wõtawad, see, et sakslane ennem kui wõõrale maale sõita, ikka selle maa keele ära õpib, mida inglane mitte ei tee.

Nõnda paneb siis ka siin rahwakoolielu

ülesehitamine põhja heale Balti rahwaste arenemisele.» (Sõrendused on Saksa wõimude omad.)

— Eelolew sunduslik kirjatöö Eesti ajalehtedes oli selle eesmärgiga ilmutatud, et järgmise määruse awaldamiseks laimaid ringkonde ette walmistada.

Määrus rahwakoolielu uuendamise kohta.

«Määrus rahwakoolielu uuendamise kohta on Liwi- ja Eestimaa jaoks wälja antud. Rahwakooli ülesandeks on nooresole sellel mõõdul, kui temal perekonna, seltskonna, kiriku, riigielus ja töö jaoks tarwis on, haridust anda ja elukombeid õpetada; et seda ülesannet nüüdsete olude ajal parem täita, on järgmised määrused antud: nagu endistel aegadel, peab ka nüüd koguduse õpetaja*) juhatusel lapsi 7 aastast kuni 9 aastani kodus lugema õpetama, peab neid ka katekismuse ja ükskordühega tutvustama. Iga laps peaks kõige vähemalt kolm aastat — 10 aasta algusest kuni 12 aasta lõpuni — rahwakoolis käima; kui olud lubawad, peaksid lapsed 4 kuni 6 aastat rahwakoolis õpima.

Õpetust antakse rahwakoolides, kuhu kõik usu ja rahwuse peale waatamata wastu wõetakse, maksuta. Õpekeeleks on emakeel. Kui õpejõudusi jätkub, saab iga laps omas usus õpetust. Rahwakoolides, kus Saksa keel õpekeeleks ei ole, peab esimesel kooliaastal 6, teisest kooliaastast peale 10 Saksa keele tundi nädalas olema. Kooli kulud jääwad kreisi kanda.»

— Saksa junkrute häbematus kaswab alatasa rahwa ja iseäranis nooresoo wastu. Wäike-Maarja komandant, Saksa ohwitser, andis sundusliku määruse wälja, milles nõutakse, et kohalikud elanikud peawad temale tarwilikku austamist ja lugupidamist ülesnäitama. Koolilapsed peawad Saksa ohwitseri teretama.(1)

— Kõik kooliõpetajad, kes Saksa-keelt oskawad, wõiwad end üles anda koolide ülemale leutenant Merbitzile. Kuna aga need õpetajad, kes Saksa keelt ei mõista ja eestlased on, peawad seda õppima, kui nad tahawad tulewikus õpetaja ametit edasi jätkata. Kõik Wene keskkoolide õpetajad, kes Saksa keeles õpetust ei saa anda, saadetakse Wenemaale erarongis.

— Pärnumaa koolide inspektoriks on ülemkommando poolt papp Wolde-
mar Kentmann kinnitatud, kes Peterburis Peetri kirikukoolis usu ja Saksa keele õpetajaks oli.

— Koolide uued õpekawad eesti- ja saksakeelsete koolide jaoks on sel-
lekohaste komisjoonide poolt juba wälja
töötatud ja kooliülemusele läbiwaatamiseks
ette pandud. Niisamuti lõppeda nende päe-
wade sees õperaamatute läbiwaatamine.

— Paidemaakonna koolide
inspektoriks on ülemkommando poolt
papp Beermann nimetatud.

— Sel suwel pannakse igal pool Eestis
õpetajate kursused toime. Ühed
korraldatakse Saksa wõimude poolt, teised
Eesti õpetajate algatusel, mõlemad püüawad
ühte ja sedasama sihti kätte saada: õpetajaid
tulewaseks sügiseks Saksa õpekeele õpe-
tamiseks ette walmistada, olgugi et eestlaste
poolt kawatsetud kursustel peale Saksakeele
ka teisi üleüldis ja kaswatusteadlisi aineid kä-
sitatakse. Paides töötawad kursused
O. Kallase osawõtmisel, Tallinnas ja Tartus
kawatsetakse neid toime panna. Missugused
nad saawad olema, seda määrab ühes nende
sihiga järgmine »mõjuwalt poolt« kõikidele
Eesti lehtedele saadetud käsk.

*30. juunist kuni 4. augustini kestab Tar-
tus edasiharimise kursus nende rahwakooli-
õpetajate ja õpetajannade jaoks, kes su-
gugi Saksa keelt ei mõista ehk
ainult wähesel mõõdul seda os-
kawad. 7. juulil algab edasiharimise
kursus, mis ka kuni 4. augustini kestab,
nende rahwakooliõpetajate ja õpetajannade
 jaoks, kes Saksa keelt rohkem tunnewad.
Nendest kursustest osawõtmine on prii-
tahtlik.

Iga Liwimaa kreisist wõiwad 10
kooliõpetajat ehk kooliõpetajannat teisele
kursusele, kui nemad tarwilikul mõõdul
keelt oskawad, ilmuda. Selleks peawad nad
endid kohaliku peakommando juures üles and-
ma. Tartu kooliõpetajad ja kooliõpetajannad
kes ühest nimetatud kursusest osa wõtta
soowiwad, andku endid kuni 28. juunini
linnapea juures, kooliasjade osakonnas, Haa-
waarstide kliinikus, Doomemäel üles. Kes
wäljastpoolt sisse tulewad, peawad woodi-
pesu, padjad, tekid, kätterätikud ja pesunõud,
taldrekud, peekrid, ja lauakatted kaasa
tooma. Korter on prii, ülespidamise eest
peawad wäljastpoolt sisse tulnud kursustel
käijad iga päewa eest 1,50 m. maks-
ma. Kudas kuuleme, seatakse ka Eestimaal
mitmes kohas niisugused kursused sisse.»

*) papp meie terminoloogias.

— Tallinna linn annab käesolewal aastal alg- ja keskkoolide peale 1.248.327 r. 50 kop. wälja.

Nimetatud summast läheb reaalkooli peale 87.336 r., poeglaste gümnaasiumile 57.864 r. poeglaste kommertskoolile 32.743 rubla poegl. käsitöökoolile 60.576 rbl., tütarlaste gümnaasiumile 67.856 r., tütarl. kommerts, käsi- ja kunsttööstuskoolile kokku 83.845 r. kõrgematele algkoolidele 43.894 r., kunst-käsitöökoolile 32.902 r., 22 linnaalgkoolile 622.674 r., uutele asutusel olewatele Saksa koolidele 137.300 r., kooliametile ja kooli-arstile 20.537 r. 50 k., lugemise tua jaoks 9.800 r. Uuesti awatawate Saksa koolide all mõeldakse Hansa, Niguliste kiriku ja muud koolid, mis enne sõda töötasid.

— Senini pole weel maakooli ametit olemas Eestis. Säherdused asutused töötawad linnades, kuid maakool ei käi õieti kellegi hoole alla. Nüüd asutatakse maakonna linnadesse inspektsioonid, kelle hoolde ja walwusele antakse maakoolid, nii nagu see tsaariajal oli, ainult selle wahega, et siis Wene kooliõpetajad neid juhtisid, nüüd aga Luteriusu papid, kelledest Kentmann ja Beer-mann on juba ametisse nimetatud.

— Maaliidust № 52 loeme: »Kroonu ja kogukondade kõrgemate ja keskkoolide korraldus Liiwi- ja Eestimaa on, nagu meile mõõdu-andwalt poolt kirjutatakse, praegu awaldatud armee ülemkommando määruse läbi kindlaks tehtud. Selle määruse põhjal jaotatakse nüüd Liiwi- ja Eestimaa kroonu- ja kogukonnakoolid oma õpesihtide järele järgmiselt:

1. Kõrgemad koolid: poisslaste koolid (gümnaasiumid, reaalgümnaasiumid, ülemreaalkoolid, progümnaasiumid, reaalgümnaasiumid, reaalkoolid ja kooliõpetajate seminarid) tütarlastekoolid (kõrgemat tütarlaste koolid, lütseumid, ülemlütseumid, naiskoolid, ülemad õpeasutused).

2. Keskkoolid: ületüldise tunniplaani-ga, tunniplaani-ga milles tulewane elukutse silmas peetakse (kaubandus ja tööstus), tunniplaani-ga, milles ühtlasi kõrgemate koolide jaoks ette walmistatakse.

3. Rahwakoolid.

Õpetus kõikides kõrgemates ja keskkoolides sünnib Preisi õpeplaani alusel. Kui selle järele ülemineku koolisüsteemi juure tarwilik on, kus rohkem klassisid on kui senises, tulewad puuduwad klassid ülemale klassile plaanilikult külge liita. Augusti kuul 1918 a. algaw ja lihawõtteks 1919 a. lõppew kooliaasta on ülemineku-aasta Wene

õpekawast Preisi õpekawa peale. Ülemineku õpekawas, mis kuni 1. augustini 1918. iga kooli poolt armee ülemkommandole sisse antud peab olema, tuleb tarwilisel juhtumisel ülemineku raskustest üksikutes õpe-asjades sel wiisil üle saada, et nende õpe-asjade jaoks tundide arw terve kooliaasta jooksul ehk ajutiselt Preisi õpekawas ette nähtud määral suurendatakse. Wene keelt wõib kõrgemates poisslastekoolides III klassist ja kõrgemates tütarlaste koolides VI klassist peale kui wäljaspool õpekawas seiswat ainet 2 tundi nädalas õpetada. Kedagi ei tohi sundida sellest õpe-asjast osa wõtma. Osa wõtta lubatakse ainult neid õpilasi, kes teistes õpeainetes tarwilisel määral edasi jõuawad.

Kõikides kroonu ja kogukondade kõrgemates ja keskkoolides on õpetamise keeleks Saksa keel. Uus kooliaasta on ülemineku aeg, mille jooksul Saksa õpekeele tarwitusele wõtmine astme wiisi sündima peab. Selle sihi kättesaamiseks tuleb kõigepealt Saksa keele õpetust suurendada. Järjekorralt muutub siis praegune õpekeel kogu õpetuses ikka rohkem abikeeleks. Selle asemele astub siis Saksa keel, kõigepealt nendes õpeasjades, milles üleminek kõige kergem on, ja aegamööda siis kõikides teistes. Aega, millest peale Saksa keel lõpulikult õpekeeleks saab, määrab iga kord armee ülemkommando. Järk järgulist Saksa õpekeele sisseseadmist tuleb plaaniliku Saksa õperaamatute tarwitamise läbi toetada.

Selle ülemineku eeskawa läbiwiimiseks tuleb nendes asutustes, kus juba Saksa keel õpekeeleks on, nende õpilaste jaoks, kes Saksa keelt mitte nii põhjalikult ei tunne, et nemad tagajärjekalt õpetusest algusest peale osa wõiwad wõtta, iseäralised ülemineku jaoskonnad sisse seada.

Kõrgemate ja keskkoolide õpekawa uuenduse läbi tahetakse nende tunnistustele need-samad õigused anda, mis Riigi-Saksa asutustel on» (Sõrendused originaalist).

Häbematamat ja jultunumat saksastamis-dokumenti on waewalt weel leida. Tagasihoidmatalt üeldakse otse wälja, mis imperia-listidel waja.

— Terwe Eestimaa on see suwe saksakeele äraõppimise kursustega kaetud. Nii hakkawad 1.—29. augustini ühel ajal töötama kursused Wirumaal Rakweres, Nigulas, Kadrinas ja Narwa Jõe-suus, kuna mitmes maakonnas nad juba on ära peetud.

— Koolide awamine. Tartus tulewad 9. juulini kõik lapsed kooliametisse üles anda, kes tahavad koolis käia.

Sügisel awatakse järgmised koolid: Aleksandri gümnaasium ja linna ülemreaalkool Saksa õpekeelega ja linna algkoolid arwatawaste Eesti õpekeelega. Erakoolidest palusid awamiseks luba: Walteri klassikaline gümnaasium Saksa õpekeelega ja Treffneri reformgümnaasium, Kommerts- ning I ja II õpetajate ühisuste kaubanduskoolid Eesti õpekeelega.

— Õpejõudude ettevalmistamiseks asutasid sakslased Riiga 2 seminari, üks nais-, teine meeskooli jaoks. Õppimine kestab 3 aastat. Ülespidamise kuludeks tuleb kuulajatel maksta 300 marka aastas.

— Walgas awati õpetajatele saksakeelne kursus, millest aga õpetajad osa ei wõta. Siin on koolidesse õpejõud määratud, kes kunagi selles ametis pole olnud.

— Wõrumaal lõppesid õpetajate kursused 29. juunil. Kursustest wõtsid osa Rāpinas 80 õp., Kanapāas 70 õp., Wastselinnas, Kamlas ja Rōuges 40—50 õpetajat. Kursustel olid õpetuse andjaks suuremalt jaolt kohalik papp (!) ja kõster (!) ja üks ehk kaks Saksa sõjawäelast õpetajat. Kursuste lõpupidul lauldi »Die Wacht am Rhein« ja »Mu isamaa, mu õnn ja rõõm.« Kui europlane oleks näinud seda Ülemida kultuuri pilti, mis kursused pakkusid, ta oleks wast kolera saanud!

— Tartu kommerts-kooli õpetajad peawad koolikantseleisse tooma oma käega kirjutatud eluloo saksakeeles, haridustsensusse saksakeelse tõlke, mis notariuse poolt kinnitatud ja poliitilise ustawuse tunnistuse.

— Tartus awati rahwaõpetajate kursus, kus üle 50 osawõtja, leutenant Merbitzi kõnega, kes suure osawõtmise puhul rõõmu awaldas. Leutenant tähendas, et Wene idast on maa Saksa walitsuse alla sattunud ja peab nüüd lääne haridusest osa saama selle peale vaatamata, kas see armas on wõi ei ole. See ei tulla kõne alla. Kursustel pidada Merbitzi sõnade järele korralikult käima ja wirgaste õppima.

— Balti kooliõpetajate päew Riias. 23. juuniks kutsuti Balti tähtsamad Saksa walitsusmeelsed koolitegelased Riia kokku, et läbi arutada küsimusi, kudas koolisi Saksa walitsuse kohaselt korraldada. Sellest päewast wõtsid osa Eesti iseseiswus-

lased, kes nüüd Saksa walitsuse ees selgroogu paenutawad, nimelt Tallinnast reaalkooli juhataja N. Kann ja algkooli õpetaja E. Peterson, Wiljandist gümnaasiumi juhataja Warrik ühes prouaga, kes tütarlaste gümnaasiumi juhataja, Wõrust gümnaasiumi juhataja Päss ja naisgümnaasiumi juhataja proua Luik. Huwitaw, et lätlastel nii palju wastupaneku jõudu leidis ja nad ühtki saadikut ei saatnud, ehk küll kutsed õpetajatele saadeti kõrgema sõjawäe ülemuse poolt kohalikkude kooliametite kaudu sooja soowi awaldusega päewast osa wõtta.

Koosoleku hing ja kokkukutsuja oli Riia õpetajate liidu esimees Max v. Radek. Toome siin lühikese wäljawõtte »Tallinna Päewalehest«, et näidata, mis imelik asi see kooliõpetajate, õigemini imperialistide — rahwustajate päew oli:

«Esimesena kõneleb Dr. Mackensen; kõne oli kawatsetud selgituseks, mis Saksa walitsus juba Riia koolielus on teinud. Kõnest selgus, et linna kulul on senni awatud: ülemreaalkool, reaalgümnaasium, klassikaline gümnaasium ja tütarlaste lütseum. Kõikides on õpekeeleks Saksa keel. Aga koolitööd olewat see takistanud, et kõik õpilased ühtewiisi Saksa keelt ei mõistnud, vähem mõistjad ei olewat järele jõudnud, ja sellep. pidanud paljud (ülemreaakoolist üksinda 100 õpilast) koolist wälja astuma. Kõneleja arwates oleks algusest peale waja olnud asutada „kordamise klassid,“ kus vähem Saksa keele mõistjatele keel ära oleks õpetatud, kes siis ruttu teistele järele oleksid jõudnud. Seesugused koolid olewat sellepärast asutatud, et, nagu koolielu üleüldse Saksamaa eeskuju järele korraldatakse, need koolid juba seal ennast elujõulistena on näidanud ja uute katsete tegemine sellepärast asjata olewat. Kõneleja ütles, et ta Tallinna Eesti Kooliõpetajate Seltsi ja Tartu õpetajate rühma poolt ühiselt wälja töötatud ühtluskoolide kawatsusi heaks ei kiida iseäranis Baltimaal, kus vähem intelligentlikud lapsed intelligentlikkude lastega koos õppides kooli waimlist tasapinda alla suruwat (!!) »Eesti kooli« toim.). Teisel kongressi päewal töötati sektsioonides. Õpetajad Kann ja Peterson wiibinud enne lõunat Saksa keele sektsioonis. Wõõraste keelte sektsioonis tähendatud ka muu seas, et Saksa õpekeelega keskkoolides raske olewat Prantsuse ja Inglise keelt õpetada. Koolikorralduse järele algawat Wene keele tunnid alles wiieandast klassist peale, 2 tundi nädalas.

Kongressi esimesel päewal esinenud mõõduandwa teatega direktor Neumann, kes kindralkommando määruse põhjal teatanud,

et kõikides awalikkudes koolides Põhja Liiwi ja Eestimaal õpekeeleks edaspidi Saksa keel jääb, kusjuures Saksa sõjawäevalitsus hoold kannab koolide ülespidamise eest. Puhasrahvuslised Läti ja Eesti koolid wõiwad ainult kui eraõpeasutused wõtada ja jääwad ilma awalikkude koolide õigustest ja abirahast. Kooliaasta algab 13. augustil ja lõpeb lihawõtte pühadeks». Maaliidu teate järele olla N. Kann ühel koosolekul soowiawalduse sisseandnud, et eesti-keelsed parallelklassid kroonu ja seltskondliste asutuste poolt ülewalt peetawatesse koolidesse sisse seatakse, mis tagasi lükati.

t — Pärnu poeglaste gümnaasium muudetakse reaalgümnaasiumiks ja teda saab edasi Juhatama Brede, kuna tütarlaste gümnaasium Saksa lütseumiks üle läheb ja tema juhatajaks kutsutakse O. Neumann. Õpetajate puudus teha suuri takistusi, sest wanad õpetajad oskawad ainult Wene keeles õpetada, kuna õpetuskeel sügisest peale peab Saksa keele olema. Endistele gümnaasiumi õpilastele kawatsetakse suwel maksuta Saksa keele õpetuse sisse seada.

— Isegi Petseris awatakse Saksa keele kursused, seekord Wene ametnikkudele 6 rublalise maksu eest.

— Korraldus eraõpetuse andmise asjus. Ülemkommando korralduses kõlab eraõpetuse kohta Liiwi ja Eestimaal käiw § 13 järgmiselt:

Kes eraõpetust tahab anda (muusika õpetamine, tehniliste õpeasjade õpetamine jne. siia hulka arwatud), peab selleks kreisi- ehk linnapealikult luba muretsema. Seda antakse wastuaidlemata.

Awalikkude koolide koolijõududele on koolijuhatusel õigus järeldatamise tundide andmiseks luba anda.

Sellesama korralduse § 14. seisab:

Kes ilma lubata erakoolisid awab ehk edasi peab, eraõpetust annab ehk ennast eraõpetuse andmiseks awalikkude kuulutuste läbi pakub, seda trahwitakse rahatrahwiga kuni 1000 margani ehk wangistusega kuni kolme kuuni. Kui rahatrahwi sisse nõuda ei saa, siis määratakse selle asemel Saksa riigi seaduseraamatu §§ 28. ja 29. määruste järele wangistus.

Et § 15. järele see korraldus 1. junlist 1918 a. jõusse astus, peawad kõik, kes selle ajani eraõpetuse andmiseks luba olid saanud, uuesti luba nõutama.

Palwekiri õpetusandmise lubasaamiseks peab sisaldama teateid selle kohta, kes

eraõpetust annab ja mis keeles, kus see sünnib, kui suur on õpilaste arw, missugust õpeainet õpetatakse.

Palwekirjale tuleb juure lisada:

1. Õpeiõudude omakirjutatud elulookirjelused.

2. Nende hariduse tunnistused (diploom), alguskiri ehk ametlikult kinnitatud koopia, kui tarwis ametlikult kinnitatud ümberpanek.

3. Ametlik tunnistus nende riigikodanlise ja kõlblise laimatuse kohta.

— Tulewal sügisel wõetakse lapsed seltskondlistesse koolidesse ilma eksamita, tunnistuste ja õpetajate teadete põhjal.

— Ülemkommando määruste järele on «Post.» teatel erakoolidel seesama õpekawanaгу awalikkudel kõrgematel ja keskkoolidel. Kõrgemates ja keskmistes erakoolides on Läti ja Eesti keel õpekeelena lubatud. Wene keelt wõib ainult abikeelena tarwitada. Kus koolides Saksa keel õpekeeleks ei ole, peab tarwilik tundide arw selle keele tundma õppimist kindlustama. Õpilased, kes kodus Saksa keelt tarwitawad, ei tohi Eesti ja Läti õpekeelega koolides õppida. Erarahwakooli õpeplaani kohta ilmuwad täiendawad määrused. Kõrgemate erakoolide õpilased wõiwad lõpuksami awaliku kõrgema kooli juures teha, kui nad tarwiliku eelhariduse kohta, iseäranis Saksa keeles tõendusid toowad. Eraõpetuse andmiseks on kreisi wõi linnapealiku luba tarwis.

— Raamatute tsenseerimine sünnib Tallinna kooliametis järgmiselt. Iga kool saadab nimekirja kõigist tarwitatawatest raamatutest kooliametile, kes nad tsenseerimise komisjoonile edasi saadab. Tsenseerimise komisjoonil on oma erikomisjoonid üksikute õpeainete järele, kes nende alasse kuuluvad raamatud oma liikmetele läbikatsumiseks annawad, kes neid attesteeriwad kas soowitawateks wõi mittesowitawateks.

VIII. Haridustöö Eestis.

Tehnikum Tallinnas. T. E. Tehnikaselts andis kohalikkudele wõimudele palwe ära luba saamiseks Tallinnas kesktehnika kooli Strelitzi linna eeskujul awada. Õpeasutuses kawatsetakse 6 osak. awada: ehituse, maa-mõõtmise, raudtee, sillaehituse, weehituse ja kultuurtehnika. Kursus on 4 aastane, sisseastumiseks nõutakse keskkooli 4 klassi ehk linnakooli lõpetamise tunnistust ja 3 aastat praktikat. Õpekeel on Eesti keel. Kulud, mis 60.000 rublani aastas tõusewad, kaetakse eraisikute ja asutuste summadest, milleks mitmed

asutused on lubanud summasi assigneerida, muu seas loodetakse ka saksameelse maawalitsuse toetuse peale.

— R ä p i n a s t ö ö t a b r e a a l g ü m n a a s i u m , k e s m u u s e a s 9 . j u u n i l s u u r e p i d u t o i m e p a n i , m i l l e s t k o o l i h e a k s 2 0 0 0 m a r k a p u h a s t s a a d i .

— R a s i n a l a s u t a t i h a r i d u s s e l t s , k e s o m a t e g e w u s t 9 . j u u n i l p i d u g a a l g a s .

— E e s t i k o o l i õ p e t a j a t e k e s k l i i t k a w a t s e b s ü g i s e l õ p e t a j a t e s e m i n a r i E e s t i k e e l e s T a r t u s a w a d a .

— O t e p ä ä õ p e t a j a t e ü h i s u s p a n e b N u u s t a k u l 2 - n ä d a l a s e d h a r i d u s l i s e d k u r s u s e d t o i m e .

— H . T r e f f n e r i e r a g ü m n a a s i u m w a l m i s t a b e n d e t t e S a k s a k o o l i t ü ü p i p e a l e ü l e m i n e m i s e k s , s e l l e k s k ö i g e k o h a s e m a k s F r a n k f u r d i r e f o r m g ü m n a a s i u m i t ü ü p i p i d a d e s , m i l l e j ä r e l e k o l m e s i m e s t k l a s s i S a k s a k ö r g e m a l e r e a a l k o o l i l e w a s t a w a d , k u n a p e a l e s e l l e õ p e k a w a d k a h t e o s a s s e j a g u n e w a d , ü h e s p a n n a k s e p e a r õ h k u k e e l t e , t e i s e s m a t e m a a t i k a j a l o o d u s õ p e t u s e p e a l e . Õ p e k e e l e k s s a a b E e s t i k e e l o l e m a .

— W ö r u m a a R a h w a h a r i d u s e S e l t s p i d a s 1 4 . j u u n i l ü l e ü l d i s e a a s t a k o o s o l e k u ä r a , k u s o t s u s t a t i k o o l i l e m a j a o s t a 5 0 . 0 0 0 r u b l a e e s t .

— T a l l i n n a s k a w a t s e t a k s e p ö l l u t t ö ö k e s k k o o l i E . P ö l l u m e e s t e K e s k s e l t s i p o o l t a w a d a .

— K a s t r e P e r a w a l l a s p a n i k o h a l i k r a h w a r a a m a t u k o g u s e l t s p i d u t o i m e r a a m a t u k o g u s u u r e n d a m i s e k s .

— K a w a s t e w a l l a w o l i k o g u l a s i k o o l i õ p e t a j a d l a h t i i l m a p a l g a e t t e m a k s m i s e t a , m i s p e a l e T . M a a r j a k i h e l k o n n a e e s t e i s i a k ä s k i s õ p e t a j a t e l e ü h e k u u p a l g a e t t e m a k s t a .

— N u u s t a k u l t a h t i s k o h a l i k õ p e t a j a t e l i i t E e s t i k e e l e k u r s u s e d s u w e l t o i m e p a n n a , k u i d p o l e s e n n i l u b a s a a n u d . N u u s t a k u m e h e d e k s i s i d , o l e k s p i d a n u d S a k s a k e e l e k u r s u s i k o r r a l d a m a , s i i s o l e k s M e r b i t z i g a t e p i d i a b i k s o l n u d .

— W i l j a n d i H a r i d u s e S e l t s p i d a s 3 0 . j u u n i l p e a k o o s o l e k u t , k u s k a n t i e t t e a a s t a n e a r u a n n e . S e l t s i l o n k a k s k o o l i , e n d i n e t ü t a r l a s t e g ü m n a a s i u m j a M i i t a w i

r e a a l k o o l i a s e m e l e a s u t a t u d r e a a l g ü m n a a s i u m , k u s k o k k u 6 0 0 õ p i l a s t o n j a m i s 1 0 0 . 0 0 0 r u b l a k u l u s i n õ u a w a d . K o o s o l e k o t s u s t a s w a n a P ö l l u m e e s t e m a j a ä r a o s t a . S e l t s s a a b k ä e s o l e w a l a a s t a l 1 0 a . t ä i s .

— T ö r w a K o o l i s e l t s p a n i k o h a l i k u r e a a l g ü m n a a s i u m i h e a k s 2 4 . j u u n i l p i d u t o i m e , m i s 1 2 . 0 0 0 r . p u h a s t j ä r e l e j ä t t i s .

— W ö n n u P ö l l u m e e s t e S e l t s a n n a b k o o l i , m i s t a 3 a a s t a t ü l e w a l p i d a n u d , W ö n n u k i r i k u k o n w e n d i l e ü l e , k e s t e d a k i h e l k o n n a k o o l i e e s k a w a g a s ü g i s e l a w a b .

— P a i d e k ö r g e m a t a l g k o o l i t a h e t a k s e p r o g ü m n a a s i u m i k s s u u r e n d a d a . K o o l i d , m i s 1 9 1 7 a . s ü g i s e l e w a k u e e r i m i s e a j a l t ü h j a k s j ä i d , t ö ö t a s i d l ä i n u d a a s t a l s e l t s k o n d l i s e l j a k o h a l i k u o m a w a l i t s u s e t o e t u s e l .

— T a r t u r a h w a ü l i k o o l i k o h t a a r u a n d e s , k i r j u t a b J . J a n s » P o s t « № 8 9 p i k e m a l t ü l i k o o l i t e k k i m i s e s t T a r t u s . 2 5 . d e t s . o l i ü l i k o o l i a s u t a m i s e j a 1 0 . j a a n u a r i l a w a m i s e k o o s o l e k . S a k s l a s t e t u l e k u a j a l o l i ü l i k o o l i l 7 6 2 i n . k u u l a j a t e k s . E t t e l u g e m i s i p e e t i k u n i 2 7 . m ä r t s i n i , m i l l e j ä r e l e p ü h i d i r a h w a ü l i k o o l e n d r e g i s t r e e r i d a l a s k m a , m i l l e p e a l e a l l e s j u u n i k u u l j a a t a w w a s t u s t u l i . R a h w a ü l i k o o l i s l o e t i f ü i s i k a s t 1 8 t . (S . S a r w) k e e m i a s t 1 9 t u n d i (P . K o g e r m a n n) , a n a t o o m i a s t 1 7 t . (A . W a l d e s) , õ i g u s e õ p e t u s e s t 2 0 t . (M . O s t r a t) , m a j a n d u s e a j a l o o s t 6 t . (J . A d a m s o n) , m a j a n d u s t e a d u s e s t 1 2 t . (J . R e b a n e - S i l d) , a j a l o o s t 1 8 t . (E . A s s o n) , r i i g i õ i g u s e s t 1 t u n d (K . E i n b u n d) , E e s t i k e e l e s t 1 9 t . (J . A a w i k) , I n g l i s k e e l e s t 1 3 t (J . L e i d i g) S a k s a k e e l e s t 2 3 t . (G . S p e r l i n g k j a J ü r g e n s t e i n) j a P r a n t s u s k e e l e s t 1 5 t . (J . A a w i k) , k o k k u 1 8 3 e t t e l u g . R a h w a ü l i k o o l i s e l t s i l o n 2 9 4 l i i g e t , n e n d e s e a s 1 7 o r g a n i s a t s j o o n i . L i i k m e m a k s u d t ö i d s i s s e 3 1 0 4 r . , õ p e m a k s u d 7 7 5 2 r . j a ü k s i k u t e e t t e l u g e m i s t e e e s t 9 6 , 8 0 r , k o k k u s i s s e t u l e k u i d 1 0 9 5 2 r . 8 0 k .

— W a n a - W ö i d u w a l l a s a s u t a t i W i l j a n d i l u g e m i s r i n g i o s a k o n d , k u s t 8 0 i n . o s a w ö t a w a d .

— T a m m i s t u (T a r t u - M a a r j a k i h e l k .) R a a m a t n k o g u s e l t s o n s e l t s i m a j a e h i t a m i s e , m i s s ö j a p u l u l s e i s m a j ä i , j ä l l e k ä s i l e w ö t n u d . E h i t u s t a h e t a k s e s e l a a s t a l l ö p u l e w i i a .

— T a l l i n n a K a a r l i k o g u d u s e p e a k o o s o l e k o t s u s t a s 2 6 . m a i l s ü g i s e l E e s t i õ p e k e e l e g a k e s k k o o l i a w a d a , k u s p o i s s j a t ü t a r l a p s e d k u n i 6 k l . ü h e s õ p i w a d .

Kuus esimest klassi pakuvad kõrgema algkooli haridust, kuna need kes edasi õppida ei soovi keskkooli sihis võivad iseäralikku täiendusklassi astuda, kus nad oma teadmisi lõpulikult koondavad ja täiendavad. Edasiõppijad astuvad järgmistesse klassidesse, kus poistel ja tüdrukutel lahus õpetus, õpeprogramm on neis reaalgümnaasiumile vastavad. Tänavu sügisel awatakse 3 esimest kl. 16. juunil assigneeris peakoosolek 26.000 r. kooli ülewõlpidamiseks.

— Õpetajate edasiharimise kursustele on Saare ja Muhemaal Kuresaarde 130 õp. ilmunud. Hiiumaa kursustelt wõtta 45 ja Muhemaal 20 in. osa.

— Rõpina komandant andis käsu, et moonakad oma lapsed kooli peawad panema. Need aga olla seletanud, et neil selleks jõudu ei jätka ja nad kõigest 50 kop. päewas teenida, mille peale komandandi herra käskinud moonakate päewapalka niisõrd tõsta, et nad oma lapsed kooli wõiksid saata.(!)

— Tartu loomaarsti instituut on 1. juunist kinni. Professoritele tehti ettepanek Wenemaale sõita.

IX. Tartu ülikool.

— Abiraha ülikoolile. Et Tartuülikooli professorid märtsikuust saadik pole palka saanud, määras Wene rahwa Kommissaride nõukogu (Eesti ajalehtede teade), 150.000 r., mis välisasjade rahwakommissariaadi kaudu Tartu ülikooli walitsusele saadetakse.

— Wene üliõpilased, kes Tartus õppinud ja keda Tartu ülikooli saatus huwitab, pidasid 18. juunil Peterburis omawahelise koosoleku ära, kus otsustati kõike teha, et Tartu ülikooli saksastamise eest kaitseda, selles asjus Eesti ja Läti Tartu üliõpilastega ühendusse astudes.

— Uus kuraator Schiemann olla Wene professorid oma juure kutsunud ja nendega ülikooli uuesti awamise üle nõu pidanud. Kohalik omawalitsus Eestis ei suuda nagu näha, ülikooli ülewõlpidamise kulusi oma peale wõtta ja nüüd püütakse Wene jõududega ühes Saksa professoritega ajutiselt mingisuguseid ülikooli kursuseid toime panna kuni tulewa aastani, kus siis ülikool täielikult uuendatud tööle hakkab.

X. Hariduskirjanduse ülewaade.

«Edasi» ilmus № 109 kirjatöö «Eesti asunikud ja nende kool» W. B. poolt, kus

püütakse asunikkude haridusjärge nende majandusliku edenemisega selgitada ja leitakse, et see asunikkude majandusjärjega pole tasakaalus, waid on madalamal astmel.

№ 110 awaldas wäike Walter kirjatöö «Neile, kes oma haridusega hoopewad» intelligentsi waimlise arenematusse ning kuduruse üle ja seadis uued laialisemad piirid tööliste hariduse nõuetes üles.

№ 116 ilmus Ulewenemaalise õpetajate-internatsjionalistide kongressi tegewuse ülewaade. Sellesamas numbris urjutatakse P. E. Hariduse Seltsi III osakonda, kes tihtilugu Borowka saalis haridustöö asemel «hansha õhtuid» korraldab.

Et Hariduse Seltsi koolides suuremalt jaolt tööliste lapsed käiwad, siis soowitatakse wanematele tähelepanekut selle kodanlise nähtuse peale juhtida, mille lubamine ja kannatamine tööliste poolt töörahwa kõlblusele hoobi näkku annab.

№ 122 ilmus W. Ignatowi töö tööliste teaatri sihist ja ülesannetest, mis on silmapaistwam töö proletaarlaste teatri asutamisel.

№ 130 ilmus R. K. sulest arwustus «Eesti kooli» № 5 kohta.

№ 133 awaldas Ar. W. kirjatöö «Eesti töörahwa lastekommuuni» sihtide ja ülesannete kohta.

«Eesti Päewalehes» ilmunud kirjatööd hariduse asjus. № 27 kirjutab P. L. kirjatöös «Asunikud ja haridus» asunikkude wiltsast hariduse järgust ja tuleb otsusele, et siin waesus ja osalt rahaahnitsemine süüdi on. Asunikud püüawad raha kokku ajada, oma lapsi jalawarjuta ja ihukatteta ümber jooksta lastes. Peale selle mõjuda halvawalt Wene koolid, kus lapsed wõõrakeelset õpetust saawad, kuna Eesti kooli asundustes wähe ja needki pole kätte saadawad.

№ 29 ilmus K. Lutsu kõne, mis peetud Eesti keskkooli ruumide awamise puhul. See on wist esimene juhtumine maakeral, kus kooli «ruumide awamiseks» pidusi ja kõnesi peetakse. Koolitöö algusel peetakse harilikult säherdusi kõnesi, mis tulewast tööd peawad walgustama, kuid mitu kuud ette ainult surunud ruumide heaks seda teha on arusaadaw neile, kes igat juhtumist selleks tarwitawad, et demagoogiat taga ajades «Eesti Ülemlaulu» laulda, mida sisuta kõnes patoliselt tehakse.

Sellesamas №-is on pikem kirjeldus Eesti keskkooli ruumide awamise pidu kohta, kus jõukatele asunikkudele paarisaja rublaliste annetuste puhul kiitusi ohtralt wälja jagatakse.

№ 32 ilmus asjalik ja huwitaw kirjatöö «Peatükk ajalugu» J. W. Weski sulest Jakob Tülki surma puhul, kus esimese kadunud

Eesti füüsika-matemaatika kirjaniku elulugu ette kantakse.

№ 35 ja 38 kirjutas Tau «Kuidas asunduses kooli asutada», kus koolimaja ja õpetaja palga saamiseks soovitatakse kohalikkude nõukogude poole pöörata. Wäga lihtsa retsepti annab kirjatöö kirjutaja, kellel kõik asjad roosilises walguses paistawad, koolimajade muretsemise asjus: waja Wene lapsed koolist wälja ajada ja Eesti omad sisse panna ja koolimaja ongi terve sisseseadega käes. Lollid on asunikud, nagu näha, et nad ennem pole säherduse targa mõtte peale tulnud. Kooliõpetaja ülewälpidamiseks soowitab naiwne kirjanik kooliõpetajale anda, nagu wanaste ja nüüdi maal pappidele, natuuras süügiaineid osapalgana.

№ 43 artiklis «Meie asunikud ja emakeelsed koolid» soowitab — ts asunikkuudele sügiseks ise igalpool kooli asutada ja selleks kohalikkude nõukogude poole abiraha asjus pöörata, umbusku walitsuse kooli wõrgu wastu awaldades.

№ 45 ilmus artikkel «Eesti kooli saatuse kodumaal», kus urjutatakse neid selgroota iseseiswuslasi, kes enne kooli wenestamisest wabatahtlikult osa wõtsid ja nüüd selle saksastamise kallal nii sama hea tuhinaga töötawad.

Sellesamas numbris kirjutatakse «Hariduse Seltsi seltskondlise tegewuse wäärtusest», kus Peterburi Hariduse Seltsi seltskondliku kaswatuse mõjust kõneldakse.

Edasi ilmus selles numbris kirjanduse ülewaate all arwustus Eesti kooli № 5 kohta, mis K. L.(uts'u) poolt kirjutatud, kes esimest, korda F. Lange «Materialismi ajaloo» olla mõne aja eest otnud (arwustaja oma sõnad) ja kes arwatawaste ka teistes küsimistest, mis Eesti kooli puudutawad, nii sama roheline on, kuid suu täis wõttes isalikka noomitusi ja heasüdamlikka soowe wälja jagab, mis pärast «Eesti kooli» toimetuse ei pea wääri- liseks selle asjatundmata arwustuse peale pikemalt reageerida.

№ 47 soowitab suurema hariduse päewa asundustes toime panna, kus kooli ja hariduse küsimised põhjalikult läbi arutatakse.

Maaliit № 47 (lisa) ilmutas kirjatöö «Tartu ülikool», kus antakse ajalooline ülewaade Tartu ülikooli arenemise ja tegewuse üle ja loodetakse Saksa armu peale peagi Tartu ülikooli Eesti õpeasutusena näha.

Maalit (№ 56 ja eelmised) toi pikemalt kirjeldused Balti kooliõpetajate päewa üle Riias.

Postimehes №№ 55, 57 ja teistes kirjutab A. J.: pikemalt Eesti rahwakooli ajaloo ja tulewiku kawatsustest, kus heatahtlikkust Saksa uuenduste wastu awaldatakse ja tarwilik leitakse olewat, neid muudatusi elusse wiia, mis saksastamise mõttes wõimude poolt ette kirjutatakse. A. J. awaldab kõigis oma töödes alandlikku roomamist ja wanaduse nõrkuses paenduwat selgroo pehmust uute wõimude ees. Seda tegi ta wana tsaari walitsusel, nüüd uutel puhangutel.

E. Rahwa Museumi aruanne ja peakoosoleku kirjeldus ilmus № 87 ja 88.

№ 87. Kirjatöös «Järelmõtlemiseks haridusaja eest hoolitsejatele urjutab R. Berendsen wallanõukogu tegelasi, kes wiimasel ajal rahwa õpetajate palkasi hakkasid kärpima.

Sellesamas numbris täiendab ettetoodud tööd K. E., kes soowitab õpetajatele palga asjus tekkinud sekkeldusi wallanõukoguga kohtuteel likwideerida.

№ 89 puudutab raamatute puudust teaduslikus kirjanduses, iseäranis pole käsi- raamatut taimede süstemaatikas.

№ 93 ilmutas kirjatöö «Mis saab meie üliõpilaskonnast» Rasmus Kangro-Poole sulest, kus kurdetakse üliõpilaskonna tulewiku eest, mis aineliselt kindlustamata. Toodakse ette arwud, mis näitawad, kui raske kodanlisel üliõpilasel Tartus 5000 rublaga aastas ära elada.

Sellesamas numbris hakkas ilmuma pikem töö «ühe Tallinna keskkooli ajalugu» A. T. poolt Tallinna poeglaste gümnaasiumi minewikust.

№ 97 awaldas I. Lompi poolt kirjatöö «Kooliküsimusest», kus mitme kooliküsimuse pealiskaudse nimetamise peale otsusele jõutakse, et uus walitsus ei suuda küllalt aineliselt koole ülewal pidada, mispärast oleks soowitaw, et põllumehed oma arwurikkaid seltse koondaks ühise haridustöö ümber.

№ 103 ilmus Eesti Akadeemilise Ühingu põhjuskiri, mis kinnitusele saadeti.

№ 104 ilmus A. T. sulest «Meteoroloogia koolis», kes E. Kooliõpetajate Seltsi õpekawasi meteoroloogia asjus arwustab.

Sellesamas numbris ilmus F. Mikkelsaari poolt «Rahwakool Põhja-Ameerika ühisriikides», pikem kirjeldus Ameerika kooli korralduse ja töö üle.

Tallinna Päewaleht № 2 astub küla wõimumeeste wastu wälja, kes õpetajate palkasi halastamata kärbiwad ja neid wanasse

olukorda, mis enne rewolutsiooni walitses, tagasi wiivad.

№ 6 ilmutas «Ühe kooli asutamise puhul» kus Tallinna Kaarli koguduse reaalgümnaasiumi asutamist ajakohaseks tunnistatakse ja kurdetakse wäikese tunnimaksu eest (100 r. nädala eest), mis kogudus õpetajale kawatseb maksta. See on wana asi, et papile antakse ohtralt, kuid rahwa õpetajale kitsi!

№ 9 tõi kirjatöö «Mõtted uuenduste üle kõrgemates ja keskmistes koolides Liwi- ja Eestimaa!» kellegi «Balti» kooliõpetaja sulest. «Tall. Päewaleht», kes end sakslastele, nagu kõik teised kodumaa Eesti lehed, ära müünud, püüab Saksa ja Wene koolide wahel wahet teha, muidugi Saksa omade kasuks. Kirjatöös soowitakse Eestimaa nõnda nimetatud Saksa- maa keskkooli asutada, mis õieti Wene endised kõrgemad allkoolid — kreis ja linna- koolid on, sest et nende koolide eest hoolitseda Saksa koolide ülemad ja ta tooks ka ülikoolile kasu, sest et seal õppijate arw siis wäheneks ja järelejääjatele wõiks põhjalikku õpetust anda. Nii sihatakse sinna poole, et laiemad kihid ei tungiks kõrgema hariduse poole, selleks algharidust «keskhariduseks» ümber ristides ja seda küllalt jatkawaks tunnistades. Kirjatöö on täis walelikka ja sihilikka teateid, mis Saksa kooli tõelikult sugugi ei walgustada, waid püüawad teda Wene kooli kõrwal ebawäärtuslises tõsta.

XI. Asunduste haridustöö.

— Uus Pihkwa kooliselts «Side» on tööle asunud ja paneb rahakogumiseks pidusi toime.

— Meduscha wallas Peterhofi maakonnas, kus üks wiindik kõigest elanikkude arwust eestlasi on, töötab kool Eesti elanikkude jaoks. Koolil on oma koolimaja. Meduschas töötab ka haridusselts.

— Kikerino Eesti asunduses on haridusselts ja kooliselts olemas. Kikerino koolis õpetawad 3 õpejõudu. Ta on minewal aastal asutatud, sel aastal kawatsetakse teda 8 kl. keskkooliks suurendada.

— Wolossovos oli 24. juunil lastepidu, mis 1800 r. sisse tõi.

— 16 juunil oli Aasikus Hariduse Seltsi peakoosolek, kus otsustati üheklassiline kool kaheklassiliseks suurendada.

— 13. juunil oli Simititsa Hariduse Seltsi näitemüük, mis 3.605 r. 87 kop. puhast sissetulekut andis.

— »Edasist« loeme Oparinos: lühikese aja jooksul asus siia ligi 700 eestlaste perekonda, mis mööda suuri metsasi laiali walgusid. Keskpunktideks jäid Oparino, Molomna ja Perekelenskaja ning nende ümber koondas end asunikku waimline elu.

Asutati kooliseltsa, mis Eesti koolisi asutama pidid, kuid sellega ei jõutud kaugele. Ainult Oparinos ja Almisi külas, mis Oparino wallas asub, suudeti Eesti kooliõpetajaid ametisse seada.

Kuid ka nendes külates oli ikka koolielu wiltsal järjel. Kõik kooliskäimise ealised lapsed ei mahtunud ruumipuudusel koolidesse. Peale selle pidid kooliskäijad igasugusid kooli ülewalpidaamise kulud kandma, mis, wõib olla, mõnelegi lapsewanemale raskeks läks. Kõige niisuguste olude tagajärjeks on see, et paljud, paljud asunikku lapsed ilma alghariduseta jäid. Weel leidub siin asundustes kaks põllumeeste seltsi, mille ümber paremale järjele jõudnud asunikud end koondawad. Nende tegewus awaldas end ainult kauplemises. Peale nende on weel Oparinos raamatukogu selts, mis paljugi ära wõiks teha, kui ta juhtimine elujõulisemate meeste käes oleks.

— Simititsast kirjutatakse »Edasile«: Waimlise elu poolest on ka see asundus teistest asundustest eespool. Siin töötawad juba 2 kooli kahe kooliõpetajaga ja mitmesugused seltsid. Asundusse on oma seltsimaja asutatud, kus piduõhtuid korraldatakse.

Kooliõpetajad ja kõik seltskonna tegelased on siin kodanliste waadetega ning töötawad meie linna kodanlastega käsikäes.

— Bujanitsast kirjutatakse muu seas »Edasile«: Waimline elu on madalal järjel. Ei loeta ajalehtesid ega raamatuid. Lugemishimulisi leiduks siit paljugi, kuid ei ole wõimalik kirjandust kusagilt saada. Oleks soowitaw, et mõisas lugemistuba ja raamatukogu awataks. Kooli mõisa juures ei ole, waid asub 5 wersta siit eemal. Koolealisi lapsi on mõisas kahekümne ümber.

Soowitaw oleks siia kool asutada et wõimalik oleks tööliste lastele paremat haridust anda. Peale selle oleks tarwis ka siin ettelugemisi korraldada.

— Oudowast teatatakse «Edasile»: Oudowa kreisis on kaunis palju Eesti asu-

nikka. Eestlaste arvu tuleb siin umbes 50,000 peale lugeda, mis peaaegu kolmandiku kõigist kreisi elanikkudest välja teeb. See on ikkagi õige suur asunikkude kogu, mis juba midagi teha võiks, kuid seni on ta ennast igasugusest waimlisest tööst kaunis kaugele hoidnud. Asundused on wõrdlemisi õige jõukad, kuid seda madalamal on nende haridusline järg. Ööhulkumised ja pitspallid on siin täiesti moodis. Kurb nähtus on, et just eestlased «samogonka» walmistamises esimeses reas seisawad. Arusaadaw on, et nad kõigi ülemal nimetud eeltingimiste järel peaaegu täiesti poliitiliselt surnud on.

Kohati on küll ka hariduse seltsid olemas, kuid isesciswalt ei astu need mingisuguseid samme, et rahwa hariduse silmaringi tuntawalt laiendada, kui välja arwata need üksikud sisuta piduõhtud wõi õigem ütelda tantsu õhtud, mida seltsid aeg-ajalt toime panewad. Kuid niisugune tegewus pole veel hariduse seltsi eesmärk. Kui seda hariduse seltsi eesmärgiks pidada, siis on ta tõesti midagi teinud tantsu õppuse alal, kuid hariduse alal pole ta midagi teinud.

Eestlased, oudowalased, oleks juba aeg hariduse seltsi mõistest õieti arusaama hakata ja rahwale midagi tõsisemat, elulisemat pakkuda. Aeg oleks kõnede ja rahwa koosolekute peale rohkem tähelepanekut pöörata, aeg oleks juba ärgata, sest magatud on juba tõesti küll ja küll. Aeg on tööle hakata, sest kui meie tööle ei hakka, siis jääme ajast ja arust maha.

W—der.

— Mägedelt. Mägede asundus asub Luuga kreisis 45 wersta kaugusel Preobrasenskaja jaamast. Mõned kümned aastad tagasi on salkkond eestlasi siia mägede põue ja metsa sülle asunud.

Aastad läksid raskes töös mööda, kuid selle tagajärjel muutusid metsad ja sood lagedateks põldudeks ja aasadeks. Praegu elawad siinsed asunikud jõukasti. Need, kes enne sõda veel kiratsesid, on praegu tuhanded rublad tasku pannud ja waesuse jäljed on igalt poolt kadunud.

Asunduses töötab juba kauemat aega algkool, kus kõikide ümbruskonna asunikkude lapsed õpiwad. Wiimasel ajal on isegi mõeldud kooli õpekawa uuendada, kuid seda ei ole veel suudetud täita. Takistab osalt raha puudus, kuid ka osalt see wana leigus, mida meie asundustes tihti haridusasja wastu wõib märgata.

Asunduses on oma põllumeeste selts ja

kaubatarwitajate ühisus. Mõlemad on hilisel ajal asutatud, kuid siiski wõib seal edu märgata. Peale nende on ka veel eestikeelne raamatukogu ja laulukoor olemas. Raamatukogus leidub hulk uuemaid raamatuid ja laulukoor töötab juba kauemat aega, sest Narwa laulupidu korral wõttis ta sellest osa.

Ehk küll wiimasel ajal haridusasjas edusamme on märgata, siiski walitseb veel üleüldiselt asunikkude keskel waimline pimedus. Ajalehti loetakse wähe ja poliitilistest sündmustest ei suudeta aru saada. Peale selle kannawad nad veel oma põues orjameelsust.

(«Edasi».)

— Eesti tehnika selts Peterburis kawatseb tulewal aastal tehnika kooli asutada, mille ülesanne on tehnikuid mitmel erialal ette walmistada. Õppimine kestab kaks aastat ja on Wene keeles. Imelik asi, et eestlastele säherdust kooli ei awata, on ju nimetatud selts Eesti oma, kuna enamlaste tööraha ülikool, kes «rahwuse wastane», eestikeelsed tehnika kursused awas. Kodanlastel läheb kõik uperkuuti.

— Peterburi kodanlised haridusette wõtted on suwe puhul oma töö seisma jätanud, välja arwatud reaalgümnaasiumi korraldus, milleks laialt kihutustööd tehakse ja raha kigutakse.

— Hariduse Seltsi VII. os. on enamlaste waimuline ja tahab end kodanlisest peaseltsist lahti lüüa.

— Kroonlinna tööliste lasteaed ja kool otsib omale kaswatajat lasteaeda ja õpetajaid kooli, kuid ei leia kandidaate, kes nõus oleks juba suwel lasteaias töötama. Palk kaswatajale 300—350 rubla kuus.

— Koloshitsa mõisa töölised Jamburi maakonnas tahawad sügisel kooli käima panna.

— 14. juulil peeti Kikerino jaama ümbruskonna mõisate tööraha koosolek ära kooli asjus. Säherdusi koosolekuid tuleb sagedamini korraldada, sest mõisate töölised on hariduse asjas teistest asunikkudest kaugele maha jäänud.

— 24. juunil peeti Wolossowo jaama kodanliste asunikkude koosolek progümnaasiumi asutamise asjus ära.

XII. Haridustöö Wenemaal.

— 29. mail peeti Peterburis Spordi ja turni seltside esitajate üldine koosolek, kus muu seas laiemalt kõneldi turni, spordi, liikuwate mängude ja kehalise kasvatuse üle. Esitajad awaldasid soowi walitsusele kehalise kasvatuse edendamise asjus wastu tulla.

— Peterburi kub. põhjapoolsete kreiside rahwaõpetajate jaoks pannakse juuli kuus suwe kursused toime. Lektoriteks kutsutakse paremad kaswatusteadlased. Õpetajatel-osawõtjatel on kursustel kõik makseta.

— 2. juulil awati Moskwas 4. Ülewenemaaline kutsehariduse kongress, millest osa wõtawad tähtsamad kutsehariduse tegelased, nagu prof. Grinewetski, Sernow ja teised ühes Rahwahariduse, Põlluasjanduse ja Teedekommissariaatide esitajatega.

— 2.—6. juunini töötas Moskwas õpetajate-internatsjonalistide kongress koolikorralduse ja ülesannete kallal.

— Juuni algul oli Moskwas koos kodanliste õpetajate kongress, mille Ülewenemaaline õpetajate ühisus kokku kutsus ja kus rahwuskoolist ja tema õpekawast kõneldi.

— 4. juulil oli Moskwas Ülewenemaaline õpetajate kongress, mis oli kokku kutsutud Nõukogude walitsuse poolt ja millest üle 500 õpetaja osa wõttis. Kongressi ülesanne oli õpetajaid tutvustada walitsuse tegewusega hariduse alal.

— 8. juulil awati kõrgemate koolide esitajate kongress Moskwas.

— Juuni algul peeti Peterburi proletarlaste kultuurharidusliste organisatsioonide II. konwerentsi ära Proletkultu eettewõttel. Muu seas arutati seal ka sotsialistliku hariduse küsimust ja töökooli printsiipe.

— Õpetajate walimise kohta ilmusid täiendawad teated, mille järele walimisi toimetawad kohalikkude Nõukogude hariduse osakonnad ja hariduse nõukogud.

— Rahwahariduse riigikomisjoni tunnistas tarwilikuks polittehnikumi asutamise Iwanowo-Wosnessenski linnas Wladimiri kubermangus.

— Astrahanis awatakse ringkonna rahwaülikool. Awamise eeltööde juures ollakse kibedaste ametis. Tarwismin w raha on juba määratud. Alguses awatakse kaks fakulteeti — loodusloo ning ajalookeeleteaduslik ja mäe-, kala-, metsatööstuse ja pedagoogia osakond.

— Rahwahariduse peanõukogu määras õperaamatute ja käsiraamatute kirjastamiseks 50.000 rubla.

— Nõukogude ringkonnad tahawad tulewikus põlluasjandust rahwakooli õpekawasse wõtta, mis puhul pannakse õpetajatele rida sellekohaseid kursusi toime.

— Peagi awatakse kehalise kasvatuse instituut Rahwahariduse kommissariaadi poolt, mille jaoks assigneeriti 29.000 r.

— Rahwahariduse kommissariaat kawatseb teenijate arwu koolides wähendada ja nende kohused töökooli põhjusmõttel õpilaste peale panna.

— Uue palgamaära järele saawad pealinnas — Peterburis ja Moskwas — keskkooliõpetajad 24 t. eest nädalas 600 r. palka, algkooliõpetajad 24 t. eest 500 r. Keskkooli õpetajate palk langeb leiwarikastes maakondades 24 t. eest kuni 400 r. kuus, algkooli õpetajatel kuni 300 r.

— Soome walitsus on käsu wäljandnud, mille järele kõik endiste Wene koolide warandus, õpeabinõud ja hooned ära konfiskeeritakse ja Soome koolide wahel ära jagatakse.

— Peterburi töökommuna rahwahariduse kommissari määrusel kaotatakse numbritesüsteem koolis ära ja muudetakse kõik koolid ühiskoolideks, see tähendab koolideks, kus poeg- ja tütarlapsed ühiselt õpiwad.

XIII. Kirjandus.

— Tartus algas tegewust uus kirjastusühisus «Oda mees», kellele minewal sügisel tekkinud kirjanikkude ühing «Siuru» oma kirjastuse edasi andis. Uus kirjastusühisus kawatseb lähemas tulewikus wäljamaa paremast kirjandusest tõlkeid awaldada ja ajakirja wälja anda.

— Eesti II. hariduse kongressi protokollid on aasta järele peale kongressi ärapidamist wiimaks ometi trükist ilmunud.

Saada wõib neid Tartust Kommertskooli kantseleist (Fortuna uul. 8).

— Kasvatuse lendleht nr. 1 ilmus Tartus F. V. Mikkelsaare toimetusel. Sisu: Tööle. Hind 15 penni.

— Tallinna rahwaülikooli juures töötab kirjastusühisus, mille ülesanne on teaduslikka ja õperaamatuid kirjastada. Liikmemaks on 100 rubla.

— Kokkuseadmisel on Tallinnas füüsika õperaamat. Töö jaotasi kokkuseadjad oma wahel järgmiselt ära: walgus ja akustika Joh. Kiiweti käes, elekter ins. Waheri ja soojus ning wedelikud Nipmanni ja Bürgeri käes. Peale füüsika õperaamatu on peagi trükist oodata Perli aritmetika, Annussoni anorgaaniline keemia, Weidermanni loodusteaduse ettevalmistuskursus, Piiperi Schmeili zoologia tõlge, Ussisoo geomeetiline joonestus.

XIV. Kunst ja teadus.

— Tallinnas otsitakse Toompea ja Kadrioru lossi kunsti- ja wäärtuslisi asju, mis kooli- ja ametiasutustes laiali ja koondatakse ühte kohta kokku.

— Berlinis awati 15. juunil Liiwi-Eestimaa näitus, mis Teaduste akadeemia ruumidesse on paigutatud ja milles 4 osakonda on. Kaks esimest osakonda käsitawad Baltimaade loodust ja ajalugu Düünast põhjapoolse maakondades. Kolmas osakond esitab waimu- ja kultuurwarandusi, kus ette tuuakse kirjandus, kunst, kirik ja kool. Neljas osakond on majanduslikust ja ühiskondlikust elust. Eesti rahwa etnograafiline osa on eraldi. Muu seas saadetakse sinna Tallinnast wana Toompea lossi kunstmööbel, prowintsiaalmuuseumis olewad Eesti elusse puutuwad asjad ja rüütelkonna arhiiv.

— 5. juunil asutati Peterburis Eesti kunstnikkude Selts «Lennok», kes kõige pealt näituse korraldamisele asus ja suwiste pühade ajal ta awas.

— Kirjanikkude selts «Noor Eesti», kirjanikkude ühing «Siuru», kunstühing «Pallas» ja Eesti muusikerite rühm on ühinenud ja keskasutuse loonud, mille ülesanne on Eesti kunsti kõigil erialadel ühiselt edustada. Keskasutus paneb sügisel Eesti Kunstide Nädala toime.

XV. Õpetajate palgaolud Eestis.

Nüüd, kus Eestis wõim kooli üle külla hallide ja Saksa parunite, kaupmeeste ja pappide käes, püütakse igate pidi proletaarlise õpetaja ainelist olukorda raskendada ja temale „punaste päewade“ pattude eest kätte tasuda. Iseäranis kokkuhoidlikud ja kitsid on raha asjus meie hallid parunid, kes sõja ajal tuhandeid kokku ajasid ja rewolutsiooni ajal peaaegu mitte midagi maksude näol riigi ja ühiskonna ettewõtete heaks pole andnud.

— Kohilast Harjumaakonnast teatatakse, et seal 10. juunil otsustas Kohila wallawolikogu õpetajate palka ainult kuni 1. juunini wälja maksta. Kuni sügiseni, see on oktoobri kuuni, otsustas seesama wolikogu õpetajaid ilma palgata jätta. Wolinikud leidnud, et senine palk, mis 120 rbl. kuus, mida punased maksma pannud, liiga suur olewat ja peawad tarwilikuks teda sügiseks kärpida, kuna wallaametnikkude palga normi, mis mii-nawal aastal niisama tuntawalt tõstetud, ei arwatud mitte kohase olewat alandada. Nii peab ikka rahwa õpetaja kannatama!

Peale selle otsustas wolikogu Hageri haridusseltsile mitte enam abiraha anda ja selle kooli õpetajale walla kassast palka maksta.

Imelik oli wiimane otsus, mille järele koolimaja korrastamiseks ja paranduseks 50 rbl. määrati, missugune summa oma suuruse poolest naeruwäärt wäike on mingisuguse paranduse ettewõtteks.

— »Post« № 90 kirjutatakse, et mõned wallawanemad õpetajatele seletanud, et nad wiimastele mitte ainult wiimase kahe ja poole kuu palka wälja ei maksa, waid õpetaja peab wallale weel paarsada rubla tagasi maksma, sest ta saanud Kerenski ajal palka 100 rubla kuus. Nii on siis õpetaja, kellele kerenskiaegne wallawalitsus endise 20 rbl. asemel 100 rubla kuus maksis, nüüd walla wõlglane ja on kohustatud talwe pealt umbes 400 rubla tagasi maksma.

Need teated on nii muinasloomelised, et ei taha wabal Wenemaa pinnal olles uskuda, et see tõsi on, kuid kui ta nii peaks olema, siis astugu õpetajad ühiselt wälja oma ainelise olukorra parandamiseks.

— Tallinna linna õpetajate palka kawatsetakse tõsta 1. juulist järgmiselt: Kes saawad palka alla 2000 r. aastas, neile lisa-

takse kuus 20% juure, kes aga 2000—4000 saavad, neile suurendatakse palka 10%.

— Eestimaa kooliõpetajate wastastiku abiandmise Seltsi poolt teatatakse «Tallinna Päewalehes»: Wiimasel ajal pööravad maal elavad õpetajad hulgana seltsi eestseisuse poole palwega, neid paiuki ja palgasaamise asjus Wene walitsuse käest toetada. Neil päewil käis seltsi esitaja Tallinnas asuwa Wene konsuli juures (Rana uul. 22 kor. 3), kus selgus, et konsuliamet omalt poolt asjale täitsa kaasa tunneb ja walmis on aitama, selle juures soowitawaks pidades, et nõudmised võimalikult Abiandmise seltsi (sic!!) kaudu tuleksid. Raha nõudjad peawad ülesandma täieliku adressi, nõuetawa rahasumma, paiuki raamatud, mis ajast palk ehk paiuk saamata, aastase paiuki ja palga suuruse ühes lisadega jne.

— Äksi kihelkonna Elistwre walla woli-kogu wähenaldas oma õpetajate palkasid. Esimesest maist peale hakati walla õpetajatele aasta palka järjmiselt maksma: Wedu õpetajale 600 r. (enne 1200 r.), Igawere õpetajale 100 r. (enne 760 r.), Nõmme kooliõpetajale 200 r. (enne 900 r.), Raigaswre õpet. 20 r. (!) (enne 500 r.) ja Owanurme õpet. 200 r. (enne 865 r.), Teates pole üeldud, kas uued palgad Ülemida wõi Wene rahas arwatud. Kudas nad ka loetud pole, on wahe endiste ja praeguste palkade wahel suur ja tunnistab palgamäärajate arusaamatust hariduse tööst.

XVI. Õpetajate paiukid.

Wanad rahwaõpetajad on käesolewas tuuldepöörises kõige wiletsamas olukorras. Wenemaa walitsus neile enam abiraha ei maksa, kui isikutele, kes tema piirkonnas ei ela, kuna Saksa walitsusel pole nendega asja, on ju temal noortega kibe töö käsil. Maa-walitsuse puudusel pole kohta, kuhu nendel rahwawalgustajatel tuleks oma olukorra parandamiseks pöörata.

— Wiljandi kohalik walitsus pani kõikidele õpetajatele linnas ja maal ette üles anda kõik summad, mis neil Wene walitsuselt kuni 1. märtsini nõuda on. Üles wõida anda nõudmised abirahade, paiukirahade ja teiste asjus. Need summad olla Saksa walitsus lubanud wälja nõuda Wene walitsuselt. Kui palju asjal tött taga, seda näitab Tartu walitsuse lugu, kus Wene endistele ametnikkudele lubati saadawaid summe nõutada, kuid millega aga hakkama ei saadud.

XVII. Õpetajad Saksa teenimas.

— Alguskooli õpetaja ja kirjanik Ernst Peterson on sakste pakkumise peale Tallinna kooliameti liikmeks astunud. Nõukogude walitsuse ajal Eestis püüdis ta neile meeltmööda olla, nüüd sakslastele. Nagu näha, püüab wana koolimees ikka sinna, kus elu lahedam ja au suurem.

— Tallinna realkooli õpetaja J. L. Jürgens ja kooli omanik ning õpetaja Kirsi puu, kes talwel igasuguste wõtetega usuõpetuse andmist koolides kaitses, wõtsid Seckendorfi kutsel 29. mail osa pidusöögist, mis Saksa riigipäewa saadikute auks Tallinnas Mustapeade klubis toime pandi. Nende awalikkude tegelaste saatus on juba kauge-mast minewikust tume.

— Õp. Peeter Martinson on Tallinna »raeherra« ameti wastu wõtnud.

XVIII. Pappide tegewus Eestis.

— Haapsalu linnakoguduse papi v. zur-Mühleni nõu peale on Kilti mõisa auruweskil ja willakraasimise wabrikus käijate jaoks allkirjade leht wälja pandud, kus nõutakse Eestit Saksamaa külge liita.

— Järwa-Jaani papi Arwed Rosensteini kaebtusel olla mitukümmend meest maha lastud ja hulk mehi wangistatud.

— 3. juulil tulid Eestimaa papid sinodile kokku, mis wiimast istumist 5 aastat tagasi ära pidas. Päewakorras on superintendendi walimine.

XIX. Nekroloogid.

— A. Anson, kes omal ajal Eesti Aleksandrikooli juhatajaks oli, on ära surnud.

— Jakob Tülk suri mai kuul s. a. 87 aasta wanaduses. Tema sulest ilmusid esimesed füüsika ja matemaatika sisulised raamatud, nagu «Kerged ja lühikesed geometria õpetused» 1879 a. «Maademõõtmise juhatus iga Eesti põllumehel» 1879 a., «Esimesed geometria õpetused» 1880 a., «Wiisika õpetus koolidele ja iga teaduse nõudjalle» 1881 a. ja «Wäike weeloodija ja kalakaswataja» 1884 a. Wiimased aastakümned elas J. Tülk kinnist elu ja ei wõtnud ei kirjanikuna, ei seltskonna tegelasena Eesti awalikust elust osa.

XX. Mitmesugused teated.

— Agitaatorite kool. Juuni kuu esimesel poolel hakkas Põhja Kommuunide Nõukogu kihutustöö osakonna juures olewas agitaatorite koolis töö. Nõukogudele ja partei organisatsioonidele pannakse ette seltsimehi kooli saata. Lektoriteks on Sinowjew, Lunatsharski, Krestinski, Posern, Sorin, Proschjan, Samohwalow, Kornilow, Gussew, Rawitsch, Samoilow, Kusmin, Sharnowetski, Sisowski, Menshinskaja, Samoilowa, Kopetkewitsch, Schelaginow ja teised. Ettelugemisi peetakse k. 6—8 õ. Smolnõis.

— Tartus antakse õpetajate taskuraamat-kalender välja, kus on mahutatud tabell-kalender, tunnikawad, päewaraamat, õpilaste nimestiku tabell, tarwilikud oskussõnastikud, olemasolewate kooliraamatute ülewaade, välja töötatud Eesti koolide

õpekawad ja teated E. õpetajate seltside ja koolide kohta.

— Eesti rahwamuseumi 1917 a. aruandest on näha, et keskraamatukogus on praegu umbes 30.000 raamatut. Museumi majaehituskapital on 60.000 rbl. suur. Liikmeid on 1250. Museumi käsid waatamas 1917 a. 5000 in. Kassa üldine läbikäik oli 71.610 rbl.

— E. Töörahwa ülikooli heaks kinkis s. Taawet Fuks 100 rubla.

— «Eesti kooli» heaks kinkis s. Hans Kiilaspea 50 rubla.

**Põhja Kommuunide
Rahwusajade Kommissariaadi
Eesti osakonna väljaanne.**

Wastutaw toimetaja A. Wallner.

„Eesti Kool” № 5

on weel toimetusest (Teatri uul. nr. 1) saada.

Sisus, peale hariduskroonika, millel needsamad osakonnad, nagu
käesolewagi numbri kroonikal, järgmised pikemad kirjatööd:

Uued ülesanded.

Eesti töörahwa lastesuwekommuni põhjuskiri.

Eesti rahwusajade Kommissariaadi teadaanne

Eesti töörahwa ülikooli asjus.

Eesti Proletkultu põhjuskiri.

Ar. Wallner, Kaswatuse siht Ristiusu seisukohalt.

Rahwaülikooli tüüpidest.

Ar. W., Öhtu Proletkultis.

W. Buck, Eesti kool kodumaal ja asundustes.

Riia õpekonna walitsuse wiimased hingetõmbed.

Kool ja politika.

Hind 1 rubla.

Ajakiri

„EESTI KOOL”

ilmub kord kuus

P. K. Rahw. a. Komm. E. Os. Kultuurharidustoimekonna

toimetusel ja annab töörahwa haridustegelastele tarwilikka
teateid kodumaa ja Wenemaa kultuurhariduse asjus.

Tellimise hind	{	juuni kuust (№ 5) peale kuni aasta lõpuni	8 r. 40 k.
		6 kuu peale	7 „ 20 „
		5 „ „	6 „ — „
		4 „ „	4 „ 80 „
		3 „ „	3 „ 60 „
		2 „ „	2 „ 40 „
		1 „ „	1 „ 20 „

Tellimisi wõetakse wastu iga päew

Kultuurharidustoimekonnas kella 11—2.

Postiaddress: Peterburi, Театральная улица д. 1.
Культурнопросвѣтительный под'отдѣл Эстонскаго отдѣла Ком. по
національным дѣлам Сѣв. Коммуны.

№№ 1/2 ja 3/4 ilmusid Tallinnas enne sakslaste tulekut Eestisse
ja jäid Tallinna. Kultuurtoimekond teeb selleks sammusi, et neid Peter-
burki toimetada.

Nimetatud numbrid on E. Töörahwa Ülikooli raamatukogus lugeda.